
श्री १०८ ईश्वर मठ
पुस्तकालय,
संघ भवन,

* अथ *

दुर्गा सप्तशती

* प्रारभ्यते *

* अथ *

* दुर्गासप्तशती *

* प्रारभ्यते *

* ॐ नमश्चण्डिकायै *

॥ अथ प्रयोगविधिः ॥

ॐ गणाधिपतये नमः ॥ अथ प्रयोगान्तराणि कात्यायनीतन्त्रोक्तानि प्रतिश्लोकमाद्यन्तयोः प्रणवं जपेन्मन्त्रसिद्धिः ॥ १ ॥ अग्रे सर्वत्र श्लोकपदं मन्त्रोपलक्षणम् । सप्रणवमनुलोमव्याहृतित्रयमादौ अन्ते

तु विलोमं तदित्येवं प्रतिश्लोकं कृत्वा शतावृत्तिपाठेऽतिशीघ्रं सिद्धिः ॥ २ ॥ प्रतिश्लोकमादौ 'जातवेदस-' इत्यृचं पठेत्सर्वकामसिद्धिः ॥ ३ ॥ अपमृत्युवारणाय त्र्यम्बकमन्त्रं पठेत । आदावन्ते च शतमित्यर्थः । प्रतिश्लोकं तन्मन्त्रजप इत्यन्यत्र ॥ ४ ॥ प्रतिश्लोकं 'शूलेन पाहि नो देवि॰' इति पाठादपमृत्युनाशः । अस्य केवलस्यापि श्लोकस्य लक्षमयुतं सहस्रं शतं वा जपे

अपमृत्युवारणाम् ॥ ५ ॥ प्रतिश्लोकं 'शरणागत-दीनार्त-' इति श्लोकं पठेत्सर्वकार्यसिद्धिः ॥ ६ ॥ प्रतिश्लोकं 'करोतु सा नः शुभ-' इत्यर्द्धं पठेत्सर्वकार्यसिद्धिः ॥ ७ ॥ स्वाभीष्टवरप्राप्तये 'एवं देव्या वरं लब्ध्वा-' इति श्लोकं पठेत् ॥ ८ ॥ सर्वापत्तिवारणाय प्रतिश्लोकं 'दुर्गे स्मृता-' इति पठेत । अस्य केवलस्यापि श्लोकस्य कार्यानुसारेण लक्षमयुतं सहस्रं शतं वा जपः ॥ ९ ॥

'सर्वाबाधा-'इत्यस्य लक्षजपे प्रतिश्लोकपाठे वा श्लोकोक्तं फलम् ॥ १० ॥ 'इत्थं यदा यदा बाधा-'ति श्लोकजपे महामारीशान्तिः ॥११॥ 'ततो वव्रे नृपो राज्यम्-'इति मन्त्रत्रयजपे पुनः स्वराज्यलाभः ॥ १२ ॥ 'हिनस्ति दैत्यतेजांसि-' इत्यनेन सदीपबलिदाने घण्टाबन्धने च बालग्रहशान्तिः ॥ १३ ॥ आद्यावृत्तिमनुलोमेन पठित्वा ततो विपरीतक्रमेण द्वितीयायामनुलोमेन तृती-

यायामित्येवमावृत्तित्रयेण शीघ्रकार्यसिद्धिः ॥ १४ ॥ सर्वापत्तिवारणाय 'दुर्गे स्मृता-'इत्यर्द्धं ततो 'यदान्ति यच्च दूरके'इत्यृचं तदन्ते'दारिद्र्यदुःख' इत्यर्द्धमेव कार्यानुसारेण लक्षमयुतं सहस्रं शतं वा जपः ॥ १५ ॥ 'कांसोस्मि,इत्यृचं प्रतिश्लोकं पठेल्लक्ष्मीप्राप्तिः ॥ १६ ॥ प्रतिश्लोकम्'अनृणा अस्मिन्'इत्यृचं पठेद्दृणपरिहारः ॥१७॥ मारणार्थम् 'एवमुक्त्वा समुत्पत्य'इति श्लोकं प्रतिश्लोकं

पठेन्मारणोक्तवृत्तिभिः फलसिद्धिः ॥ १८ ॥ 'ज्ञानिनामपि चेतांसि' इति श्लोकजपमात्रेण सद्यो मोहनमित्यनुभवसिद्धम् । प्रतिश्लोकं तच्छ्लोकपाठे त्ववश्यम् ॥ १९ ॥ 'रोगानशेषान्, इति श्लोकस्य प्रतिश्लोकपाठे सकलरोगनाशः । तन्मात्रजपेऽपि सिद्धिः ॥२०॥ 'इत्युक्त्वा सा तदा देवी गम्भीरा-' इति श्लोकस्य प्रतिश्लोकं पाठे पृथग्जपे वा विद्याप्राप्तिर्वाग्वै-

कृतिनाशश्च ॥ २१ ॥ 'भगवत्या कृतं सर्वम्' इत्यादिद्वादशोत्तरशताक्षरो मन्त्रः सर्वकामदः सर्वापत्तिवारणश्च ॥ २२ ॥ 'देवि प्रपन्नार्त्तिहरे' इति श्लोकस्य यथाकार्यं लक्षायुतसहस्रशतान्यतमसंख्यया जपे प्रतिश्लोकं पाठे वा सर्वापन्निवृत्तिः सर्वकामाप्तिश्च। एषु प्रयोगेषु प्रतिश्लोकं दीपाग्रे केवलमेव नमस्करणोऽतिशीघ्रं सिद्धिः। प्रतिश्लोकं काम-

बीजसम्पुटितस्य० एकचत्वारिंशाद्दिनं त्रिरावृत्तौ सर्वकामसिद्धिः ॥ २३ ॥ एकविंशतिदिनपर्यन्तमुक्तरीत्या प्रत्यहं द्वादशावृत्तौ वशीकरणम् ॥ २४ ॥ मायाबीजसम्पुटितस्य षट्पल्लवसहितस्य सप्तदिनपर्यन्तं त्रयोदशावृत्तावुच्चाटनासिद्धिः ॥ २५ ॥ तादृशमेव दिनचतुष्टयमेकादशावृत्तौ सर्वोपद्रवनाशः ॥ २६ ॥ एकोनपञ्चाशद्दिनपर्यन्तं प्रतिश्लोकं श्रीबीज-

सम्पुटितस्य पञ्चदशावृत्तौ लक्ष्मीप्राप्तिः ॥ २७ ॥ प्रतिश्लोकं वाग्बीजसम्पुटितस्य शतावृत्त्या विद्याप्राप्तिः ॥ २८ ॥ अथ शतचण्डीविधिः ॥ शङ्करस्य भवान्या वा प्रासादनिकटे शुभम् । मण्डपं द्वारवेद्याढ्यं कुर्यात्सध्वजतोरणम् ॥ १ ॥ त्र्यं कुण्डं प्रकुर्वीत प्रतीच्यां मध्यतोऽपि वा । स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा वृणुयाद्दशवाडवान् ॥ २ ॥ जितेन्द्रियान्सदा-

चारान् कुलीनान्सत्यवादिनः । [वाडवा ब्राह्मणाः]
व्युत्पन्नाँश्चण्डिकापाठरताँल्लज्जादयावतः ॥ ३ ॥
मधुपर्कविधानेन स्वर्णवस्त्रादिदानतः । जपार्थमा-
सनं मालां दद्यात्तेभ्योऽपि भोजनम् ॥ ४ ॥ ते
हविष्यान्नमश्नन्तो मन्त्रार्थगतमानसाः । भूमौ
शयानाः प्रत्येकं जेपयुश्चण्डिकास्तवम् ॥ ५ ॥
मार्कण्डेयपुराणोक्तं दशकृत्वा सचेतसः । नवा-

र्णीचण्डिकामन्त्रं जपेयुश्चायुतं पृथक् ॥ ६ पृथक्-सम्पुटीकरणादिति शेषः । प्रत्येकब्राह्मणैस्तज्जपः कार्यः । अष्टमीनवमीचतुर्दशीपौर्णमासीषु यथा शतावृत्तिसमाप्तिर्भवति तथारम्भः कर्तव्य इति सांप्रदायिकाः ॥ यजमानः पूजयेच्च कन्याया नवकं शुभम् । द्विवर्षाद् द्वादशाब्दान्ताः कुमारीः परि-पूजयेत् ॥ १ ॥ तासां क्रमेण नामानि । कुमारी १

त्रिमूर्तिः २ कल्याणी ३ रोहिणी ४ कालिका ५ शाम्भवी ६ दुर्गा ७ चण्डिका ८ सुभद्रा ९ इति नाममन्त्रेण तासां पूजा ॥ तत्र हीनाधिकाङ्गी कुष्ठव्रणयुता अन्धा काणा कुरूपा केकरा कूबरी लोमयुग्देहा, दासीजा रोहिण्यत्येवमाद्या वर्ज्याः ॥

विप्रां सर्वेष्टसंसिद्ध्यै यशसे क्षत्रियोद्भवाम् ।
वैश्यजां धनलाभाय पुत्राप्त्यै शूद्रजां यजेत ॥ गन्ध-

पुष्पधूपदीपभक्ष्यभोज्यैर्यथाशक्तिवस्त्राभरणैश्च पूज-
येत् ॥ द्विवर्षा सा कुमार्युक्ता त्रिमूर्तिर्हायनत्रिका ।
चतुरब्दा तु कल्याणी पञ्चवर्षा तु रोहिणी ॥ १ ॥
षडब्दा कालिका प्रोक्ता चण्डिका सप्तहायना ।
अष्टवर्षा शाम्भवी स्याद्दुर्गा तु नवहायना ॥ २ ॥
सुभद्रा दशवर्षोक्ता नाममन्त्रैः प्रपूजयेत् । तासा-
मावाहने मन्त्रः प्रोच्यते शङ्करोदितः ॥३॥ मन्त्राक्षर-

मयीं लक्ष्मीं मातृणां रूपधारिणीम् । नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्यहम् ॥४॥ कुमारिकादिकन्यानां पूजामन्त्रान्ब्रुवेऽधुना । जगत्पूज्ये जगद्वन्द्ये सर्वशक्तिस्वरूपिणि । पूजां गृहाण कौमारि जगन्मातर्नमोऽस्तु ते ॥५॥ त्रिपुरां त्रिपुराधारां त्रिवर्षां ज्ञानरूपिणीम् । त्रैलोक्यवन्दितां देवीं त्रिमूर्तिं पूजयाम्यहम् ॥६॥ कालात्मिकां कलातीतां कारुण्यहृदयां शिवाम् ।

कल्याणजननीं देवीं कल्याणीं पूजयाम्यहम् ॥७॥ अणि-
मादिगुणाधारामकाराद्यक्षरात्मिकाम् । अनन्तश-
क्तिकां लक्ष्मीं रोहिणीं पूजयाम्यहम् ॥८॥ कामचारां
शुभां कान्तां कालचक्रस्वरूपिणीम् । कामदां करुणो-
दारां कालिकां पूजयाम्यहम् ॥९॥ चण्डवीरां चण्डमायां
चण्डमुण्डप्रभञ्जनीम् । पूजयामि सदा देवीं चण्डिकां
चण्डविक्रमाम् ॥१०॥ सदानन्दकरीं शान्तां सर्वदेवनम-

स्कृताम् । सर्वभूतात्मिकां लक्ष्मीं शाम्भवीं पूजया-
म्यहम् ॥ ११ ॥ दुर्गमे दुस्तरे कार्ये भवदुःखविनाशि-
नीम् । सुन्दरीं स्वर्णवर्णाभां दुर्गां दुर्गार्तिनाशि-
नीम् ॥ १२ ॥ सुन्दरीं स्वर्णवर्णाभां सुखसौभाग्यदायि-
नीम् । सुभद्रजननीं देवीं सुभद्रां पूजया-
म्यहम् ॥ १३ ॥ एतैर्मन्त्रैः पुराणोक्तैस्तां तां कन्यां
समर्चयेत् ॥ १४ ॥ (इति पूजनं कुमारिकाणाम्) वेद्यां विर-

चिते रम्ये सर्वतोभद्रमण्डले । घटं संस्थाप्य विधिना
तत्रावाह्यार्चयेच्छिवाम् ।१५।। तदग्रे कन्यकांश्चापि पूज-
येद् ब्राह्मणानपि । उपचारैस्तु विविधैर्नवार्णवर-
र्णान्यपि।।१६।।ॐकारः प्रथमं पीठं पूर्णं पीठमतः परम् ।
तृतीयं कामपीठं च पूजयेत्सम्प्रदायतः।।१७।।पूर्वादिदिक्षु
पीठस्य गणेशादिचतुष्टयम् । गणेशक्षेत्रपालौ च पादुके
बटुकास्त्रयः ।।१८।।आग्नेय्यादिचतुर्दिक्षु पूज्यं देवीचतु-

ष्टयम् । जया च विजया चैव जयन्ती चापराजिता ॥ ११ ॥
पूर्वोक्तत्र्यन्त्रपूर्वकोणे सरस्वतीसहितो ब्रह्मा, श्रीसहितो विष्णुः, नैर्ऋत्यामुमया सहितः शिवो, वायव्यां षट्कोणचक्रमध्यस्थमध्यबीजे श्रीमहालक्ष्मी ह्रीं महाकाली ऐं महासरस्वती क्लीं दक्षिणवामयोः उदक् सिंहो दक्षिणे महर्षिः षट्कोणेषु नन्दजा रक्तदन्तिका शाकम्भरी दुर्गा भीमाभ्रामर्य्यसाविन्दुमाद्यवर्णातारायाश्चासां नाममन्त्रः ।

पूजादौ तारः प्रणवः अष्टत्रयेषु ब्रह्माणी माहेश्वरी कौमारी वैष्णवी वाराही नारसिंही ऐन्द्री चामुण्डा उक्तरीत्या नाममन्त्रैः पूज्या। ततः विष्णुमायादिचतुर्विंशतिदेवता प्रागादिक्रमेण केसरेषु पूज्याः। प्रतिपत्रञ्च केसरत्रयम्। ताश्च विष्णुमाया १ चेतना २ बुद्धिः ३ निद्रा ४ क्षुधा ५ छाया ६ शक्तिः ७ तृष्णा ८ क्षान्तिः ९ जातिः १० लज्जा ११ शान्तिः १२ श्रद्धा

१३ कान्तिः १४ लक्ष्मीः १५ धृतिः १६ वृत्तिः १७ स्मृतिः १८ दया १९ तुष्टिः २० पुष्टिः २१ मातृ२२ भ्रान्तिः २३ चिति २४ रूपा एतावत्यः सप्तशतीस्तवे पञ्चमेऽध्याये आसां चतुर्विंशतीनां न पाठ इति न भ्रमितव्यं कात्यायनीतन्त्रविरोधात् ॥ नाममूले तु सम्पूज्य माधवादिचतुष्टयम् । आधारः कूर्मशेषौ च चतुर्थी पृथिवी नृप॥२०॥गृहकोणेषु गणेशः क्षेत्रपालो

बटुको योगिन्यः प्रागादिदिक्षु इन्द्राद्याश्चेति एवं चतु-
र्दिनं कुर्यात्तत्र प्रथमेऽहनि एकावृत्तिर्द्वितीये द्वे, तृतीये
तिस्रश्चतुर्थे चतस्र इति पञ्चमे होमः। होमद्रव्याणि पाय-
सान्नैस्त्रिमध्वक्तैर्द्राक्षारम्भफलादिभिः। मातुलुङ्गैरिक्षुख-
ण्डैर्नारिकेलयुतैस्तिलैः॥२१॥ जातीफलैराम्रफलैरन्यैर्मधुरव-
स्तुभिः॥इति सप्तशत्या दशावृत्त्या प्रतिमन्त्रं हुतञ्चरेत्॥अयुतं
च नवार्णेन स्थापितेऽग्नौ विधानतः॥२३॥ कृत्वावरण-

देवानां होमं तन्नाममन्त्रतः । कृत्वा पूर्णाहुतिं सम्यग्देवमग्निं विसृज्य च ॥२३॥ अभिषिञ्चेच्च यष्टारं विप्रौघः कलशोदकैः । निष्कं सुवर्णमथवा प्रत्येकं दक्षिणां दिशेत् ॥२४॥ भोजयेच्च शतं विप्रान् भक्ष्यभोज्यैः पृथग्विधैः ॥२५॥ तेभ्योऽपि दक्षिणां दत्त्वा गृह्णीयादाशिषस्तथा । एवं कृते जगद्वश्यं सर्वे नश्यन्त्युपद्रवाः ॥२६॥

इति शतचण्डीविधिः ॥

अथ देव्याः कवचं प्रारभ्यते ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अद्येत्यादि० श्रीमहाकाली-महालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताप्रीत्यर्थं चण्डीसप्तशतीपाठाख्यं कर्म करिष्ये । तदङ्गत्वेनादौ कवचार्गलाकीलक-पठनमाद्यन्तयोरष्टोत्तरशतसंख्याकं नवार्णमन्त्रजपपूर्वकं क्रमेण रात्रिसूक्तदेवीसूक्तपठनमन्ते रहस्यत्रयपठनं च करिष्ये । इति संकल्प्य प्रथमं नमो देव्यै महादेव्यै

शिवायै सततं नमः। नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥ इति मन्त्रेण पञ्चोपचारैः पुस्तक-पूजां कुर्यात्। श्रीरस्तु ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ नमश्चण्डिकायै ॥

ॐ मार्कण्डेय उवाच ॥

ॐ यद्गुह्यं परमं लोके सर्वरक्षाकरं नृणाम्। यन्न कस्यचिदाख्यातं तन्मे ब्रूहि पितामह ॥ १ ॥

ब्रह्मोवाच ॥

अस्ति गुह्यतमं विप्र सर्वभूतोपकारकम् । देव्यास्तु कवचं पुण्यं तच्छृणुष्व महामुने ॥२॥ प्रथमं शैलपुत्री च द्वितीयं ब्रह्मचारिणी । तृतीयं चन्द्रघण्टेति कूष्माण्डेति चतुर्थकम् ॥ ३ ॥ पञ्चमं स्कन्दमातेति षष्ठं कात्यायनीति च । सप्तमं कालरात्रीति महागौरीति चाष्टमम् ॥ ४ ॥ नवमं सिद्धिदात्री च नव

दुर्गाः प्रकीर्तिताः । उक्तान्येतानि नामानि ब्रह्मणैव महात्मना ॥ ५ ॥ अग्निना दह्यमानस्तु शत्रुमध्ये गतो रणे । विषमे दुर्गमे चैव भयार्ताः शरणं गताः ॥ ६ न तेषां जायते किञ्चिदशुभं रणसंकटे ॥ नापदं तस्य पश्यामि शोकदुःखभयं न हि ॥ ७ ॥ यैस्तु भक्त्या स्मृता नूनं तेषां वृद्धिः प्रजायते । ये त्वां स्मरन्ति देवेशि रक्षसे तान्न संशयः ॥ ८ ॥ प्रेतसंस्था

तु चामुण्डा वाराही महिषासना । ऐन्द्री गजसमा-
रूढा वैष्णवी गरुडासना ॥ ६ ॥ माहेश्वरी वृषा-
रूढा कौमारी शिखिवाहना । लक्ष्मीः पद्मासना देवी
पद्महस्ता हरिप्रिया ॥ १० ॥ श्वेतरूपधरा देवी ईश्वरी
वृषवाहना । ब्राह्मी हंससमारूढा सर्वाभरणभूषिता
॥ ११ ॥ इत्येता मातरः सर्वाः सर्वयोगसमन्विताः ।
नानाभरणशोभाढ्या नानारत्नोपशोभिताः ॥ १२ ॥

दृश्यन्ते रथमारूढा देव्यः क्रोधसमाकुलाः । शंखं चक्रं गदां शक्तिं हलं च मुसलायुधम् ॥ १३ ॥ खेटकं तोमरं चैव परशुं पाशमेव च । कुन्तायुधं त्रिशूलं च शार्ङ्गमायुधमुत्तमम् ॥ १४ ॥ दैत्यानां देहनाशाय भक्तानामभयाय च । धारयन्त्यायुधानीत्थं देवानां च हिताय वै ॥ १५ ॥ नमस्तेऽस्तु महारौद्रे महाघोरपराक्रमे । महाबले महोत्साहे महाभयविनाशिनि ॥ १६ ॥

त्राहि मां देवि दुष्प्रेक्ष्ये शत्रूणां भयवर्धिनि । प्राच्यां
रक्षतु मामैन्द्री आग्नेय्यामग्निदेवता ॥ १७ ॥ दक्षि-
णेऽवतु वाराही नैर्ऋत्यां खड्गधारिणी । प्रतीच्यां
वारुणी रक्षेद्वायव्यां मृगवाहिनी ॥ १८ ॥ उदीच्यां
पातु कौमारी ईशान्यां शूलधारिणी । ऊर्ध्वं ब्रह्माणी
मे रक्षेदधस्ताद्वैष्णवी तथा ॥ १९ ॥ एवं दशदिशो
रक्षेच्चामुण्डा शववाहना । जया मे चाग्रतः पातु

विजया पातु पृष्ठतः ॥ २० ॥ अजिता वामपार्श्वे तु दक्षिणे चापराजिता। शिखामुद्योतिनी रक्षेदुमा मूर्ध्नि व्यवस्थिता ॥ २१ ॥ मालाधरी ललाटे च भ्रुवौ रक्षेद्यशस्विनी। त्रिनेत्रा च भ्रुवोर्मध्ये यमघण्टा च नासिके ॥ २२ ॥ शंखिनी चक्षुषोर्मध्ये श्रोत्रयोर्द्वारवासिनी। कपोलौ कालिका रक्षेत्कर्णमूले तु शांकरी ॥ २३ ॥ नासिकायां सुगन्धा च उत्तरोष्ठे च चर्चिका।

अधरे चामृतकला जिह्वायां च सरस्वती ॥ २४ ॥
दन्तान्रक्षतु कौमारी कण्ठदेशे तु चण्डिका ।
घण्टिकां चित्रघण्टा च महामाया च तालुके ॥ २५ ॥
कामाक्षी चिबुकं रक्षेद्वाचं मे सर्वमङ्गला । ग्रीवायां
भद्रकाली च पृष्ठवंशे धनुर्धरी ॥ २६ ॥ नीलग्रीवा
बहिःकण्ठे नलिकां नलकूबरी । स्कन्धयोः खड्गिनी
रक्षेद्बाहू मे वज्रधारिणी ॥ २७ ॥ हस्तयोर्दण्डिनी

रक्षेदम्बिका चाङ्गुलीषु च । नखाञ्छूलेश्वरी रक्षेत्कुक्षौ
रक्षेत्कुलेश्वरी ॥ २८ ॥ स्तनौ रक्षेन्महादेवी मनःशोक-
विनाशिनी । हृदये ललिता देवी ह्युदरे शूलधारिणी
॥ २९ ॥ नाभौ च कामिनी रक्षेद्गुह्यं गुह्येश्वरी
तथा । पूतना कामिका मेढ्रं गुदे महिषवाहिनी ॥ ३० ॥
कट्यां भगवती रक्षेज्जानुनी विन्ध्यवासिनी । जङ्घे महा-
बला रक्षेत्सर्वकामप्रदायिनी ॥ ३१ ॥ गुल्फयोर्नारसिंही

च पादपृष्ठे तु तैजसी । पादाङ्गुलीषु श्री रक्तेत्पादाध-
स्तलवासिनी ॥ ३२ ॥ नखान्दंष्ट्राकराली च केशां-
श्चैवोर्ध्वकेशिनी । रोमकूपेषु कौबेरी त्वचं वागीश्वरी
तथा ॥३३॥रक्तमज्जावसामांसान्यास्थिमेदांसि पार्वती ।
अन्त्राणि कालरात्रिश्च पित्तं च मुकुटेश्वरी ॥ ३४ ॥
पद्मावती पद्मकोशे कफे चूडामणिस्तथा । ज्वालामुखी
नखज्वालामभेद्या सर्वसन्धिषु ॥ ३५ ॥ शुक्रं

ब्रह्माणि मे रक्षेच्छायां छत्रेश्वरी तथा। अहङ्कारं मनो
बुद्धिं रक्ष मे धर्मचारिणि ॥ ३६ ॥ प्राणापानौ तथा
व्यानमुदानं च समानकम् । वज्रहस्ता च मे रक्षेत्प्राणं
कल्याणशोभना ॥ ३७ ॥ रसे रूपे च गन्धे
च शब्दे स्पर्शे च योगिनी । सत्त्वं रजस्तमश्चैव रक्षे-
न्नारायणी सदा ॥ ३८ ॥ आयू रक्षतु वाराही धर्मं
रक्षतु वैष्णवी । यशः कीर्तिं च लक्ष्मीञ्च धनं विद्याञ्च

चक्रिणी ॥ ३९ ॥ गोत्रमिन्द्राणी मे रक्षेत्पशून्मे रक्ष
चण्डिके । पुत्रान्रक्षेन्महालक्ष्मीर्भार्यां रक्षतु भैरवी
॥ ४० ॥ पन्थानं सुपथा रक्षेन्मार्गं क्षेमकरी तथा ।
राजद्वारे महालक्ष्मीर्विजया सर्वतः स्थिता ॥ ४१ ॥
रक्षाहीनं तु यत्स्थानं वर्जितं कवचेन तु । तत्सर्वं
रक्ष मे देवि जयन्ती पापनाशिनी ॥ ४२ ॥ पदमेकं
न गच्छेत्तु यदीच्छेच्छुभमात्मनः । कवचेनावृतो नित्यं

यत्र यत्रैव गच्छति ॥ ४३ ॥ तत्र तत्रार्थलाभश्च
विजयः सार्वकामिकः । यं यं चिन्तयते कामं तं तं
प्राप्नोति निश्चितम् । परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यते भूतले
पुमान् ॥ ४४ ॥ निर्भयो जायते मर्त्यः संग्रामेष्वपरा-
जितः । त्रैलोक्ये तु भवेत्पूज्यः कवचेनावृतः पुमान्
॥ ४५ ॥ इदं तु देव्याः कवचं देवानामपि दुर्लभम् ।
यः पठेत्प्रयतो नित्यं त्रिसन्ध्यं श्रद्धयान्वितः ॥ ४६ ॥

दैवी कला भवेत्तस्य त्रैलोक्येष्वपराजितः । जीवेद्वर्ष-
शतं साग्रमपमृत्युविवर्जितः ॥ २७ ॥ नश्यन्ति
व्याधयः सर्वे लूताविस्फोटकादयः । स्थावरं जङ्गम-
ञ्चैव कृत्रिमञ्चापि यद्विषम् ॥ ४८ ॥ अभिचाराणि
सर्वाणि मन्त्रयन्त्राणि भूतले । भूचराः खेचराश्चैव
जलजाश्चोपदेशिकाः ॥४९॥ सहजाः कुलजाः मालाः
डाकिनी शाकिनी तथा । अन्तरिक्षचरा घोरा डाकि-

न्यश्च महाबलाः ॥ ५० ॥ ग्रहभूतपिशाचाश्च यक्षग-
न्धर्वराक्षसाः । ब्रह्मराक्षसवेतालाः कूष्माण्डा भैरवा-
दयः ॥ ५१ ॥ नश्यन्ति दर्शनात्तस्य कवचे हृदि
संस्थिते ॥ मानोन्नतिर्भवेद्राज्ञस्तेजोवृद्धिकरं परम्
॥ ५२ ॥ यशसा वर्द्धते सोऽपि कीर्तिमण्डितभूतले ।
जपेत् सप्तशतीं चण्डीं कृत्वा तु कवचं पुरा ॥ ५३ ॥
यावद् भूमण्डलं धत्ते सशैलवनकाननम् । तावत्तिष्ठति

मेदिन्यां सन्ततिः पुत्रपौत्रिकी ॥ ५४ ॥ देहान्ते परमं स्थानं यत्सुरैरपि दुर्लभम् । प्राप्नोति पुरुषो नित्यं महामायाप्रसादतः ॥ ५५ ॥ लभेत परमं रूपं शिवेन सह मोदते ॥ ५६ ॥ इति वाराहपुराणे हरिहरब्रह्मविरचितं देव्याः कवचं समाप्तम् ॥ १ ॥

* ॐ नमश्चण्डिकायै *

* अथ अर्गलास्तोत्रं प्रारभ्यते *

जयन्ती मङ्गला काली भद्रकाली कपालिनी ।
दुर्गा क्षमा शिवा धात्री स्वाहा स्वधा नमोऽस्तु ते
॥ १ ॥ जय त्वं देवि चामुण्डे जय भूतार्तिहारिणि ।
जय सर्वगते देवि कालरात्रि नमोऽस्तु ते ॥२॥ मधुकैट-

भविद्रावि विधातृवरदे नमः । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ३ ॥ महिषासुरनिर्णाशि भक्तानां सुखदे नमः । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ४ ॥ रक्तबीजवधे देवि चण्डमुण्डविनाशिनि । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ५ ॥ शुम्भस्यैव निशुम्भस्य धूम्राक्षस्य च मर्दिनि । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ६ ॥ वन्दितांघ्रियुगे

देवि सर्वसौभाग्यदायिनि । रूपं देहि जयं देहि यशो
देहि द्विषो जहि ॥ ७ ॥ अचिन्त्यरूपचरिते सर्वशत्रु-
विनाशिनि । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो
जहि ॥ ८ ॥ नतेभ्यः सर्वदा भक्त्या चण्डिके दुरितापहे ।
रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ ९ ॥
स्तुवद्भ्यो भक्तिपूर्वं त्वां चण्डिके व्याधिनाशिनि । रूपं
देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १० ॥ चण्डिके

सततं ये त्वामर्चयन्तीह भक्तितः । रूपं देहि जयं देहि
यशो देहि द्विषो जहि ॥ ११ ॥ देहि सौभाग्यमारो-
ग्यं देहि मे परमं सुखम् । रूपं देहि जयं देहि यशो
देहि द्विषो जहि ॥१२॥ विधेहि द्विषतां नाशं विधेहि
बलमुच्चकैः । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो
जहि ॥१३॥ विधेहि देवि कल्याणं विधेहि परमां
श्रियम् । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि

॥ १४ ॥ सुरासुरशिरोरत्ननिघृष्टचरणेऽम्बिके । रूपं
देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १५ ॥ विद्या-
वन्तं यशस्वन्तं लक्ष्मीवन्तं जनं कुरु । रूपं देहि जयं
देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ १६ ॥ प्रचण्डदैत्यद-
र्पघ्ने चण्डिके प्रणताय मे । रूपं देहि जयं देहि यशो
देहि द्विषो जहि ॥ १७ ॥ चतुर्भुजे चतुर्वक्त्रसंस्तुते
परमेश्वरि । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि

॥ १८ ॥ कृष्णेन संस्तुते देवि शश्वद् भक्त्या सदा-
म्बिके । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि
॥ १९ ॥ हिमाचलसुतानाथसंस्तुते परमेश्वरि । रूपं
देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि ॥ २० ॥ इन्द्रा-
णीपतिसद्भावपूजिते परमेश्वरि । रूपं देहि जयं देहि
यशो देहि द्विषो जहि ॥ २१ ॥ देवि प्रचण्डदोर्दण्ड-
दैत्यदर्पविनाशिनि । रूपं देहि जयं देहि यशो

देहि द्विषो जहि ॥२२॥ देवि भक्तजनोद्दामदत्तानन्दोद-
येऽम्बिके । रूपं देहि जयं देहि यशो देहि द्विषो जहि
॥ २३ ॥ पत्नीं मनोरमां देहि मनोवृत्तानुसारिणीम् ।
तारिणीं दुर्गसंसारसागरस्य कुलोद्भवाम् ॥ २४ ॥ इदं
स्तोत्रं पठित्वा तु महास्तोत्रं पठेन्नरः । स तु सप्तशती-
संख्यावरमाप्नोति सम्पदाम् ॥२५॥ इति श्रीमार्कण्डे-
यपुराणे अर्गलास्तोत्रं समाप्तम् ॥ २ ॥

॥ ॐ नमश्चण्डिकायै ॥

॥ अथ कीलकस्तोत्रं प्रारभ्यते ॥

मार्कण्डेय उवाच ।

विशुद्धज्ञानदेहाय त्रिवेदी दिव्यचक्षुषे । श्रेयः-
प्राप्तिनिमित्ताय नमः सोमार्द्धधारिणे ॥ १ ॥ सर्वमेत-
द्विजानीयान्मन्त्राणामपि कीलकम् । सोऽपि क्षेमम-
वाप्नोति सततं जाप्यतत्परः ॥ २ ॥ सिध्यन्त्युच्चाटना-

दीनि वस्तूनि सकलान्यपि। एतेन स्तुवतां देवी स्तोत्र-
मात्रेण सिध्यति ॥ ३ ॥ न मन्त्रो नौषधं तत्र न
किञ्चिदपि विद्यते। विना जाप्येन सिद्ध्येत सर्वमु-
च्चाटनादिकम् ॥ ४ ॥ समग्राण्यपि सिध्यन्ति लोकशा-
ङ्कामिमां हरः। कृत्वा निमन्त्रयामास सर्वमेवमिदं शुभम्
॥ ५ ॥ स्तोत्रं वै चण्डिकायास्तु तच्च गुह्यं चकार सः।
समाप्नोति सुपुण्येन तां यथावन्नियन्त्रणाम् ॥ ६ ॥

सोऽपि क्षेममवाप्नोति सर्वमेव न संशयः । कृष्णायां
वा चतुर्दश्यामष्टम्यां वा समाहितः ॥ ७ ॥ ददाति
प्रतिगृह्णाति नान्यथैषा प्रसिध्यति । इत्थं रूपेण कीलेन
महादेवेन कीलितम् ॥ ८ ॥ यो निष्कीलां विधायैनां
नित्यं जपति संस्फुटम् । ससिद्धः सगणः सोऽपि गन्धर्वो
जायते नरः ॥ ९ ॥ न चैवाप्यटतस्तस्य भयं क्वापि
हि जायते । नापमृत्युवशं याति मृतो मोक्षमवाप्नुयात्

॥१०॥ ज्ञात्वा प्रारभ्य कुर्वीत ह्यकुर्वाणो विनश्यति ।
ततो ज्ञात्वैव संपन्नमिदं प्रारभ्यते बुधैः ॥ ११ ॥
सौभाग्यादि च यत्किञ्चिद् दृश्यते ललनाजने ।
तत्सर्वं त्वत्प्रसादेन तेन जाप्यमिदं शुभम् ॥ १२ ॥
शनैस्तु जप्यमानेऽस्मिन् स्तोत्रे सम्पत्तिरुच्चकैः । भव-
त्येव समग्रापि ततः प्रारभ्यमेव तत् ॥ १३ ॥ ऐश्वर्यं
यत्प्रसादेन सौभाग्यारोग्यसम्पदः। शत्रुहानिः परो मोक्षः

स्तूयते सा न किं जनैः ॥१५॥ इति श्रीभगवत्याः कील-
कस्तोत्रं समाप्तम् ॥ ३ ॥ शुभं भूयात् ।

* अथ नवार्णविधिः *

श्रीगणपतिर्जयति ॥ ॐ अस्य श्रीनवार्णमन्त्रस्य
ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छन्दांसि ।
श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वत्यो देवताः।ऐं बीजम्।
ह्रीं शक्तिः।क्लीं कीलकम्। श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहा-

सरस्वतीप्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । ब्रह्मविष्णुरुद्रऋषिभ्यो नमः शिरसि । गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छन्दोभ्यो नमो मुखे । महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताभ्यो नमो हृदि । ऐं बीजाय नमो गुह्ये । ह्रीं शक्तये नमः पादयोः । क्लीं कीलकाय नमो नाभौ । इति ऋष्यादिन्यासः मूलेन करौ संशोध्य । ॐ ऐं अङ्गुष्ठाभ्यां नमः । ॐ ह्रीं तर्जनीभ्यां नमः । ॐ क्लीं मध्यमाभ्यां नमः । ॐ

चामुण्डायै अनामिकाभ्यां नमः । ॐ विच्चे कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एवं हृदयादि० । ततोऽक्षरन्यासः । ॐ ऐं नमः शिखायाम् । ॐ ह्रीं नमो दक्षिणनेत्रे । ॐ क्लीं नमो वामनेत्रे । ॐ चां नमो दक्षिणकर्णे । ॐ मुं नमो वामकर्णे । ॐ डां नमो दक्षिणनासायाम् । ॐ यैं नमो वामनासायाम् । ॐ

विं नमो मुखे । ॐ च्चें नमो गुह्ये । एवं विन्यस्याष्टवारं मूलेन व्यापकं कुर्यात् । ॐ ऐं प्राच्यै नमः । ॐ ऐं आग्नेय्यै नमः । ॐ ह्रीं दक्षिणायै नमः । ॐ ह्रीं नैर्ऋत्यै नमः । ॐ क्लीं प्रतीच्यै नमः। ॐ क्लीं वायव्यै नमः । ॐ चामुण्डायै उदीच्यै नमः । ॐ चामुण्डायै ईशान्यै नमः । ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे ऊर्ध्वायै नमः । ॐ ऐं ह्रीं क्लीं चामुण्डायै विच्चे भूम्यै नमः॥

* अथ ध्यानम् *

खड्गं चक्रगदेषुचापपरिघाञ्छूलं भुशुण्डीं शिरः
शङ्खं सन्दधतीं करैस्त्रिनयनां सर्वाङ्गभूषावृताम्। नीला-
श्मद्युतिमास्यपाददशकां सेवे महाकालिकां यामस्तौ-
त्स्वपिते हरौ कमलजो हन्तुं मधुं कैटभम् ॥ १ ॥
अक्षस्रक्परशू गदेषुकुलिशं पद्मं धनुः कुण्डिकां दण्डं
शक्तिमसिञ्च चर्म जलजं घण्टां सुराभाजनम्। शूलं

पाशसुदर्शने च दधतीं हस्तैः प्रवालप्रभां सेवे सैरिभ-
मर्दिनीमिह महालक्ष्मीं सरोजस्थिताम् ॥ २ ॥ घण्टा-
शूलहलानि शङ्खमुसले चक्रं धनुः सायकं हस्ताब्जै-
र्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभाम् ॥ गौरीदेह-
समुद्भवां त्रिनयनामाधारभूतां महापूर्वामत्र सरस्वती-
मनुभजेच्छुम्भादिदैत्यार्दिनीम् ॥ ३ ॥ अष्टोत्तरशत-
संख्यया मन्त्रराजं जपेत् ॥ इति नवार्णविधिः ॥

* अथ रात्रिसूक्तम् *

विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकारिणीम् ।
निद्रां भगवतीं विष्णोरतुलां तेजसः प्रभुः ॥ १ ॥

॥ ब्रह्मोवाच ॥

त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं हि वषट्कारः स्वरा-
त्मिका । सुधा त्वमक्षरे नित्या त्रिधामात्रात्मिका स्थिता
॥२॥ अर्धमात्रा स्थिता नित्या यानुच्चार्या विशेषतः ।

त्वमेव सन्ध्या सावित्री त्वं देवि जननी परा ॥ ३ ॥
त्वयैतद्धार्यते विश्वं त्वयैतत्सृज्यते जगत्। त्वयैतत्पाल्यते
देवि त्वमत्स्यन्ते च सर्वदा ॥४॥ विसृष्टौ सृष्टिरूपा त्वं
स्थितिरूपा च पालने। तथा संहृतिरूपान्ते जगतोऽस्य
जगन्मये॥५॥महाविद्या महामाया महामेधा महास्मृतिः।
महामोहा च भवती महादेवी महेश्वरी ॥ ६ ॥ प्रकृति-
स्त्वञ्च सर्वस्य गुणत्रयविभाविनी। कालरात्रिर्महारा-

त्रिर्मोहरात्रिश्च दारुणा ॥ ७ ॥ त्वं श्रीस्त्वमीश्वरी त्वं
ह्रीस्त्वं बुद्धिर्बोधलक्षणा । लज्जापुष्टिस्तथा तुष्टिस्त्वं
शान्तिः क्षान्तिरेव च ॥ ८ ॥ खड्गिनी शूलिनी घोरा
गदिनी चक्रिणी तथा ॥ शङ्खिनी चापिनी बाणभुशुण्डी-
परिघायुधा ॥ ९ ॥ सौम्यासौम्यतराशेषसौम्येभ्यस्त्वति-
सुन्दरी । परापराणां परमा त्वमेव परमेश्वरी ॥ १० ॥
यच्च किञ्चित्क्वचिद्वस्तु सदसद्वाखिलात्मिके । तस्य

सर्वस्य या शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे तदा ॥११॥ यया
त्वया जगत्स्रष्टा जगत्पात्यत्ति यो जगत्। सोऽपि निद्रा-
वशं नीतः कस्त्वां स्तोतुमिहेश्वरः॥१२॥ विष्णुः शरीर-
ग्रहणमहमीशान एव च। कारितास्ते यतोऽतस्त्वां कः
स्तोतुं शक्तिमान्भवेत् ॥ १३ ॥ सा त्वमित्थं प्रभावैः
स्वैरुदारैर्देवि संस्तुता । मोहयैतौ दुराधर्षावसुरौ मधु-
कैटभौ ॥ १४ ॥ प्रबोधञ्च जगत्स्वामी नीयतामच्युतो

लघु । बोधश्च क्रियतामस्य हन्तुमेतौ महासुरौ ॥ १५॥

॥ इति रात्रिसूक्तम् ॥

ॐ गणाधिपतये नमः । ॐ नमश्चण्डिकायै ।
अथ सप्तशतीन्यासः ॥ अथ प्रथममध्यमोत्तमचरित्राणां ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः । श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वत्यो देवताः । गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छन्दांसि । नन्दाशाकम्भरीभीमाः शक्तयः । रक्तदन्तिकादुर्गाभ्रामर्यो बीजानि ।

अग्निर्वायुस्सूर्यस्तत्त्वानि। ऋग्यजुःसामवेदाध्यायानि। सकलकामनासिद्धये श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवीनां प्रीत्यर्थं जपे विनियोगः। तत्रादौ न्यासः॥ खड्गिनी शूलिनी घोरा० अङ्गुष्ठाभ्यां नमः॥ शूलेन पाहि नो देवि० तर्जनीभ्यां नमः॥ प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च० मध्यमाभ्यां नमः॥ सौम्यानि यानि रूपाणि० अनामिकाभ्यां नमः॥ खड्गशूलगदादीनि० कनि-

छिकाभ्यां नमः । सर्वस्वरूपे सर्वेशे० करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥ एवं हृदयादिन्यासः ॥ खड्गिनी शूलिनी घोरा० हृदयाय नमः । शूलेन पाहि नो देवि० शिरसे स्वाहा । प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च० शिखायै वषट् । सौम्यानि यानि रूपाणि० कवचाय हुम् । खड्गशूलगदादीनि० नेत्रत्रयाय वौषट् । सर्वस्वरूपे सर्वेशे० अस्त्राय फट् ॥

अथध्यानम्-खड्गं चक्रगदेषुचापपरिघाञ्छूलंभुशुण्डींशिरः

शङ्खं संदधतीं करैस्त्रिनयनां सर्वाङ्गभूषावृताम् ।
यां हन्तुं मधुकैटभौ जलजभूस्तुष्टाव सुप्ते हरौ
नीलाश्मद्युतिमास्यपादयुगलां सेवे महाकालिकाम्॥ १॥

॥ अथ प्रथमोऽध्यायः ॥

प्रथमचरित्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । महाकाली देवता । गायत्री छन्दः। नन्दा शक्तिः। रक्तदन्तिका बीजम्। अग्निस्तत्त्वम्ः। ऋग्वेद स्वरूपम्। श्रीमहाकालीप्रीत्यर्थे प्रथमचरि-

त्रजपे विनियोगः ॥

ॐ मार्कण्डेय उवाच॥ १ ॥ सावर्णिः सूर्यतन-
यो यो मनुः कथ्यतेऽष्टमः । निशामय तदुत्पत्तिं विस्त-
राद् गदतो मम ॥ २ ॥ महामायानुभावेन यथा मन्व-
न्तराधिपः । स बभूव महाभागस्सावर्णिस्तनयो रवेः
॥ ३ ॥ स्वारोचिषेऽन्तरे पूर्वञ्चैत्रवंशसमुद्भवः । सुरथो

नाम राजाऽभूत्समस्ते क्षितिमण्डले ॥ ४ ॥ तस्य पाल-
यतः सम्यक् प्रजाः पुत्रानिवौरसान् । बभूवुः शत्रवो
भूपाः कोलाविध्वंसिनस्तदा ॥ ५ ॥ तस्य तैरभवद्युद्ध-
मतिप्रबलदण्डिनः । न्यूनैरपि स तैर्युद्धे कोलाविध्वं-
सिभिर्जितः ॥ ६ ॥ ततः स्वपुरमायातो निजदेशाधि-
पोऽभवत् । आक्रान्तः स महाभागस्तैस्तदा प्रबलारिभिः
॥ ७ ॥ अमात्यैर्बलिभिर्दुष्टैर्दुर्बलस्य दुरात्मभिः ।

कोशो बलं चापहृतं तत्रापि स्वपुरे ततः ॥ ८ ॥ ततो
मृगयाव्याजेन हृतस्वाम्यः स भूपतिः । एकाकी हय-
मारुह्य जगाम गहनं वनम् ॥ ९ ॥ स तत्राश्रममद्रा-
क्षीद्द्विजवर्यस्य मेधसः । प्रशान्तश्वापदाकीर्णं मुनि-
शिष्योपशोभितम् ॥ १० ॥ तस्थौ कञ्चित्स कालञ्च
मुनिना तेन सत्कृतः । इतश्चेतश्च विचरंस्तस्मिन्मु-
निवराश्रमे ॥ ११ ॥ सोऽचिन्तयत्तदा तत्र ममत्वाकृष्ट-

चेतनः । मत्पूर्वैः पालितं पूर्वं मया हीनं पुरं हि तत्
॥ १२ ॥ मद्भृत्यैस्तैरसद्वृत्तैर्धर्मतः पाल्यते न वा । न
जाने स प्रधानो मे शूरहस्ती सदामदः ॥ १३ ॥ मम
वैरिवशं यातः कान्भोगानुपलप्स्यते । ये ममानुगता
नित्यं प्रसादधनभोजनैः ॥ १४ ॥ अनुवृत्तिं ध्रुवं तेऽद्य
कुर्वन्त्यन्यमहीभृताम् । असम्यग्व्ययशीलैस्तैः कुर्वद्भिः
सततं व्ययम् ॥ १५ ॥ सञ्चितः सोऽतिदुःखेन क्षयं

कोशो गमिष्यति । एतच्चान्यच्च सततं चिन्तयामास
पार्थिवः ॥ १६ ॥ तत्र विप्राश्रमाभ्यासे वैश्यमेकं ददर्श
सः । स पृष्टस्तेन कस्त्वं भो हेतुश्चागमनेऽत्र कः ॥ १७ ॥
सशोक इव कस्मात्त्वं दुर्मना इव लक्ष्यसे । इत्याकर्ण्य
वचस्तस्य भूपतेः प्रणयोदितम् ॥ १८ ॥ प्रत्युवाच स
तं वैश्यः प्रश्रयावनतो नृपम् ॥ १९ ॥ वैश्य उवाच ॥
॥२०॥ समाधिर्नाम वैश्योऽहमुत्पन्नो धनिनां कुले ।

॥ २१ ॥ पुत्रदारैर्निरस्तश्च धनलोभादसाधुभिः ।
विहीनश्च धनैर्दारैः पुत्रैरादाय मे धनम् ॥ २२ ॥
वनमभ्यागतो दुःखी निरस्तश्चाप्तबन्धुभिः । सोऽहं न
वेद्मि पुत्राणां कुशलाकुशलात्मिकाम् ॥ २३ ॥ प्रवृत्तिं
स्वजनानां च दाराणाञ्चात्र संस्थितः । किन्नु तेषां
गृहे क्षेममक्षेमं किन्नु साम्प्रतम् ॥ २४ ॥ कथं ते
किन्नु सद्वृत्ताः दुर्वृत्ताः किन्नु मे सुताः ॥ २५ ॥

राजोवाच ॥ २६ ॥ यैर्निरस्तो भवाँल्लुब्धैः पुत्रदारादि-
भिर्धनैः ॥ २७ ॥ तेषु किं भक्तः स्नेहमनुबध्नाति
मानसम् ॥ २८ ॥ वैश्य उवाच ॥ २१ ॥ एवमेत-
द्यथा प्राह भवानस्मद्गतं वचः ॥ ३० ॥ किं करोमि न
बध्नाति मम निष्ठुरतां मनः । यैः सन्त्यज्य पितृस्नेहं
धनलुब्धैर्निराकृतः ॥ ३१ ॥ पतिस्वजनहार्दञ्च हार्दि-
तेष्वेव मे मनः । किमेतन्नाभिजानामि जानन्नपि महा-

मते ॥ ३२ ॥ यत्प्रेमप्रवणञ्चित्तं विगुणेष्वपि बन्धुषु ।
तेषां कृते मे निःश्वासो दौर्मनस्यञ्च जायते ॥ ३३ ॥
करोमि किं यन्न मनस्तेष्वप्रीतिषु निष्ठुरम् ॥ ३४ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ ३५ ॥ ततस्तौ सहितौ विप्र तं
मुनिं समुपस्थितौ ॥ ३६ ॥ समाधिर्नाम वैश्योऽसौ
स च पार्थिवसत्तमः । कृत्वा तु तौ यथान्यायं यथार्ह-
न्तेन संविदम् ॥ ३७ ॥ उपविष्टौ कथाः काश्चिच्चक्र-

तुर्वैश्यपार्थिवौ ॥ ३८ ॥ राजोवाच ॥ ३९ ॥ भगवं-
स्त्वामहं प्रष्टुमिच्छाम्येकं वदस्व तत् ॥ ४० ॥ दुःखाय
यन्मे मनसः स्वचित्तायत्ततां विना । ममत्वं गतराज्यस्य
राज्याङ्गेष्वखिलेष्वपि ॥ ४१ ॥ जानतोऽपि यथाज्ञस्य
किमेतन्मुनिसत्तम । अयं च निकृतः पुत्रैर्दारैर्भृत्यैस्त-
थोज्झितः ॥ ४२ ॥ स्वजनेन च सन्त्यक्तस्तेषु हार्दी
तथाप्यति । एवमेष तथाहञ्च द्वावप्यत्यन्तदुःखितौ

॥ ४३ ॥ दृष्टदोषेऽपि विषये ममत्वाकृष्टमानसौ ॥
तत्किमेतन्महाभाग यन्मोहो ज्ञानिनोरपि ॥ ४४ ॥
ममास्य च भवत्येषा विवेकान्धस्य मूढता ॥ ४५ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ४६ ॥ ज्ञानमस्ति समस्तस्य जन्तोर्वि-
षयगोचरे ॥ ४७ ॥ विषयाश्च महाभाग यान्ति
चैवं पृथक् पृथक् । दिवान्धाः प्राणिनः केचिद्रात्राव-
न्धास्तथा परे ॥ ४८ ॥ केचिद्दिवा तथा रात्रौ प्राणि-

नस्तुल्यदृष्टयः । ज्ञानिनो मनुजाः सत्यं किन्तु ते न हि
केवलम् ॥ ४९ ॥ यतो हि ज्ञानिनः सर्वे पशुपक्षि-
मृगादयः । ज्ञानञ्च तन्मनुष्याणां यत्तेषां मृगपक्षि-
णाम् ॥ ५० ॥ मनुष्याणाञ्च यत्तेषां तुल्यमन्यत्तथो-
भयोः । ज्ञानेऽपि सति पश्यैतान्पतङ्गाञ्छावचञ्चुषु
॥ ५१ ॥ कणमोक्षादृतान्मोहात्पीड्यमानानपि क्षुधा ।
मानुषा मनुजव्याघ्र साभिलाषाः सुतान्प्रति ॥ ५२ ॥

लोभात्प्रत्युपकाराय नन्वेतान् किन्न पश्यसि । तथापि ममतावर्त्ते मोहगर्त्ते निपातिताः ॥५३॥ महामायाप्रभावेण संसारस्थितिकारिणः । तन्नात्र विस्मयः कार्यो योगनिद्रा जगत्पतेः ॥ ५४ ॥ महामाया हरेश्चैषा तया संमोह्यते जगत् । ज्ञानिनामपि चेतांसि देवी भगवती हि सा ॥ ५५ ॥ बलादाकृष्य मोहाय महामाया प्रयच्छति । तया विसृज्यते विश्वं जगदेतच्चराचरम्

॥ ५६ ॥ सैषा प्रसन्ना वरदा नृणाम्भवति मुक्तये । सा
विद्या परमा मुक्तेर्हेतुभूता सनातनी ॥ ५७ ॥ संसार-
बन्धहेतुश्च सैव सर्वेश्वरेश्वरी ॥ ५८ ॥ राजोवाच
॥ ५९ ॥ भगवन् का हि सा देवी महामायेति यां भ-
वान् ॥ ६० ॥ ब्रवीति कथमुत्पन्ना सा कर्मास्याश्च
किं द्विज । यत्प्रभावा च सा देवी यत्स्वरूपा यदुद्भवा
॥ ६१ ॥ तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदां वर

॥६२॥ ऋषिरुवाच ॥६३॥ नित्यैव सा जगन्मूर्तिस्तया
सर्वमिदं ततम् ॥६४॥ तथापि तत्समुत्पत्तिर्बहुधा श्रूयतां
मम। देवानां कार्यसिद्ध्यर्थमाविर्भवति सा यदा ॥६५॥
उत्पन्नेति तदा लोके सा नित्याऽप्यभिधीयते। योगनिद्रां
यदा विष्णुर्जगत्येकार्णवीकृते ॥ ६६ ॥ आस्तीर्य शेष-
मभजत्कल्पान्ते भगवान् प्रभुः। तदा द्वावसुरौ घोरौ
विख्यातौ मधुकैटभौ ॥ ६७ ॥ विष्णुकर्णमलोद्भूतौ

हन्तुं ब्रह्माणमुद्यतौ । स नाभिकमले विष्णोः स्थितो ब्रह्मा प्रजापतिः ॥ ६८॥ दृष्ट्वा तावसुरौ चोग्रौ प्रसुप्तं च जनार्दनम् । तुष्टाव योगनिद्रान्तामेकाग्रहृदयास्थितः ॥६९॥ विबोधनार्थाय हरेर्हरिनेत्रकृतालयाम् । विश्वेश्वरीं जगद्धात्रीं स्थितिसंहारकारिणीम् ॥७०॥ निद्रां भगवतीं विष्णोरतुलां तेजसः प्रभुः ॥७१॥ ब्रह्मोवाच ॥ ७२ ॥ त्वं स्वाहा त्वं स्वधा त्वं हि वषट्कारः स्वरा-

त्मिका ॥७३॥ सुधा त्वमक्षरे नित्ये त्रिधामात्रात्मिका
स्थिता । अर्द्धमात्रा स्थिता नित्या यानुच्चार्या विशेषतः
॥७४॥ त्वमेव सन्ध्या सावित्री त्वं देवि जननी परा ।
त्वयैतद्धार्यते विश्वं त्वयैतत्सृज्यते जगत् ॥७५॥ त्व-
यैतत्पाल्यते देवि त्वमत्स्यन्ते च सर्वदा । विसृष्टौ सृष्टि-
रूपा त्वं स्थितिरूपा च पालने ॥७६॥ तथा संहृति-
रूपान्ते जगतोऽस्य जगन्मये । महाविद्या महामाया

महामेधा महास्मृतिः ॥ ७७ ॥ महामोहा च भवती
महादेवी महासुरी । प्रकृतिस्त्वञ्च सर्वस्य गुणत्रयवि-
भाविनी ॥७८॥ कालरात्रिर्महारात्रिर्मोहरात्रिश्च दारु-
णा । त्वं श्रीस्त्वमीश्वरी त्वं ह्रीस्त्वं बुद्धिर्बोधलक्षणा
॥ ७९ ॥ लज्जा पुष्टिस्तथा तुष्टिस्त्वं शान्तिः क्षान्ति-
रेव च । खड्गिनी शूलिनी घोरा गदिनी चक्रिणी तथा
॥ ८० ॥ शङ्खिनी चापिनी बाणभुशुण्डीपरिघायुधा ।

सौम्या सौम्यतराशेषसौम्येभ्यस्त्वतिसुन्दरी॥८१॥ परा
पराणाम्परमा त्वमेव परमेश्वरी। यच्च किञ्चित्क्वचि-
द्वस्तु सदसद्वाखिलात्मिके ॥ ८२ ॥ तस्य सर्वस्य या
शक्तिः सा त्वं किं स्तूयसे तदा। यथा त्वया जगत्स्रष्टा
जगत्पात्यत्ति यो जगत् ॥८३॥ सोऽपि निद्रावशं नीतः
कस्त्वां स्तोतुमिहेश्वरः। विष्णुः शरीरग्रहणमहमीशान
एव च ॥ ८४ ॥ कारितास्ते यतोऽतस्त्वां कः स्तोतुं

शक्तिमान् भवेत । सा त्वमित्थं प्रभावैः स्वैरुदारैर्देवि
संस्तुता ॥८५॥ मोहयैतौ दुराधर्षावसुरौ मधुकैटभौ ।
प्रबोधञ्च जगत्स्वामी नीयतामच्युतो लघु ॥ ८६ ॥
बोधश्च क्रियतामस्य हन्तुमेतौ महासुरौ ॥ ८७ ॥
ऋषिरुवाच ॥८८॥ एवं स्तुता तदा देवी तामसी तत्र
वेधसा ॥ ८९ ॥ विष्णोः प्रबोधनार्थाय निहन्तुं मधु-
कैटभौ । नेत्रास्यनासिकाबाहुहृदयेभ्यस्तथोरसः ॥९०॥

निर्गम्य दर्शने तस्थौ ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः । उत्तस्थौ
च जगन्नाथस्तया मुक्तो जनार्दनः ॥ ११ ॥ एकार्ण-
वेऽहिशयनात्ततः स ददृशे च तौ । मधुकैटभौ दुरात्मा-
नावतिवीर्यपराक्रमौ ॥ १२ ॥ क्रोधरक्तेक्षणावत्तुं ब्र-
ह्माणं जनितोद्यमौ । समुत्थाय ततस्ताभ्यां युयुधे भग-
वान् हरिः ॥१३॥ पञ्चवर्षसहस्राणि बाहुप्रहरणो विभुः।
तावप्यतिबलोन्मत्तौ महामायाविमोहितौ ॥१४॥ उक्त-

वन्तौ वरोऽस्मत्तो व्रियतामिति केशवम् ॥ ९५ ॥ श्री-
भगवानुवाच ॥ ९६ ॥ भवेतामद्य मे तुष्टौ मम वध्या-
वुभावपि ॥ ९७ ॥ किमन्येन वरेणात्र एतावद्धि वृतं
मम ॥ ९८ ॥ ऋषिरुवाच ॥९९॥ वञ्चिताभ्यामिति
तदा सर्वमापोमयं जगत् ॥ १०० ॥ विलोक्य ताभ्यां
गदितो भगवान्कमलेक्षणः । आवां जहि न यत्रोर्वी
सलिलेन परिप्लुता ॥ १०१ ॥ ऋषिरुवाच ॥१०२॥

तथेत्युक्त्वा भगवता शङ्खचक्रगदाभृता। कृत्वा चक्रेण वै छिन्ने जघने शिरसी तयोः ॥ १०३ ॥ एवमेषा समुत्पन्ना ब्रह्मणा संस्तुता स्वयम्। प्रभावमस्या देव्यास्तु भूयः शृणु वदामि ते ॥ १०४ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये मधुकैटभवधोनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ उवाच १४ अर्द्ध २४ श्लोकाः ६६ एवं मन्त्राः ॥ १०४ ॥

॥ अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

ॐ अस्य श्रीमध्यमचरित्रस्य विष्णुर्ऋषिः। महालक्ष्मीर्देवता। उष्णिक्छन्दः। शाकम्भरी शक्तिः। दुर्गा बीजम्। वायुस्तत्त्वम्। यजुर्वेदः स्वरूपम्। महालक्ष्मीप्रीत्यर्थे मध्यमचरित्रजपे विनियोगः ॥ २ ॥

अथ ध्यानम्।

अक्षस्रक्परशुं गदेषुकुलिशं पद्मं धनुष्कुण्डिकां
दण्डं शक्तिमसिञ्च चर्म जलजं घण्टां सुराभाजनम्।

शूलम्पाशसुदर्शने च दधतीं हस्तैः प्रवालप्रभां
सेवे सैरिभमर्दिनीमिह महालक्ष्मीं सरोजस्थिताम् ॥२॥
ॐ ह्रीं ऋषिरुवाच ॥१॥ देवासुरमभूद्युद्धम्पूर्ण-
मब्दशतम्पुरा। महिषेऽसुराणामधिपे देवानाञ्च पुरन्दरे
॥ २ ॥ तत्रासुरैर्महावीर्यैर्देवसैन्यं पराजितम्। जित्वा
च सकलान्देवानिन्द्रोऽभून्महिषासुरः ॥३॥ ततः परा-

जिता देवाः पद्मयोनिं प्रजापतिम् । पुरस्कृत्य गतास्तत्र यत्रेशगरुडध्वजौ ॥ ४ ॥ यथावृत्तं तयोस्तद्वन्महिषासुरचेष्टितम् । त्रिदशाः कथयामासुर्देवाभिभवविस्तरम् ॥ ५ ॥ सूर्येन्द्राग्न्यनिलेन्दूनां यमस्य वरुणस्य च । अन्येषाञ्चाधिकारान्सः स्वयमेवाधितिष्ठति ॥ ६ ॥ स्वर्गान्निराकृताः सर्वे तेन देवगणा भुवि । विचरन्ति यथा मर्त्या महिषेण दुरात्मना ॥ ७ ॥ एतद्वः कथितं सर्व-

ममरारिविचेष्टितम् । शरणं वः प्रपन्नाः स्मो वधस्तस्य
विचिन्त्यताम् ॥८॥ इत्थं निशम्य देवानां वचांसि मधु-
सूदनः । चकार कोपं शम्भुश्च भ्रुकुटीकुटिलाननौ ॥९॥
ततोऽतिकोपपूर्णस्य चक्रिणो वदनात्ततः । निश्चक्राम
महत्तेजो ब्रह्मणश्शङ्करस्य च ॥ १० ॥ अन्येषाञ्चैव
देवानां शक्रादीनां शरीरतः । निर्गतं सुमहत्तेजस्तच्चैक्यं
समगच्छत ॥ ११ ॥ अतीव तेजसः कूटं ज्वलन्तमिव

पर्वतम् । ददृशुस्ते सुरास्तत्र ज्वालाव्याप्तदिगन्तरम्
॥ १२ ॥ अतुलं तत्र तत्तेजः सर्वदेवशरीरजम् । एक-
स्थं तदभून्नारी व्याप्तलोकत्रयन्त्विषा ॥ १३ ॥ यद-
भूच्छाम्भवन्तेजस्तेनाजायत तन्मुखम् । याम्येन चाभ-
वन्केशा बाहवो विष्णुतेजसा ॥ १४ ॥ सौम्येन स्तन-
योर्युग्मं मध्यं चैन्द्रेण चाभवत् । वारुणेन च जङ्घोरू
नितम्बस्तेजसा भुवः ॥ १५ ॥ ब्रह्मणस्तेजसा पादौ

तदङ्गुल्योऽर्कतेजसा । वसूनाञ्च कराङ्गुल्यः कौबेरेण च
नासिका ॥१६॥ तस्यास्तु दन्ताः सम्भूताः प्राजाप-
त्येन तेजसा । नयनत्रितयं जज्ञे तथा पावकतेजसा ॥१७
भ्रुवौ च सन्ध्ययोस्तेजः श्रवणावनिलस्य च । अन्येषाञ्चैव
देवानां सम्भवस्तेजसां शिवा ॥ १८ ॥ ततः समस्तदे-
वानां तेजोराशिसमुद्भवाम् । तां विलोक्य मुदं प्रापुर-
मरा महिषार्दिताः ॥१९॥ शूलं शूलाद्विनिष्कृष्य ददौ

तस्यै पिनाकधृक् । चक्रञ्च दत्तवान् कृष्णः समुत्पाट्य
स्वचक्रतः ॥ २० ॥ शङ्खञ्च वरुणश्शक्तिं ददौ तस्यै
हुताशनः । मारुतो दत्तवाँश्चापं बाणपूर्णौ तथेषुधी
॥ २१ ॥ वज्रमिन्द्रः समुत्पाट्य कुलिशादमराधिपः ।
ददौ तस्यै सहस्राक्षो घण्टामैरावताद्गजात् ॥ २२ ॥
कालदण्डाद्यमो दण्डं पाशं चाम्बुपतिर्ददौ । प्रजापति-
श्चाक्षमालां ददौ ब्रह्मा कमण्डलुम् ॥ २३ ॥ समस्त-

रोमकूपेषु निजरश्मीन् दिवाकरः । कालश्च दत्तवान्
खड्गं तस्याश्चर्म च निर्मलम् ॥२४॥ क्षीरोदश्चामलं
हारमजरे च तथाम्बरे । चूडामणिं तथा दिव्यं कुण्डले
कटकानि च ॥ २५ ॥ अर्धचन्द्रं तथा शुभ्रं केयूरान्स-
र्वबाहुषु । नूपुरौ विमलौ तद्वद्ग्रैवेयकमनुत्तमम् ॥ २६॥
अङ्गुलीयकरत्नानि समस्तास्वङ्गुलीषु च । विश्वकर्मा

ददौ तस्यै परशुञ्चातिनिर्मलम् ॥ २७ ॥ अक्षारायने-
करूपाणि तथाऽभेद्यञ्च दंशनम् । अम्लानपङ्कजां मालां
शिरस्युरसि चापराम् ॥ २८ ॥ अददज्जलधिस्तस्यै
पङ्कजञ्चातिशोभनम् । हिमवान्वाहनं सिंहं रत्नानि
विविधानि च ॥ २९ ॥ ददावशून्यं सुरया पानपात्रं
धनाधिपः। शेषश्च सर्वनागेशो महामणिविभूषितम्॥ ३०॥
नागहारं ददौ तस्यै धत्ते यः पृथिवीमिमाम् । अन्यैरपि

सुरैर्देवी भूषणैरायुधैस्तथा ॥ ३१ ॥ सम्मानिता ननादोच्चैः साट्टहासम्मुहुर्मुहुः । तस्या नादेन घोरेण कृत्स्नमापूरितं नभः ॥३२॥ अमायतातिमहता प्रतिशब्दो महानभूत् । चुक्षुभुः सकला लोका समुद्राश्च चकम्पिरे ॥ ३३ ॥ चचाल वसुधा चेलुः सकलाश्च महीधराः । जयेति देवाश्च मुदा तामूचुः सिंहवाहिनीम् ॥ ३४ ॥ तुष्टुवुर्मुनयश्चैनां भक्तिनम्रात्ममूर्त्तयः ।

दृष्ट्वा समस्तं संक्षुब्धं त्रैलोक्यममरारयः ॥ ३५ ॥
सन्नद्धाखिलसैन्यास्ते समुत्तस्थुरुदायुधाः। आः किमेत-
दिति क्रोधादाभाष्य महिषासुरः ॥ ३६ ॥ अभ्यधावत
तं शब्दमशेषैरसुरैर्वृतः । स ददर्श ततो देवीं व्याप्त-
लोकत्रयां त्विषा ॥ ३७ ॥ पादाक्रान्त्या नतभुवं किरी-
टोल्लिखिताम्बराम् । क्षोभिताशेषपातालां धनुर्ज्यानिः-
स्वनेन ताम् ॥ ३८ ॥ दिशो भुजसहस्रेण समन्ताद्

व्याप्य संस्थिताम् । ततः प्रववृते युद्धं तया देव्या सुर-
द्विषाम् ॥ ३९ ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधा मुक्तैरादीपितदिगन्त-
रम् । महिषासुरसेनानीश्चिक्षुराख्यो महासुरः ॥ ४० ॥
युयुधे चामरश्चान्यैश्चतुरङ्गबलान्वितः । रथानामयुतैः
षड्भिरुदग्राख्यो महासुरः ॥ ४१ ॥ अयुध्यतायुताना-
ञ्च सहस्रेण महाहनुः । पञ्चाशद्भिश्च नियुतैरसिलोमा
महासुरः ॥ ४२ ॥ अयुतानां शतैः षड्भिर्बाष्कलो

युयुधे रणे। गजवाजिसहस्रौघैरनेकैः परिवारितः॥ ४३॥
वृतो रथानां कोट्या च युद्धे तस्मिन्नयुध्यत। बिडाला-
ख्योऽयुतानाञ्च पञ्चाशद्भिरथायुतैः॥ ४४॥ युयुधे
संयुगे तत्र रथानां परिवारितः। अन्ये च तत्रायुतशो
रथनागहयैर्वृताः॥ ४५॥ युयुधुः संयुगे देव्या
सह तत्र महासुराः। कोटिकोटिसहस्रैस्तु रथानां द-
न्तिनां तथा॥ ४६॥ हयानाञ्च वृतो युद्धे तत्रा-

भून्माहिषासुरः। तामरैर्भिन्दिपालैश्च शक्तिभिर्मुसलैस्त-
था ॥ ४७ ॥ युयुधुस्संयुगे देव्या खड्गैः परशुपट्टिशैः।
केचिच्च चिक्षिपुश्शक्तीः केचित्पाशांस्तथाऽपरे ॥ ४८ ॥
देवीं खड्गप्रहारैस्तु ते तां हन्तुं प्रचक्रमुः। साऽपि देवी
ततस्तानि शस्त्राण्यस्त्राणि चण्डिका ॥ ४९ ॥ लील-
यैव प्रचिच्छेद निजशस्त्रास्त्रवर्षिणी। अनायस्तानना
देवी स्तूयमाना सुरर्षिभिः ॥ ५० ॥ मुमोचाऽसुरदेहेषु

शस्त्राण्यस्त्राणि चेश्वरी । सोऽपि क्रुद्धो धुतसटो देव्या
वाहनकेशरी ॥ ५१ ॥ चचारासुरसैन्येषु वनेष्विव हुता-
शनः । निःश्वासान्मुमुचे यांश्च युध्यमाना रणेऽम्बिका
॥ ५२ ॥ त एव सद्यस्सम्भूता गणाश्शतसहस्रशः ।
युयुधुस्ते परशुभिर्भिन्दिपालासिपट्टिशैः ॥ ५३ ॥
नाशयन्तोऽसुरगणान्देवीशक्त्युपबृंहिताः । अवादयन्त
पटहान् गणाः शङ्खांस्तथापरे ॥ ५४ ॥ मृदङ्गांश्च तथै-

वान्ये तस्मिन्युद्धमहोत्सवे। ततो देवी त्रिशूलेन गदया शक्तिवृष्टिभिः ॥ ५५ ॥ खड्गादिभिश्च शतशो निजघान महासुरान्। पातयामास चैवान्यान् घण्टास्वनविमोहितान् ॥ ५६ ॥ असुरान्भुवि पाशेन बद्ध्वा चान्यानकर्षयत्। केचिद्द्विधा कृतास्तीक्ष्णैः खड्गपातैस्तथापरे ॥ ५७ ॥ विपोथिता निपातेन गदया भुवि शेरते। वेमुश्च केचिद्रुधिरं मुसलेन भृशं हताः ॥ ५८ ॥

केचिन्निपतिता भूमौ भिन्नाः शूलेन वक्षसि । निरन्तराश्शरौघेण कृताः केचिद्रणाजिरे ॥ ५९ ॥ सेनानुकारिणः प्राणान्मुमुचुस्त्रिदशार्दनाः । केषाञ्चिद्बाहवश्छिन्नाश्छिन्नग्रीवास्तथा परे ॥ ६० ॥ शिरांसि पेतुरन्येषामन्ये मध्ये विदारिताः । विच्छिन्नजङ्घास्त्वपरे पेतुरुर्व्यां महासुराः ॥ ६१ ॥ एकबाह्वक्षिचरणाः केचिद्देव्या द्विधा कृताः छिन्नेऽपि चान्ये शिरसि पतिताः पुनरुत्थिताः ॥ ६२ ॥

कबन्धा युयुधुर्देव्या गृहीतपरमायुधाः । ननृतुश्चापरे तत्र युद्धे तूर्यलयाश्रिताः ॥६३॥ कबन्धाश्छिन्नशिरसः खड्गशक्त्यृष्टिपाणयः । तिष्ठ तिष्ठेति भाषन्तो देवीमन्ये महासुराः ॥ ६४ ॥ पातितै रथनागाश्वैरसुरैश्च वसुन्धरा । अगम्या साऽभवत्तत्र यत्राऽभूत्स महारणः ॥ ६५ ॥ शोणितौघा महानद्यस्सद्यस्तत्र विसुस्रुवुः । मध्ये चासुरसैन्यस्य वारणासुरवाजिनाम् ॥ ६६ ॥

क्षणेन तन्महासैन्यमसुराणां तथाम्बिका । निन्ये
क्षयं यथा वह्निस्तृणदारुमहाचयम् ॥ ६७ ॥ स च
सिंहो महानादमुत्सृजन्धुतकेसरः । शरीरेभ्योऽमरारी-
णामसूनिव विचिन्वति ॥ ६८ ॥ देव्याः गणैश्च
तैस्तत्र कृतं युद्धं तथाऽसुरैः । यथैषां तुष्टुवुर्देवाः
पुष्पवृष्टिमुचो दिवि ॥ ६९ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे
सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये महिषासुरसैन्यवधो

नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ उवाच ॥ १ ॥ श्लोकाः ॥ ६८ ॥ एवं ॥ ६१ ॥ एवमादितः ॥ १७३ ॥

अथ ध्यानम् ।

उद्यद्भानुसहस्रकान्तिमरुणक्षौमां शिरोमालिकां
रक्तालिप्तपयोधरां जपवटीं विद्यामभीतिं वराम् ।
हस्ताब्जैर्दधतीं त्रिनेत्रविलसद्वक्त्रारविन्दश्रियं
देवीं बद्धहिमांशुरत्नमुकुटां वन्दे सुमन्दस्मिताम् ॥३॥

अथ तृतीयोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ निहन्यमानं तत्सैन्यमवलोक्य महासुरः ।
सेनानीश्चिक्षुरः कोपाद्ययौ योद्धुमथाम्बिकाम् ॥ २ ॥ स
देवीं शरवर्षेण ववर्ष समरेऽसुरः । यथा मेरुगिरेश्शृङ्गं
तोयवर्षेण तोयदः ॥ ३ ॥ तस्य च्छित्त्वा ततो देवी लीलयैव
शरोत्करान् । जघान तुरगान्बाणैर्यन्तारञ्चैव वाजिनाम्
॥ ४ ॥ चिच्छेद च धनुस्सद्यो ध्वजञ्चातिसमुच्छ्रितम् ।

विव्याध चैव गात्रेषु छिन्नधन्वानमाशुगैः ॥५॥ स च्छिन्न-
धन्वा विरथो हताश्वो हतसारथिः । अभ्यधावत तां देवीं
खड्गचर्मधरोऽसुरः ॥६॥ सिंहमाहत्य खड्गेन तीक्ष्णधारेण
मूर्धनि। आजघान भुजे सव्ये देवीमप्यतिवेगवान् ॥७॥ तस्याः
खड्गो भुजं प्राप्य पफाल नृपनन्दन । ततो जग्राह शूलं
स कोपादरुणलोचनः ॥८॥ चिक्षेप च ततस्तत्तु भद्रकाल्यां
महासुरः । जाज्वल्यमानं तेजोभी रविबिम्बमिवाम्बरात्

॥ ९ ॥ दृष्ट्वा तदापतच्छूलं देवी शूलममुञ्चत ।
तच्छूलं शतधा तेन नीतं स च महासुरः ॥ १० ॥
हते तस्मिन्महावीर्ये महिषस्य चमूपतौ । आजगाम
गजारूढश्चामरस्त्रिदशार्दनः ॥ ११ ॥ सोऽपि शक्तिं
मुमोचाथ देव्यास्तामम्बिका द्रुतम् । हुङ्काराभिहतां
भूमौ पातयामास निष्प्रभाम् ॥ १२ ॥ भग्नां शक्तिं
निपतितां दृष्ट्वा क्रोधसमन्वितः । चिक्षेप चामरश्शूलं

बाणैस्तदपि साच्छिनत् ॥ १३ ॥ ततः सिंहः समुत्प-
त्य गजकुम्भान्तरे स्थितः । बाहुयुद्धेन युयुधे तेनोच्चै-
स्त्रिदशारिणा ॥१४॥ युद्ध्यमानौ ततस्तौ तु तस्मा-
न्नागान्महीं गतौ । युयुधातेऽतिसंरब्धौ प्रहारैरतिदारुणैः
॥ १५ ॥ ततो वेगात्खमुत्पत्य निपत्य च मृगारिणा ।
करप्रहारेण शिरश्चामरस्य पृथक्कृतम् ॥ १६ ॥ उदग्र-
श्चरणे देव्या शिलावृक्षादिभिर्हतः । दन्तमुष्टितलैश्चैव

करालश्च निपातितः ॥ १७ ॥ देवी क्रुद्धा गदापा-
तैश्चूर्णयामास चोद्धतम् । वाष्कलं भिन्दिपा-
लेन बाणैस्ताम्रं तथान्धकम् ॥ १८ ॥ उग्रास्यमुग्रवीर्यं-
ञ्च तथैव च महाहनुम् । त्रिनेत्रा च त्रिशूलेन जघान
परमेश्वरी ॥ १९ ॥ विडालस्यासिना कायात्पातयामास
वै शिरः । दुर्द्धरं दुर्मुखञ्चोभौ शरैर्निन्ये यमक्षयम्
॥ २० ॥ एवं संक्षीयमाणे तु स्वसैन्ये महिषासुरः ।

माहिषेण स्वरूपेण त्रासयामास तान्गणान् ॥ २१ ॥
कांश्चित्तुण्डप्रहारेण खुरक्षेपैस्तथा परान् । लाङ्गूलता-
डितांश्चान्याञ्छृङ्गाभ्याञ्च विदारितान् ॥२२॥ वेगेन
कांश्चिदपरान्नादेन भ्रमणेन च । निश्वासपवनेना-
न्यान्पातयामास भूतले ॥२३॥ निपात्य प्रमथानीक-
मभ्यधावत सोऽसुरः । सिंहं हन्तुं महादेव्याः कोपञ्च-
क्रे ततोऽम्बिका ॥ २४ ॥ सोऽपि कोपान्महावीर्यः

खुरक्षुण्णमहीतलः । शृङ्गाभ्यां पर्वतानुच्चांश्चिक्षेप च
ननाद च ॥२५॥ वेगभ्रमणविक्षुण्णा मही तस्य व्य-
शीर्यत । लाङ्गूलेनाहतश्चाब्धिः प्लावयामास सर्वतः
॥ २६ ॥ धुतशृङ्गविभिन्नाश्च खण्डं खण्डं ययुर्घनाः ।
श्वासानिलास्ताः शतशो निपेतुर्नभसोऽचलाः ॥ २७ ॥
इति क्रोधसमाध्मातमापतन्तं महासुरम् । दृष्ट्वा सा
चण्डिका कोपं तद्वधाय तदाऽकरोत ॥ २८ ॥ सा

छित्त्वा तस्य वै पाशं तं बबन्ध महासुरम् ।
तत्याज माहिषं रूपं सोऽपि बद्धो महा-
मृधे ॥२९॥ ततः सिंहोऽभवत्सद्यो यावत्तस्याम्बिका
शिरः । छिनत्ति तावत्पुरुषः खड्गपाणिरदृश्यत ॥३०॥
तत एवाशु पुरुषं देवी चिच्छेद सायकैः । तं खड्गचर्म-
णा सार्द्धं ततस्सोऽभून्महागजः ॥ ३१ ॥ करेण च
महासिंहं तं चकर्ष जगर्ज च । कर्षतस्तु करं देवी

खड्गेन निरकृन्तत ॥३२॥ ततो महासुरो भूयो माहिषं
वपुरास्थितः । तथैव क्षोभयामास त्रैलोक्यं सचरा-
चरम् ॥ ३३ ॥ ततः क्रुद्धा जगन्माता चण्डिका
पानमुत्तमम् । पपौ पुनः पुनश्चैव जहासारुणलोचना ॥
॥ ३४॥ ननर्द चासुरः सोऽपि बलवीर्यमदोद्धतः ।
विषाणाभ्याञ्च चिक्षेप चण्डिकाम्प्रति भूधरान् ॥
॥ ३५ ॥ सा च तान् प्रहितांस्तेन चूर्णयन्ती शरोत्क-

रैः । उवाच तं मदोद्धूतमुखरागाकुलाक्षरम् ॥३६॥
देव्युवाच ॥ ३७ ॥ गर्ज गर्ज क्षणं मूढ मधु यावत्पि-
बाम्यहम् । मया त्वयि हतेऽत्रैव गर्जिष्यन्त्याशु देवताः
॥ ३८ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ३९ ॥ एवमुक्त्वा समुत्पत्य
साऽऽरूढा तं महासुरम् । पादेनाक्रम्य कण्ठे च शूले-
नैनमताडयत् ॥ ४० ॥ ततः सोऽपि पदाक्रान्तस्तया
निजमुखात्ततः । अर्धनिष्क्रान्त एवासीद्देव्या वीर्येण

संवृतः ॥ ४१ ॥ अर्धनिष्क्रान्त एवाऽसौ युध्यमानो
महाऽसुरः । तया महासिना देव्या शिरश्छित्त्वा निपा-
तितः ॥ ४२ ॥ ततो हाहाकृतं सर्वं दैत्यसैन्यं ननाश
तत् । प्रहर्षञ्च परं जग्मुस्सकला देवता गणाः ॥४३॥
तुष्टुवुस्तां सुरा देवीं सह दिव्यैर्महर्षिभिः । जगुर्गन्ध-
र्वपतयो ननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ४४ ॥ इति श्रीमार्क-
ण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये महि-

षासुरवधो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ उवाच ॥ ३ ॥
॥ ४१ ॥ एवम् ॥ ४४ ॥ एवमादितः ॥ २१७ ॥

* अथ ध्यानम् *

कालाभ्राभां कटाक्षैररिकुलभयदां मौलिबद्धेन्दुरेखां
शङ्खं चक्रं कृपाणं त्रिशिखमपि करैरुद्वहन्तीं त्रिनेत्राम् ॥
सिंहस्कन्धाधिरूढां त्रिभुवनमखिलं तेजसा पूरयन्तीं
ध्यायेद्दुर्गां जयाख्यां त्रिदशपरिवृतां सेवितां सिद्धकामैः ४

अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ शक्रादयः सुरगणा निहतेऽतिवीर्ये
तस्मिन् दुरात्मनि सुरारिबले च देव्या । तां तुष्टुवुः प्रण-
तिनम्रशिरोधरांसा वाग्भिः प्रहर्षपुलकोद्गमचारुदेहाः ॥ २ ॥
देव्या यया ततमिदं जगदात्मशक्त्या निश्शेषदेवगण-
शक्तिसमूहमूर्त्या । तामम्बिकामखिलदेवमहर्षिपूज्यां
भक्त्या नताः स्म विदधातु शुभानि सा नः ॥ ३ ॥

यस्याः प्रभावमतुलं भगवाननन्तो ब्रह्मा हरश्च नहि
वक्तुमलम्बलञ्च । सा चण्डिकाऽखिलजगत्परिपालनाय
नाशाय चाऽशुभभयस्य मतिं करोतु ॥ ४ ॥ या श्रीः
स्वयं सुकृतिनां भवनेष्वलक्ष्मीः पापात्मनां कृतधियां
हृदयेषु बुद्धिः । श्रद्धा सतां कुलजनप्रभवस्य लज्जा
तां त्वां नताः स्म परिपालय देवि विश्वम् ॥ ५ ॥
किं वर्णयाम तव रूपमचिन्त्यमेतत किञ्चातिवीर्यमसुर-

त्तयकारि भूरि। किञ्चाहवेषु चरितानि तवातियानि सर्वेषु देव्यसुरदेवगणादिकेषु ॥ ६ ॥ हेतुः समस्तजगतां त्रिगुणापि दोषैर्न ज्ञायसे हरिहरादिभिरप्यपारा। सर्वाश्रयाखिलमिदं जगदंशभूतमव्याकृता हि परमा प्रकृतिस्त्वमाद्या ॥ ७ ॥ यस्याः समस्तसुरतासमुदीरणेन तृप्तिं प्रयाति सकलेषु मखेषु देवी। स्वाहाऽसि वै पितृगणस्य च तृप्तिहेतुरुच्चार्यसे त्वमत एव जनैः स्वधा च ॥ ८ ॥ या

मुक्तिहेतुरविचिन्त्य महाव्रता त्वमभ्यस्यसे सुनियतेन्द्रियतत्त्वसारैः । मोक्षार्थिभिर्मुनिभिरस्तसमस्तदोषैर्विद्यासि सा भगवती परमा हि देवी ॥ ९ ॥ शब्दात्मिका सुविमलर्ग्यजुषां निधानमुद्गीथरम्यपदपाठवतां च साम्नाम् । देवी त्रयी भगवती भवभावनाय वार्ता च सर्वजगतां परमार्तिहन्त्री ॥ १० ॥ मेधासि देवि विदिताऽखिलशास्त्रसारा दुर्गासि दुर्गभवसागरनौरसङ्गा ।

श्रीः कैटभारिहृदयैककृताधिवासा गौरी त्वमेव शशिमौलिकृतप्रतिष्ठा ॥ ११ ॥ ईषत्सहासममलं परिपूर्णचन्द्रबिम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्तम् । अत्यद्भुतं प्रहृतमात्तरुषा तथापि वक्त्रं विलोक्य सहसा महिषासुरेण ॥ १२ ॥ दृष्ट्वा तु देवि कुपितं भ्रुकुटीकरालमुद्यच्छशाङ्कसदृशच्छवि यन्न सद्यः । प्राणान्मुमोच महिषस्तदतीव चित्रं कैर्जीव्यते हि कुपितान्तकदर्शनेन ॥ १३ ॥ देवी

प्रसीद परमा भवती भवाय सद्यो विनाशयसि कोपवती कुलानि । विज्ञातमेतदधुनैव यदस्तमेतन्नीतं बलं सुविपुलं महिषासुरस्य ॥ १४ ॥ ते सम्मता जनपदेषु धनानि तेषां तेषां यशांसि न च सीदति धर्मवर्गः । धन्यास्त एव निभृतात्मजभृत्यदारा येषां सदाभ्युदयदा भवती प्रसन्ना ॥ १५ ॥ धर्म्याणि देवि सकलानि सदैव कर्माण्यत्यादृतः प्रतिदिनं सुकृती करोति । स्वर्गं प्रयाति च

ततो भवतीप्रसादाल्लोकत्रयेऽपि फलदा ननु देवि तेन॥ १६॥
दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः स्वस्थैः स्मृता
मतिमतीव शुभां ददासि । दारिद्र्यदुःखभयहारिणि
का त्वदन्या सर्वोपकारकरणाय सदार्द्रचित्ता ॥ १७॥
एभिर्हतैर्जगदुपैति सुखं तथैते कुर्वन्तु नाम नरकाय
चिराय पापम् । संग्राममृत्युमधिगम्य दिवं प्रयान्तु
मत्वेति नूनमहितान्विनिहंसि देवि ॥१८॥ दृष्ट्वैव किन्न

भवती प्रकरोति भस्म सर्वाऽसुरानरिषु यत्प्रहिणोषि शस्त्रम् । लोकान्प्रयान्तु रिपवोऽपि हि शस्त्रपूता इत्थं मतिर्भवति तेष्वहितेषु साध्वी ॥ १९ ॥ खड्गप्रभानिकर-विस्फुरणैस्तथोग्रैः शूलाग्रकान्तिनिवहेन दृशोऽसुराणाम् । यन्नागता विलयमंशुमदीन्दुखण्डयोग्यानन तव विलो-कयतां तदेतत् ॥ २० ॥ दुर्वृत्तवृत्तशमनं तव देवि शीलं रूपं तथैतदविचिन्त्यमतुल्यमन्यैः । वीर्यञ्च हन्तृहृतदेव-

पराक्रमाणां वैरिष्वपि प्रकटितैव दया त्वयेत्थम् ॥२१॥
केनोपमा भवतु तेऽस्य पराक्रमस्य रूपञ्च शत्रुभयका-
र्यतिहारि कुत्र । चित्ते कृपा समरनिष्ठुरता च दृष्टा त्वय्येव
देवि वरदे भुवनत्रयेऽपि ॥ २२ ॥ त्रैलोक्यमेतदखिलं
रिपुनाशनेन त्रातं त्वया समरमूर्धनि तेऽपि हत्वा ।
नीता दिवं रिपुगणा भयमप्यपास्तमस्माकमुन्मदसुरारिभवं
नमस्ते ॥ २३ ॥ शूलेन पाहि नो देवि पाहि खड्गेन

चाम्बिके । घण्टास्वनेन नः पाहि चापज्यानिःस्वनेन च ॥२४॥ प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च चण्डिके रक्ष दक्षिणे । भ्रामणेनात्मशूलस्य उत्तरस्यां तथेश्वरि ॥२५॥ सौम्यानि यानि रूपाणि त्रैलोक्ये विचरन्ति ते। यानि चात्यर्थघोराणि तैः रक्षास्मांस्तथा भुवम् ॥ २६ ॥ खड्गशूलगदादीनि यानि चास्त्राणि तेऽम्बिके । करपल्लवसङ्गीनि तैरस्मान् रक्ष सर्वतः ॥ २७ ॥ ऋषिरुवाच ॥२८॥ एवं स्तुता

सुरैर्दिव्यैः कुसुमैर्नन्दनोद्भवैः । अर्चिता जगतां धात्री
तथा गन्धानुलेपनैः ॥ २९ ॥ भक्त्या समस्तैस्त्रिदशै-
र्दिव्यैर्धूपैस्तु धूपिता । प्राह प्रसादसुमुखी समस्तान्प्रणा-
तान् सुरान् ॥ ३० ॥ देव्युवाच ॥ ३१ ॥ व्रियतां त्रिद-
शास्सर्वे यदस्मत्तोऽभिवाञ्छितम् ॥ ३२ ॥ देवा ऊचुः ॥ ३३ ॥
भगवत्या कृतं सर्वं न किञ्चिदवशिष्यते ॥ ३४ ॥
यदयन्निहतश्शत्रुरस्माकं महिषासुरः । यदि चापि वरो

देयस्त्वयास्माकं महेश्वरि ॥ ३५ ॥ संस्मृता संस्मृता त्वन्नो हिंसेथाः परमापदः । यश्च मर्त्यः स्तवैरेभिस्त्वां स्तोष्यत्यमलानने ॥ ३६ ॥ तस्य वित्तर्द्धिविभवैर्धन-दारादिसम्पदाम् । वृद्धयेऽस्मत्प्रसन्ना त्वं भवेथास्सर्वदा-म्बिके ॥ ३७ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ३८ ॥ इति प्रसादिता देवैर्जगतोऽर्थे तथाऽऽत्मनः । तथेत्युक्त्वा भद्रकाली बभूवान्तर्हिता नृप ॥ ३९ ॥ इत्येतत्कथितं भूप सम्भूता

सा यथा पुरा । देवी देवशरीरेभ्यो जगत्त्रयहितैषिणी
॥ ४० ॥ पुनश्च गौरीदेहात्सा समुद्भूता यथाऽभवत् ।
वधाय दुष्टदैत्यानां तथा शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ४१ ॥
रक्षणाय च लोकानां देवानामुपकारिणी । तच्छृणुष्व
मयाऽऽख्यातं यथावत्कथयामि ते ॥ ४२ ॥ इति
श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये
शक्रादिस्तुतिर्नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ उवाच ॥ ५ ॥

अर्ध ॥ २ ॥ श्लोकः ॥ ३५ ॥ एवम् ॥४२॥ एवमादितः ॥ २५१ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ॥

ॐ अस्य श्री उत्तमचरित्रस्य रुद्र ऋषिः, महासरस्वती देवता, अनुष्टुप्छन्द, भीमा शक्तिः, भ्रामरी बीजं, सूर्यस्तत्त्वं, सामवेदस्स्वरूपं, महासरस्वतीप्रीत्यर्थे उत्तमचरित्रजपे विनियोगः ॥ ३ ॥

अथ ध्यानम् ।

घण्टाशूलहलानि शङ्खमुशले चक्रं धनुस्सायकं
हस्ताब्जैर्दधतीं घनान्तविलसच्छीतांशुतुल्यप्रभाम् ।
गौरीदेहसमुद्भवां त्रिनयनामाधारभूतां महा-
पूर्वामत्र सरस्वतीमनुभजेच्छुम्भादिदैत्यार्दिनीम् ॥५॥

ऋषिरुवाच ॥१॥ पुरा शुम्भनिशुम्भाभ्यामसुराभ्यां

शचीपतेः । त्रैलोक्यं यज्ञभागाश्च हृता मदबलाश्रयात्
॥ २ ॥ तावेव सूर्यतां तद्वदधिकारं तथैन्दवम् । कौबे-
रमथ याम्यञ्च चक्राते वरुणस्य च ॥ ३ ॥ तावेव पवन-
र्द्धिञ्च चक्रतुर्वह्निकर्म च । ततो देवा विनिर्धूता भ्रष्ट-
राज्याः पराजिताः ॥ ४ ॥ हृताधिकारास्त्रिदशास्ताभ्यां
सर्वे निराकृताः । महासुराभ्यां तां देवीं संस्मरन्त्यपरा-
जिताम् ॥ ५ ॥ तयाऽस्माकं वरो दत्तो यथापत्सु स्मृ-

ताऽखिलाः । भवतां नाशयिष्यामि तत्त्वणात्परमापदः
॥ ६ ॥ इति कृत्वा मतिं देवा हिमवन्तं नगेश्वरम् ।
जग्मुस्तत्र ततो देवीं विष्णुमायां प्रतुष्टुवुः ॥ ७ ॥ देवा
ऊचुः ॥ ८ ॥ नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः ।
नमः प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥ ९ ॥
रौद्रायै नमो नित्यायै गौर्यै धात्र्यै नमो नमः । ज्योत्स्नायै
चेन्दुरूपिरायै सुखायै सततं नमः ॥ १० ॥ कल्याण्यै

प्रणातां वृद्धयै सिद्धयै कूर्म्यै नमो नमः । नैर्ऋत्यै भूभृतां लक्ष्म्यै शर्वाण्यै ते नमो नमः ॥ ११ ॥ दुर्गायै दुर्गपारायै सारायै सर्वकारिण्यै । ख्यात्यै तथैव कृष्णायै धूम्रायै सततं नमः ॥१२॥ अतिसौम्यातिरौद्रायै नतास्तस्यै नमो नमः । नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः ॥ १३ ॥ या देवी सर्वभूतेषु विष्णुमायेति शब्दिता । नमस्तस्यै ॥ १४ ॥ नमस्तस्यै ॥ १५ ॥

नमस्तस्यै नमो नमः ॥ १६ ॥ या देवी सर्वभूतेषु
चेतनेत्यभिधीयते । नमस्तस्यै ॥ १७ ॥ नमस्तस्यै
॥ १८ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ १९ ॥ या देवी
सर्वभूतेषु बुद्धिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ २० ॥
नमस्तस्यै ॥ २१ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ २२ ॥
या देवी सर्वभूतेषु निद्रारूपेण संस्थिता ।
नमस्तस्यै ॥ २३ ॥ नमस्तस्यै ॥ २४ ॥ नमस्तस्यै

नमो नमः ॥ २५ ॥ या देवी सर्वभूतेषु क्षुधारूपेण
संस्थिता । नमस्तस्यै ॥२६॥ नमस्तस्यै ॥२७॥ नम-
स्तस्यै नमो नमः ॥ २८ ॥ या देवी सर्वभूतेषु छाया-
रूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै ॥२९॥ नमस्तस्यै ॥३०॥
नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ३१ ॥ या देवी सर्वभूतेषु
शक्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ३२ ॥ नमस्तस्यै
॥ ३३ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ३४ ॥ या देवी

सर्वभूतेषु तृष्णारूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ३५ ॥
नमस्तस्यै ॥ ३६ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ३७ ॥
या देवी सर्वभूतेषु क्षान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै
॥ ३८ ॥ नमस्तस्यै ॥ ३९ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः
॥ ४० ॥ या देवी सर्वभूतेषु जातिरूपेण संस्थिता ॥
नमस्तस्यै ॥ ४१ ॥ नमस्तस्यै ॥ ४२ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः
॥ ४३ ॥ या देवी सर्वभूतेषु लज्जारूपेण संस्थिता ॥

नमस्तस्यै ॥ ४४ ॥ नमस्तस्यै ॥ ४५ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ४६ ॥ या देवी सर्वभूतेषु शान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ४७ ॥ नमस्तस्यै ॥ ४८ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ४९ ॥ या देवी सर्वभूतेषु श्रद्धारूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ५० ॥ नमस्तस्यै ॥ ५१ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ५२ ॥ या देवी सर्वभूतेषु कान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ५३ ॥

नमस्तस्यै ॥ ५४ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ५५ ॥
या देवी सर्वभूतेषु लक्ष्मीरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै
॥ ५६ ॥ नमस्तस्यै ॥ ५७ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः
॥ ५८ ॥ या देवी सर्वभूतेषु वृत्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस्तस्यै ॥ ५९ ॥ नमस्तस्यै ॥ ६० ॥ नमस्तस्यै
नमो नमः ॥ ६१ ॥ या देवी सर्वभूतेषु ॥ स्मृतिरूपेण
संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ६२ ॥ नमस्तस्यै ॥ ६३ ॥

नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ६४ ॥ या देवी सर्वभूतेषु
दयारूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ६५ ॥ नमस्तस्यै
॥ ६६ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ६७ ॥ या देवी
सर्वभूतेषु तुष्टिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ६८ ॥
नमस्तस्यै ॥ ६९ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥७०॥ या
देवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥७१॥
नमस्तस्यै ॥ ७२ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ७३ ॥

या देवी सर्वभूतेषु भ्रान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै ॥ ७४ ॥ नमस्तस्यै ॥ ७५ ॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥ ७६ ॥ इन्द्रियाणामधिष्ठात्री भूतानां चाखिलेषु या । भूतेषु सततं तस्यै व्याप्त्यै देव्यै नमो नमः ॥७७॥ चितिरूपेण या कृत्स्नमेतद्‍व्याप्य स्थिता जगत् । नमस्तस्यै ॥७८॥ नमस्तस्यै ॥७९॥ नमस्तस्यै नमो नमः ॥८०॥ स्तुता सुरैः पूर्वमभीष्टसंश्रयात्तथा सुरेन्द्रेण दिनेषु

सेविता । करोतु सा नः शुभहेतुरीश्वरी शुभानि भद्राण्यभिहन्तु चापदः ॥ ८१ ॥ या साम्प्रतञ्चोद्धत-दैत्यतापितैरस्माभिरीशा च सुरैर्नमस्यते । या च स्मृता तत्क्षणमेव हन्ति नस्सर्वापदो भक्तिविनम्रमूर्तिभिः॥८२॥ ऋषिरुवाच ॥ ८३ ॥ एवं स्तवादियुक्तानां देवानां तत्र पार्वती । स्नातुमभ्याययौ तोये जाह्नव्या नृपनन्दन ॥ ८४ ॥ साऽब्रवीत्तान् सुरान् सुभ्रूर्भवद्भिः स्तूयतेऽत्र

का। शरीरकोशतश्चास्या समुद्भूताऽब्रीच्छिवा ॥८५॥
स्तोत्रं ममैतत् क्रियते शुम्भदैत्यनिराकृतैः। देवैस्समस्तैः
समरे निशुम्भेन पराजितैः ॥८६॥ शरीरकोशाद्यत्तस्याः
पार्वत्या निस्सृताऽम्बिका। कौशिकीति समस्तेषु ततो
लोकेषु गीयते ॥ ८७ ॥ तस्यां विनिर्गतायान्तु
कृष्णाऽभूत्साऽपि पार्वती। कालिकेति समाख्याता
हिमाचलकृताश्रया ॥ ८८ ॥ ततोऽम्बिकां परं रूपं

बिभ्राणां सुमनोहरम् । ददर्श चण्डो मुण्डश्च भृत्यौ शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ८९ ॥ ताभ्यां शुम्भाय चाख्याता सातीव सुमनोहरा । काप्यास्ते स्त्री महाराज भासयन्ती हिमाचलम् ॥ ९० ॥ नैव तादृक्क्वचिद्रूपं दृष्टं केनचिदुत्तमम् । ज्ञायतां काप्यसौ देवी गृह्यताञ्चासुरेश्वर ॥ ९१ ॥ स्त्रीरत्नमतिचार्वङ्गी द्योतयन्ती दिशस्त्विषा । सा तु तिष्ठति दैत्येन्द्र तां भवान्द्रष्टुमर्हति ॥ ९२ ॥ यानि

रत्नानि मणयो गजाश्वादीनि वै प्रभो। त्रैलोक्ये तु समस्तानि साम्प्रतं भान्ति ते गृहे॥ १३॥ ऐरावतः समानीतो गजरत्नं पुरन्दरात्। पारिजातस्तरुश्चायं तथैवोच्चैःश्रवा हयः॥१४॥ विमानं हंससंयुक्तमेतत्तिष्ठति तेऽङ्गणे। रत्नभूतमिहानीतं यदासीद्वेधसोऽद्भुतम्॥ १५॥ निधिरेष महापद्मः समानीतो धनेश्वरात्। किञ्जल्किनीं ददौ चाब्धिर्मालामम्लानपङ्कजाम्॥ १६॥ छत्रन्ते

वारुण्यां गेहे काञ्चनस्राविं तिष्ठति । तथायं स्यन्दन-
वरो यः पुराऽऽसीत्प्रजापतेः ॥ ९७ ॥ मृत्योरुत्क्रा-
न्तिदा नाम शक्तिरीश त्वया हृता । पाशः ससिलराजस्य
भ्रातुस्तव परिग्रहे ॥ ९८ ॥ निशुम्भस्याब्धिजाताश्च
समस्ता रत्नजातयः । वह्निरपि ददौ तुभ्यमग्निशौचे च
वाससी ॥९९॥ एवं दैत्येन्द्र रत्नानि समस्तान्याहृतानि
ते । स्त्रीरत्नमेषा कल्याणी त्वया कस्मान्न गृह्यते॥१००॥

ऋषिरुवाच ॥ १०१ ॥ निशम्येति वचः शुम्भः स तदा
चण्डमुण्डयोः । प्रेषयामास सुग्रीवं दूतं देव्या
महासुरम् ॥ १०२ ॥ इति चेति च वक्तव्या सा गत्वा
वचनान्मम । यथा चाभ्येति सम्प्रीत्या तथा कार्यं त्वया
लघु ॥ १०३ ॥ स तत्र गत्वा यत्रास्ते शैलोद्देशेऽतिशोभने ।
सा देवी तां ततः प्राह श्लक्ष्णं मधुरया गिरा ॥ १०४ ॥
दूत उवाच ॥ १०५ ॥ देवि दैत्येश्वरः शुम्भस्त्रैलोक्ये

परमेश्वरः । दूतोऽहं प्रेषितस्तेन त्वत्सकासमिहागतः
॥ १०६ ॥ अव्याहताज्ञः सर्वासु यस्सदा देवयोनिषु ।
निर्ज्जिताखिलदैत्यारिः स यदाह शृणुष्व तत् ॥१०७॥
मम त्रैलोक्यमखिलं मम देवा वशानुगाः । यज्ञभागानहं
सर्वानुपाश्नामि पृथक् पृथक् ॥ १०८ ॥ त्रैलोक्ये
वररत्नानि मम वश्यान्यशेषतः । तथैव गजरत्नञ्च हृतं
देवेन्द्रवाहनम् ॥ १०९ ॥ क्षीरोदमथनोद्भूतमश्वरत्नं

ममामरैः। उच्चैःश्रवससंज्ञं तत्प्रणिपत्य समर्पितम्॥११०॥
यानि चान्यानि देवेषु गन्धर्वेषूरगेषु च। रत्नभूतानि
भूतानि तानि मय्येव शोभने॥ १११ ॥ स्त्रीरत्नभूतां
त्वां देवि लोके मन्यामहे वयम्। सा त्वमस्मानुपागच्छ
यतो रत्नभुजो वयम्॥११२॥ मां वा ममानुजं वापि
निशुम्भमुरुविक्रमम्। भज त्वञ्चञ्चलापाङ्गि रत्नभूता-
ऽसि वै यतः ॥ ११३ ॥ परमैश्वर्यमतुलं प्राप्स्यसे

मत्परिग्रहात् । एतद्बुद्ध्या समालोच्य मत्परिग्रहतां
व्रज ॥ ११४ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ११५ ॥ इत्युक्ता सा
तदा देवी गम्भीरान्तः स्मिता जगौ । दुर्गा भगवती
भद्रा ययेदं धार्यते जगत ॥११६॥ देव्युवाच॥११७॥
सत्यमुक्तं त्वया नात्र मिथ्या किञ्चित्त्वयोदितम् ।
त्रैलोक्याधिपतिः शुम्भो निशुम्भश्चापि तादृशः॥११८॥
किन्त्वत्र यत्प्रतिज्ञातं मिथ्या तत्क्रियते कथम् ।

श्रूयतामल्पबुद्धित्वात्प्रतिज्ञा या कृता पुरा ॥११९॥ यो
मां जयति संग्रामे यो मे दर्पं व्यपोहति । यो मे
प्रतिबलो लोके स मे भर्ता भविष्यति ॥ १२० ॥
तदागच्छतु शुम्भोऽत्र निशुम्भो वा महासुरः । मां
जित्वा किं चिरेणात्र पाणिं गृह्णातु मे लघु ॥१२१॥
दूत उवाच ॥ १२२ ॥ अवलिप्तासि मैवं त्वं देवि
ब्रूहि ममाग्रतः । त्रैलोक्ये कः पुमांस्तिष्ठेदग्रे शुम्भनि-

शुम्भयोः ॥ १२३ ॥ अन्येषामपि दैत्यानां सर्वे देवा
न वै युधि । तिष्ठन्ति सम्मुखे देवि किं पुनः स्त्री
त्वमेकिका ॥१२४॥ इन्द्राद्याः सकला देवास्तस्थुर्येषां
न संयुगे । शुम्भादीनां कथं तेषां स्त्री प्रयास्यसि
सम्मुखम् ॥ १२५ ॥ सा त्वं गच्छ मयैवोक्ता पार्श्वं
शुम्भनिशुम्भयोः। केशाकर्षणनिर्धूत गौरवा मा गमिष्यसि
॥ १२६ ॥ देव्युवाच ॥ १२७ ॥ एवमेतद्बली शुम्भो

निशुम्भश्चातिवीर्य्यवान् । किङ्करोमि प्रतिज्ञा मे यदना-
लोचिता पुरा ॥ १२८ ॥ स त्वं गच्छ मयोक्तं ते
यदेतत्सर्वमाहृतः । तदाचक्ष्वाऽसुरेन्द्राय स च युक्तं
करोतु यत् ॥ १२९ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे
सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये देव्या दूतसंवादो नाम
पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ उवाच ॥१॥ अवदान ॥६६॥
श्लोकाः ॥५४॥ एवम् ॥१२९॥ एवमादितः ॥३८८॥

अथ ध्यानम् ।

नागाधीश्वरविष्टरां फणिफणोत्तंसोरुरत्नावली
भास्वद्देहलतां दिवाकरनिभां नेत्रत्रयोद्भासिताम् ।
मालाकुम्भकपालनीरजकरां चन्द्रार्धचूडां परां
सर्वज्ञेश्वरभैरवाङ्कनिलयां पद्मावतीञ्चिन्तये ॥ ६ ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥१॥ इत्याकर्ण्य वचो देव्याः स दूतोऽमर्ष-

वृरितः । समाचष्ट समागम्य दैत्यराजाय विस्तरात् ॥२॥
तस्य दूतस्य तद्वाक्यमाकर्ण्याऽसुरराट् ततः । सक्रोधः
प्राह दैत्यानामधिपं धूम्रलोचनम् ॥ ३ ॥ हे धूम्रलो-
चनाऽऽशु त्वं स्वसैन्यपरिवारितः । तामानय बला-
द्दुष्टां केशाकर्षणविह्वलाम् ॥ ४ ॥ तत्परित्राणदः
कश्चिद्यदि वोत्तिष्ठतेऽपरः । स हन्तव्योऽमरो वापि
यक्षो गन्धर्व एव वा ॥ ५ ॥ ऋषिरुवाच ॥ ६ ॥

तेनाज्ञप्तस्ततः शीघ्रं स दैत्यो धूम्रलोचनः । वृतः षष्ट्या सहस्राणामसुराणां द्रुतं ययौ ॥ ७ ॥ स दृष्ट्वा तां ततो देवीं तुहिनाचलसंस्थिताम् । जगादोच्चैः प्रयाहीति मूलं शुम्भनिशुम्भयोः ॥ ८ ॥ न चेत्प्रीत्याऽद्य भवती मद्भर्तारमुपैष्यति । ततो बलान्नयाम्येष केशाकर्षणविह्वलाम् ॥ ९ ॥ देव्युवाच ॥ १० ॥ दैत्येश्वरेण प्रहितो बलवान् बलसंवृतः । बलान्नयसि मामेवं ततः किं ते

करोम्यहम् ॥ ११ ॥ ऋषिरुवाच ॥ १२ ॥ इत्युक्तः
सोऽभ्यधावत्तामसुरो धूम्रलोचनः । हुङ्कारेणैव तं भस्म
सा चकाराम्बिका ततः ॥ १३ ॥ अथ क्रुद्धं महासै-
न्यमसुराणां तथाम्बिका । ववर्ष सायकैस्तीक्ष्णैस्तथा
शक्तिपरश्वधैः ॥ १४ ॥ ततो धुतसटः कोपात्कृत्वा
नादं सुभैरवम् । पपातासुरसेनायां सिंहो देव्याः स्ववाहनः
॥ १५ ॥ कांश्चित् करप्रहारेण दैत्यानास्येन चापरान् ।

आक्रान्त्या चाधरेणान्यान् स जघान महासुरान् ॥
॥ १६ ॥ केषाञ्चित्पाटयामास नखैः कोष्ठानि केसरी।
तथा तलप्रहारेण शिरांसि कृतवान् पृथक् ॥ १७ ॥
विच्छिन्नबाहुशिरसः कृतास्तेन तथा परे। पपौ च रुधिरं
कोष्ठादन्येषां धुतकेसरः ॥ १८ ॥ क्षणेन तद्बलं सर्वं
क्षयं नीतं महात्मना। तेन केसरिणा देव्या वाहने-
नातिकोपिना ॥ १९ ॥ श्रुत्वा तमसुरं देव्या निहतं

धूम्रलोचनम् । बलञ्च क्षयितं कृत्स्नं देवीकेसरिणा ततः ॥ २० ॥ चुकोप दैत्याधिपतिः शुम्भः प्रस्फुरिताधरः । आज्ञापयामास च तौ चण्डमुण्डौ महासुरौ ॥ २१ ॥ हे चण्ड हे मुण्ड बलैर्बहुभिः परिवारितौ । तत्र गच्छत गत्वा च सा समानीयतां लघु ॥ २२ ॥ केशेष्वाकृष्य बध्वा वा यदि वः संशयो युधि । तदाशेषायुधैः सर्वै-रसुरैर्विनिहन्यताम् ॥ २३ ॥ तस्यां हतायां दुष्टायां

सिंहे च विनिपातिते । शीघ्रमागम्यतां बद्ध्वा गृहीत्वा तामथाम्बिकाम् ॥ २४ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये धूम्रलोचनवधो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ उवाच ॥ ४ ॥ श्लोकाः ॥ २० ॥ एवम् ॥ २४ ॥ एवमादितः ॥ ४१२ ॥

अथ ध्यानम् ।

ध्यायेयं रत्नपीठे शुककलपठितं शृण्वतीं श्यामलाङ्गीं

न्यस्तैकांघ्रिं सरोजे शशिकलधरां वल्लकीं वादयन्तीम् ।
कह्लाराबद्धमालां नियमितविलसच्चूडिकां रक्तवस्त्रां
मातङ्गीं शङ्खपात्रां मधुरमधुमदां चित्रकोद्भासिभालाम् ॥ ७ ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ आज्ञप्तास्ते ततो दैत्याश्च-
ण्डमुण्डपुरोगमाः । चतुरङ्गबलोपेता ययुरभ्युद्यतायुधाः
॥ २ ॥ ददृशुस्ते ततो देवीमीषद्धासां व्यवस्थिताम् ।

सिंहस्योपरि शैलेन्द्रशृङ्गे महति काञ्चने ॥ ३ ॥ ते
दृष्ट्वा तां समादातुमुद्यमञ्चक्रुरुद्यताः । आकृष्टचापासि-
धरास्तथान्ये तत्समीपगाः ॥ ४ ॥ ततः कोपञ्चकारो-
च्चैरम्बिका तानरीन्प्रति । कोपेन चास्या वदनं मसीवर्ण-
मभूत्तदा ॥ ५ ॥ भ्रुकुटीकुटिलात्तस्या ललाटफलकाद्
द्रुतम् । काली करालवदना विनिष्क्रान्ताऽसिपाशिनी
॥ ६ ॥ विचित्रखट्वाङ्गधरा नरमालाविभूषणा । द्वीपि-

चर्मपरीधाना शुष्कमांसातिभैरवा ॥ ७ ॥ अतिविस्ता-
रवदना जिह्वाललनभीषणा । निमग्ना रक्तनयना
नादापूरितदिङ्मुखा ॥ ८ ॥ सा वेगेनाभिपतिता घात-
यन्ती महासुरान् । सैन्ये तत्र सुरारीणामभक्षयत तद्ब-
लम् ॥ ९ ॥ पार्ष्णिग्राहाङ्कुशग्राहि योधघण्टासमन्वि-
तान् । समादायैकहस्तेन मुखे चिक्षेप वारणान्
॥ १० ॥ तथैव योधं तुरगैः रथं सारथिना सह ।

निक्षिप्य वक्त्रे दशनैश्चर्वयन्त्यातिभैरवम् ॥ ११ ॥
एकं जग्राह केशेषु ग्रीवायामथ चापरम् । पादेनाक्रम्य
चैवान्यमुरसान्यमपोथयत् ॥ १२ ॥ तैर्मुक्तानि च
शस्त्राणि महास्त्राणि तथासुरैः । मुखेन जग्राह रुषा
दशनैर्मथितान्यपि ॥ १३ ॥ बलिनां तद्बलं सर्वमसु-
राणां दुरात्मनाम् । ममर्दाभक्षयच्चान्यानन्यांश्चाताड-
यत्तथा ॥ १४ ॥ असिना निहताः केचित्केचित्खट्वा-

ङ्गताडिताः । जग्मुर्विनाशमसुरा दन्ताग्राभिहता-
स्तथा ॥ १५ ॥ क्षणेन तद्बलं सर्वमसुराणां नि-
पातितम् । दृष्ट्वा चण्डोऽभिदुद्राव तां कालीमतिभीष-
णाम् ॥ १६ ॥ शरवर्षैर्महाभीमैर्भीमाक्षीं तां महासुरः ।
छादयामास चक्रैश्च मुण्डः क्षिप्तैः सहस्रशः ॥ १७ ॥
तानि चक्राण्यनेकानि विशमानानि तन्मुखम् । बभु-
र्यथाऽर्कबिम्बानि सुबहूनि घनोदरम् ॥ १८ ॥ ततो

जहासातिरुषा भीमं भैरवनादिनी । काली करालव-
क्त्रान्तर्दुर्दर्शदशनोज्ज्वला ॥ १९ ॥ उत्थाय च महा-
सिं हं देवी चण्डमधावत । गृहीत्वा चास्य केशेषु शिर-
स्तेनासिनाच्छिनत् ॥ २० ॥ अथ मुण्डोऽभ्यधावत्तां
दृष्ट्वा चण्डं निपातितम् । तमप्यपातयद्भूमौ सा ख-
ड्गाभिहतं रुषा ॥ २१ ॥ हतशेषं ततस्सैन्यं दृष्ट्वा
चण्डं निपातितम् । मुण्डञ्च सुमहावीर्यं दिशो भेजे

भयातुरम् ॥ २२ ॥ शिरश्चण्डस्य काली च गृहीत्वा मुण्डमेव च । प्राह प्रचण्डाट्टहासमिश्रमभ्येत्य चण्डिकाम् ॥ २३ ॥ मया तवात्रोपहृतौ चण्डमुण्डौ महापशू । युद्धयज्ञे स्वयं शुम्भं निशुम्भञ्च हनिष्यसि ॥ ॥ २४ ॥ ऋषिरुवाच ॥२५॥ तावानीतौ ततो दृष्ट्वा चण्डमुण्डौ महासुरौ । उवाच काली कल्याणीं ललितं चण्डिका वचः ॥२६॥ यस्माच्चण्डञ्च मुण्डञ्च गृही-

त्वा त्वमुपागता । चामुण्डेति ततो लोके ख्याता देवी भविष्यसि ॥ २७ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये चण्डमुण्डवधो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ उवाच ॥ २ ॥ श्लोकाः ॥ २५ ॥ एवम् ॥ २७ ॥ एवमादितः ॥ ४३१ ॥

अथ ध्यानम् ।

अरुणाङ्करणातरङ्गिताक्षीं धृतपाशाङ्कुशमुख्यचापहस्ताम्।

अणिमादिभिरावृतां मयूखैरहमित्येव विभावयेभवानीम्। ८।

अथाष्टमोऽध्यायः ॥

ऋषिरुवाच ॥१॥ चण्डे च निहते दैत्ये मुण्डे च
विनिपातिते। बहुलेषु च सैन्येषु क्षयितेष्वसुरेश्वरः ॥२॥ ततः
कोपपराधीनचेताश्शुम्भः प्रतापवान्। उद्योगं सर्वसैन्यानां
दैत्यानामादिदेश ह ॥३॥ अद्य सर्वबलैर्दैत्याः षडशी-
तिरुदायुधाः। कम्बूनां चतुरशीतिर्निर्यान्तु स्वबलैर्वृ-

ताः ॥ ४ ॥ कोटिवीर्याणि पञ्चाशदसुराणां कुलानि वै । शतं कुलानि धौम्राणां निर्गच्छन्तु ममाज्ञया ॥५॥ कालका दौर्हृदा मौर्याः कालकेयास्तथासुराः । युद्धाय सज्जा निर्यान्तु आज्ञया त्वरिता मम ॥६॥ इत्याज्ञाप्यासुरपतिः शुम्भो भैरवशासनः । निर्जगाम महासैन्यसहस्रैर्बहुभिर्वृतः ॥ ७ ॥ आयान्तं चण्डिका दृष्ट्वा तत्सैन्यमतिभीषणम् । ज्यास्वनैः पूरयामास धरणीगग-

नान्तरम् ॥ ८ ॥ ततस्सिंहो महानादमतीव कृतवान्
नृप । घण्टास्वनेन तान्नादानम्बिका चोपबृंहयत् ॥९॥
धनुर्ज्यासिंहघण्टानां नादापूरितदिङ्मुखा । निनादै-
र्भीषणैः काली जिग्ये विस्तारिताननना ॥१०॥ तन्नि-
नादमुपश्रुत्य दैत्यसैन्यैश्चतुर्दिशम् । देवी सिंहस्तथा
काली सरोषैः परिवारिताः ॥ ११ ॥ एतस्मिन्नन्तरे भूप
विनाशाय सुरद्विषाम् । भवायामरसिंहानामतिवीर्यबला-

न्विताः ॥ १२ ॥ ब्रह्मेशगुहविष्णूनां तथेन्द्रस्य च शक्तयः । शरीरेभ्यो विनिष्क्रम्य तद्रूपैश्चण्डिकां ययुः ॥१३॥ यस्य देवस्य यद्रूपं यथा भूषणवाहनम् । तद्वदेव हि तच्छक्तिरसुरान्योद्धुमाययौ ॥ १४ ॥ हंसयुक्तविमानाग्रे साक्षसूत्रकमण्डलुः । आयाता ब्रह्मणः शक्तिर्ब्रह्माणी साभिधीयते ॥ १५ ॥ माहेश्वरी वृषारूढा त्रिशूलवरधारिणी । महाहिवलया प्राप्ता चन्द्रे-

खाविभूषणा ॥१६॥ कौमारी शक्तिहस्ता च मयूरवर-
वाहना । योद्धुमभ्याययौ दैत्यानम्बिका गुहरूपिणी
॥ १७ ॥ तथैव वैष्णवी शक्तिर्गरुडोपरि संस्थिता ।
शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गखड्गहस्ताभ्युपाययौ ॥ १८ ॥ यज्ञवा-
राहमतुलं रूपं या बिभ्रती हरेः । शक्तिः साप्याययौ
तत्र वाराहीं बिभ्रती तनुम् ॥ १९ ॥ नारसिंही नृसिं-
हस्य बिभ्रती सदृशं वपुः । प्राप्ता तत्र सटाक्षेपक्षिप्तन-

च्त्रसंहतिः ॥ २० ॥ वज्रहस्ता तथैवैन्द्री गजराजोपरि
स्थिता। प्राप्ता सहस्रनयना यथा शक्रस्तथैव सा ॥२१॥
ततः परिवृतस्ताभिरीशानो देवशक्तिभिः। हन्यन्ताम-
सुराः शीघ्रं मम प्रीत्याऽऽह चण्डिकाम् ॥ २२ ॥ ततो
देवीशरीरात्तु विनिष्क्रान्तातिभीषणा । चण्डिका
शक्तिरत्युग्रा शिवाशतनिनादिनी ॥ २३ ॥ सा चाह
धूम्रजटिलमीशानमपराजिता । दूत त्वं गच्छ भगवन्

पार्श्वं शुम्भनिशुम्भयोः ॥ २४ ॥ ब्रूहि शुम्भं निशुम्भं
च दानवावतिगर्वितौ । ये चान्ये दानवास्तत्र युद्धाय
समुपस्थिताः ॥२५॥ त्रैलोक्यमिन्द्रो लभतां देवाः सन्तु
हविर्भुजः । यूयं प्रयात पातालं यदि जीवितुमिच्छथ
॥२६॥ बलावलेपादथ चेद्भवन्तो युद्धकांक्षिणः । तदा-
ऽऽगच्छत तृप्यन्तु मच्छिवाः पिशितेन वः ॥ २७ ॥
यतो नियुक्तो दौत्येन तया देव्या शिवः स्वयम् । शिव-

दूतीति लोकेऽस्मिंस्ततः सा ख्यातिमागता ॥ २८ ॥
तेऽपि श्रुत्वा वचो देव्याः सर्वाख्यातं महासुराः । अम-
र्षापूरिताऽऽजग्मुर्यत्र कात्यायनी स्थिता ॥ २९ ॥ ततः
प्रथममेवाग्रे शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः । ववर्षुरुद्धतामर्षास्तां
देवीममरारयः ॥ ३० ॥ सा च तान्प्रहितान्बाणाञ्छू-
लशक्तिपरश्वधान् । चिच्छेद लीलयाध्मातधनुर्मुक्तै-
र्महेषुभिः ॥ ३१ ॥ तस्याग्रतस्तथा काली शूलपात-

विदारितान् । खट्वाङ्गपोथितांश्चारीन् कुर्वती व्यचरत्तदा ॥ ३२ ॥ कमण्डलुजलाक्षेपहतवीर्यान्हतौजसः । ब्रह्माणी चाकरोच्छत्रून्येन येन स्म धावती ॥ ३३ ॥ माहेश्वरी त्रिशूलेन तथा चक्रेण वैष्णवी । दैत्याञ्जघान कौमारी तथा शक्त्यातिकोपना ॥ ३४ ॥ ऐन्द्री कुलिशपातेन शतशो दैत्यदानवाः । पेतुर्विदारिताः पृथ्व्यां रुधिरौघप्रवर्षिणः ॥ ३५ ॥ तुण्डप्रहारविध्वस्ता

दंष्ट्राग्रक्षतवक्षसः । वाराहमूर्त्या न्यपतंश्चक्रेण च वि-
दारिताः ॥ ३६ ॥ नखैर्विदारितांश्चान्यान्भक्षयन्ती
महासुरान् । नारसिंही चचाराजौ नादापूर्णदिगम्बरा
॥ ३७ ॥ चण्डाट्टहासैरसुराः शिवदूत्यभिदूषिताः । पेतुः
पृथिव्याम्पतितांस्तांश्चखादाथ सा तदा ॥ ३८ ॥ इति
मातृगणं क्रुद्धं मर्दयन्तं महासुरान् । दृष्ट्वाभ्युपायैर्वि-
विधैर्नेशुर्देवारिसैनिकाः ॥ ३९ ॥ पलायनपरान् दृष्ट्वा दैत्यान्

मातृगणार्दितान् । योद्धुमभ्याययौ क्रुद्धो रक्तबीजो
महासुरः ॥४०॥ रक्तबिन्दुर्यदा भूमौ पतत्यस्य शरीर-
तः । समुत्पतति मेदिन्यां तत्प्रमाणस्तदासुरः ॥ ४१ ॥
युयुधे स गदापाणिरिन्द्रशक्त्या महासुरः । ततश्चैन्द्री
स्ववज्रेण रक्तबीजमताडयत् ॥४२॥ कुलिशेनाहतस्याशु
बहु सुस्राव शोणितम् । समुत्तस्थुस्ततो योधास्तद्रूपास्त-
त्पराक्रमाः ॥ ४३ ॥ यावन्तः पतितास्तस्य शरीराद्रक्त-

बिन्दवः । तावन्तः पुरुषा जातास्तद्वीर्यबलविक्रमाः
॥ ४४ ॥ ते चापि युयुधुस्तत्र पुरुषा रक्तसम्भवाः ।
समं मातृभिरत्युग्रशस्त्रपातातिभीषणम् ॥ ४५ पुन-
श्च वज्रपातेन क्षतमस्य शिरो यदा । ववाह रक्तं पुरु-
षास्ततो जाताः सहस्रशः ॥ ४६ ॥ वैष्णवी समरे चैनं
चक्रेणाभिजघान ह । गदया ताडयामास ऐन्द्री तमसु-
रेश्वरम् ॥ ४७ ॥ वैष्णवी चक्रभिन्नस्य रुधिरस्रावसम्भवैः ।

सहस्रशो जगद्व्याप्तं तत्प्रमाणैर्महासुरैः ॥४८॥ शक्त्या
जघान कौमारी वाराही च तथासिना । माहेश्वरी त्रि-
शूलेन रक्तबीजं महासुरम् ॥ ४९ ॥ स चापि गदया
दैत्यः सर्वा एवाहनत् पृथक् । मातॄः कोपसमाविष्टो
रक्तबीजो महासुरः ॥५०॥ तस्याहतस्य बहुधा शक्ति-
शूलादिभिर्भुवि । पपात यो वै रक्तौघस्तेनासञ्छतशोऽ-
सुराः ॥५१॥ तैश्चासुरासृक्सम्भूतैरसुरैस्सकलं जगत् ।

व्याप्तमासीत्ततो देवा भयमाजग्मुरुत्तमम् ॥ ५२ ॥
तान्विषण्णान् सुरान् दृष्ट्वा चण्डिका प्राह सत्वरम् ।
उवाच कालीं चामुण्डे विस्तीर्णं वदनं कुरु ॥ ५३ ॥
मच्छस्त्रपातसम्भूतान् रक्तबिन्दून् महासुरान् । रक्त-
बिन्दोः प्रतीच्छ त्वं वक्त्रेणानेन वेगिता ॥ ५४ ॥
भक्षयन्ती चर रणे तदुत्पन्नान्महासुरान् । एवमेष क्षयं
दैत्यः क्षीणरक्तो गमिष्यति ॥५५॥ भक्ष्यमाणास्त्वया

चोग्रा न चोत्पत्स्यन्ति चापरे । इत्युक्त्वा तां ततो देवी
शूलेनाभिजघान तम् ॥५६॥ मुखेन काली जगृहे रक्त-
बीजस्य शोणितम् । ततोऽसावाजघानाथ गदया तत्र
चण्डिकाम् ॥५७॥ न चास्या वेदनां चक्रे गदापातोऽ-
ल्पिकामपि । तस्याहतस्य देहात्तु बहु सुस्राव शोणितम्
॥ ५८ ॥ यतस्ततस्तद्वक्त्रेण चामुण्डा सम्प्रतीच्छति ।
मुखे समुद्गता येऽस्या रक्तपातान्महासुरान् ॥ ५९ ॥

तांश्चखादाथ चामुराडा पपौ तस्य च शोणितम् । देवी
शूलेन वज्रेण बाणैरसिभिर्ऋष्टिभिः ॥ ६० ॥ जघान
रक्तबीजं तं चामुराडापीतशोणितम् । स पपात महीपृष्ठे
शस्त्रसङ्घसमाहतः ॥ ६१ ॥ नीरक्तश्च महीपाल रक्त-
बीजो महासुरः । ततस्ते हर्षमतुलमवापुस्त्रिदशा नृप
॥ ६२ ॥ तेषां मातृगणो जातो ननर्तासृङ्मदोद्धतः
॥६३॥ इति श्रीमार्कराडेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे

देवीमाहात्म्ये रक्तबीजवधो नामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥
उवाच ॥ १ अर्ध० ॥ १ ॥ श्लोकाः ॥ ६१ ॥
एवम् ॥ ६३ ॥ एवमादितः ॥ ५०२ ॥

अथ ध्यानम् ।

बन्धूककाञ्चननिभां रुचिराक्षमालां
पशाङ्कुशौ च वरदां निजबाहुदण्डैः ।
बिभ्राणमिन्दुशकलाभरणां त्रिनेत्रा-

मर्धाम्बिकेशमनिशं वपुराश्रयामि ॥ १ ॥

अथ नवमोऽध्यायः ।

राजोवाच ॥ १ ॥ विचित्रमिदमाख्यातं भगवन्
भवता मम । देव्याश्चरितमाहात्म्यं रक्तबीजवधाश्रितम् ॥
॥ २ ॥ भूयश्चेच्छाम्यहं श्रोतुं रक्तबीजे निपातिते ।
चकार शुम्भो यत्कर्म निशुम्भश्चातिकोपनः ॥ ३ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ४ ॥ चकार कोपमतुलं रक्तबीजे निपा-

तिते । शुम्भासुरो निशुम्भश्च हतेष्वन्येषु चाहवे ॥५॥
हन्यमानं महासैन्यं विलोक्यामर्षमुद्वहन् । अभ्यधाव-
न्निशुम्भोऽथ मुख्ययाऽसुरसेनया ॥ ६ ॥ तस्याग्रतस्तथा
पृष्ठे पार्श्वयोश्च महासुराः । सन्दष्टौष्ठपुटाः क्रुद्धा हन्तुं
देवीमुपाययुः ॥ ७ ॥ आजगाम महावीर्यश्शुम्भोऽपि
स्वबलैर्वृतः । निहन्तुं चण्डिकां कोपात्कृत्वा युद्धन्तु
मातृभिः ॥ ८ ॥ ततो युद्धमतीवासीद्देव्या शुम्भनि-

शुम्भयोः । शरवर्षमतीवोग्रं मेघयोरिव वर्षतोः ॥ ९ ॥
चिच्छेदास्ताञ्छराँस्ताभ्यां चण्डिकास्वशरोत्करैः । ताड-
यामास चाङ्गेषु शस्त्रौघैरसुरेश्वरौ ॥ १० ॥ निशुम्भो
निशितं खड्गं चर्म चादाय सुप्रभम् । अताडयन्मूर्ध्नि
सिंहं देव्या वाहनमुत्तमम् ॥ ११ ॥ ताडिते वाहने देवी
क्षुरप्रेणासिमुत्तमम् । निशुम्भस्याशु चिच्छेद चर्म चाप्य-
ष्टचन्द्रकम् ॥ १२ ॥ छिन्ने चर्मणि खड्गे च शक्तिं

चिक्षेप सोऽसुरः । तामप्यस्य द्विधाचक्रे चक्रेणाभिमु-
खागताम् ॥ १३ ॥ कोपाध्मातो निशुम्भोऽथ शूलं
जग्राह दानवः । आयान्तं मुष्टिपातेन देवी तच्चाप्यचूर्णा-
यत ॥ १४ ॥ आविध्याथ गदां सोऽपि चिक्षेप चण्डिकां
प्रति । सापि देव्यात्रिशूलेन भिन्ना भस्मत्वमागता ॥
॥ १५ ॥ ततः परशुहस्तं तमायान्तं दैत्यपुङ्गवम् ।
आहत्य देवी बाणौघैरपातयत भूतले ॥ १६ ॥ तस्मि-

न्निपातिते भूमौ निशुम्भे भीमविक्रमे । भ्रातर्यतीव
संक्रुद्धः प्रययौ हन्तुमम्बिकाम् ॥ १७ ॥ स रथस्थ-
स्तथात्युच्चैर्गृहीतपरमायुधैः ॥ भुजैरष्टाभिरतुलैर्व्या-
प्याशेषं बभौ नभः ॥ १८ ॥ तमायान्तं समालोक्य
देवी शङ्खमवादयत । ज्याशब्दं चापि धनुषश्चकारातीव
दुःसहम् ॥ १९ ॥ पूरयामास ककुभो निजघण्टास्वने-
न च । समस्तदैत्यसैन्यानां तेजोवधविधायिना ॥२०॥

ततः सिंहो महानादैस्त्याजितेभमहामदैः । पूरयामास
गगनं गां तथैव दिशो दश ॥२१॥ ततः काली समुत्प-
त्य गगनं क्ष्मामताडयत् । कराभ्यां तन्निनादेन प्राक्स्व-
नास्ते तिरोहिताः ॥ २२ ॥ अट्टाट्टहासमशिवं शिवदूती
चकार ह । तैश्शब्दैरसुरास्त्रेसुः शुम्भः कोपं परं ययौ
॥ २३ ॥ दुरात्मँस्तिष्ठ तिष्ठेति व्याजहाराम्बिका यदा ।
तदा जयेत्यभिहितं देवैराकाशसंस्थितैः ॥ २४ ॥ शुम्भे-

नागत्य या शक्तिर्मुक्ता ज्वालातिभीषणा । आयान्ती
वह्निकूटाभा सा निरस्ता महोल्कया ॥ २५ ॥ सिंह-
नादेन शुम्भस्य व्याप्तं लोकत्रयान्तरम् । निर्घातनिः-
स्वनो घोरो जितवानवनीपते ॥ २६ ॥
शुम्भमुक्ताञ्छरान्देवी शुम्भस्तत्प्रहिताञ्छरान् ।
चिच्छेद स्वशरैरुग्रैः शतशोऽथ सहस्रशः ॥ २७ ॥
ततः सा चण्डिका क्रुद्धा शूलेनाभिजघान

तम् । स तदाभिहतो भूमौ मूर्च्छितो निपपात ह ॥२८॥
ततो निशुम्भः सम्प्राप्य चेतनामात्तकार्मुकः । आज-
घान शरैर्देवीं कालीं केसरिणं तथा ॥ २९ ॥ पुनश्च
कृत्वा बाहूनामयुतं दनुजेश्वरः । चक्रायुधेन दितिज-
श्छादयामास चण्डिकाम् ॥ ३० ॥ ततो भगवती
क्रुद्धा दुर्गा दुर्गार्तिनाशिनी । चिच्छेद तानि चक्राणि
स्वशरैः सायकांश्च तान् ॥ ३१ ॥ ततो निशुम्भो

वेगेन गदामादाय चण्डिकाम् । अभ्यधावत वै हन्तुं
दैत्यसेनासमावृतः ॥ ३२ ॥ तस्यापतत एवाशु गदां-
चिच्छेद चण्डिका । खड्गेन शितधारेण स च शूलं
समाददे ॥ ३३ ॥ शूलहस्तं समायान्तं निशुम्भममरा-
र्दनम् । हृदि विव्याध शूलेन वेगाविद्धेन चण्डिका
॥ ३४ भिन्नस्य तस्य शूलेन हृदयान्निःसृतोऽपरः ।
महाबलो महावीर्यस्तिष्ठेति पुरुषो वदन् ॥ ३५ ॥

तस्य निष्क्रामतो देवी प्रहस्य स्वनवत्ततः । शिरश्च-
च्छेद खड्गेन ततोऽसावपतद्भुवि ॥ ३६ ॥ ततः सिंह-
श्चखादोग्र दंष्ट्राक्षुण्णशिरोधरान् । असुरांस्तांस्तथा
काली शिवदूती तथापरान् ॥ ३७ ॥ कौमारी शक्ति-
निर्भिन्नाः केचिन्नेशुर्महासुराः । ब्रह्माणी मन्त्रपूतेन
तोयेनान्ये निराकृताः ॥ ३८ ॥ माहेश्वरीत्रिशूलेन
भिन्नाः पेतुस्तथापरे । वाराहीतुण्डघातेन केचिच्चूर्णी-

कृता भुवि ॥३९॥ खराडं खराडं च चक्रेण वैष्णव्या दानवाः कृताः । वज्रेण चैन्द्रीहस्ताग्रविमुक्तेन तथापरे ॥४०॥ केचिद्विनेशुरसुराः केचिन्नष्टा महाहवात् । भक्षिताश्चापरे कालीशिवदूतीमृगाधिपैः ॥४१॥ इति श्रीमार्कराडेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये निशुम्भवधो नाम नवमोऽध्यायः ॥९॥ उवाच ॥ २ ॥ श्लोकाः ॥ ३९ ॥ एवम् ॥४१॥ एवमादितः॥५४३॥

अथ ध्यानम् ।

उत्तप्तहेमरुचिरां रविचन्द्रवह्नि-
नेत्रां धनुश्शरयुताङ्कुशपाशशूलम् ।
रम्यैर्भुजैश्च दधतीं शिवशक्तिरूपां
कामेश्वरीं हृदि भजामि धृतेन्दुलेखाम् ॥ १० ॥

अथ दशमोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥१ निशुम्भं निहतं दृष्ट्वा भ्रातरं

प्राणसम्मितम् । हन्यमानं बलं चैव शुम्भः क्रुद्धोऽब्रवी-
द्वचः ॥ २ ॥ बलावलेपाद्दुष्टे त्वं मा दुर्गे गर्वमावह ।
अन्यासां बलमाश्रित्य युद्ध्यसे यातिमानिनी ॥ ३ ॥
देव्युवाच ॥ ४ ॥ एकैवाहं जगत्यत्र द्वितीया का ममा-
परा । पश्यैता दुष्ट मय्येव विशन्त्यो मद्विभूतयः ॥ ५ ॥
ततः समस्तास्ता देव्यो ब्रह्माणीप्रमुखा लयम् । तस्या
देव्यास्तनौ जग्मुरेकैवासीत्तदाम्बिका ॥ ६ ॥ देव्युवाच

॥ ७ ॥ अहं विभूत्या बहुभिरिह रूपैर्यदा स्थिता ।
तत्संहृतं मयैकैव तिष्ठाम्याजौ स्थिरो भव ॥ ८ ॥
ऋषिरुवाच ॥ ९ ॥ ततः प्रववृते युद्धं देव्याः शुम्भस्य
चोभयोः। पश्यतां सर्वदेवानामसुराणां च दारुणम् ॥ १० ॥
शरवर्षैः शितैश्शस्त्रैस्तथास्त्रैश्चैव दारुणैः । तयोर्युद्ध-
मभूद्भूयः सर्वलोकभयङ्करम्॥ ११ ॥ दिव्यान्यस्त्राणि
शतशो मुमुचे यान्यथाम्बिका । बभञ्ज तानि दैत्येन्द्र-

स्तत्प्रतीघातकर्तृभिः ॥ १२ ॥ मुक्तानि तेन चास्त्राणि दिव्यानि परमेश्वरी । बभञ्ज लीलयैवोग्रहुङ्कारोच्चारणा-दिभिः ॥१३॥ ततश्शरशतैर्देवीमाच्छादयत सोऽसुरः । सापि तत्कुपिता देवी धनुश्चिच्छेद चेषुभिः ॥ १४ ॥ छिन्ने धनुषि दैत्येन्द्रस्तथा शक्तिमथाददे । चिच्छेद देवी चक्रेण तामप्यस्य करे स्थिताम् ॥ १५ ॥ ततः खड्ग-मुपादाय शतचन्द्रञ्च भानुमत् । अभ्यधावत्तदा देवीं

दैत्यानामधिपेश्वरः ॥ १६ ॥ तस्यापतत एवाशु खड्गं
चिच्छेद चण्डिका । धनुर्मुक्तैश्शितैर्बाणैश्चर्म चार्कक-
रामलम् ॥ १७ ॥ हताश्वः स तदा दैत्यश्छिन्नधन्वा
विसारथिः । जग्राह मुद्गरं घोरमम्बिकानिधनोद्यतः ॥
॥ १८ ॥ चिच्छेदापततस्तस्य मुद्गरं निशितैः शरैः ।
तथापि सोऽभ्यधावत्तां मुष्टिमुद्यम्य वेगवान् ॥ १९ ॥
स मुष्टिम्पातयामास हृदये दैत्यपुङ्गवः । देव्यास्तं चापि सा

देवी तलेनोरस्यताडयत् ॥ २० ॥ तलप्रहाराभिहतो निप-
पात महीतले । स दैत्यराजः सहसा पुनरेव तथोत्थितः
॥ २१ ॥ उत्पत्य च प्रगृह्योच्चैर्देवीं गगनमास्थितः ।
तत्रापि सा निराधारा युयुधे तेन चण्डिका ॥ २२ ॥
नियुद्धं खे तदा दैत्यश्चण्डिका च परस्परम् । चक्रतुः
प्रथमं सिद्धमुनिविस्मयकारकम् ॥ २३ ॥ ततो नियुद्धं
सुचिरं कृत्वा तेनाम्बिका सह । उत्पाट्य भ्रामयामास

चिक्षेप धरणीतले ॥ २४ ॥ स क्षिप्तो धरणीं प्राप्य
मुष्टिमुद्यम्य वेगितः । अभ्यधावत दुष्टात्मा चण्डि-
कानिधनेच्छया ॥ २५ ॥ तमायान्तं ततो देवी सर्व-
दैत्यजनेश्वरम् । जगत्यां पातयामास भित्त्वा शूलेन
वक्षसि ॥ २६ ॥ स गतासुः पपातोर्व्यां देवीशूलाग्र-
विक्षतः । चालयन्सकलां पृथ्वीं साब्धिद्वीपां सपर्वताम्
॥ २७ ॥ ततः प्रसन्नमखिलं हते तस्मिन्दुरात्मनि ।

जगत्स्वास्थ्यमतीवाप निर्मलञ्चाभवन्नभः ॥ २८ ॥
उत्पातमेघाः सोल्का ये प्रागासंस्ते शमं ययुः । सरितो
मार्गवाहिन्यस्तथासंस्तत्र पातिते ॥ २९ ॥ ततो देव-
गणाः सर्वे हर्षनिर्भरमानसाः । बभूवुर्निहते तस्मिन्
गन्धर्वा ललितंजगुः ॥ ३० ॥ अवादयंस्तथैवान्ये
ननृतुश्चाप्सरोगणाः । ववुः पुण्यास्तथा वाताः सुप्र-
भोऽभूद्दिवाकरः ॥ ३१ ॥ जज्वलुश्चाग्नयः शान्ताः

शान्ता दिग्जनितस्वनाः ॥ ३२ ॥ इति श्रीमार्कण्डेय-
पुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये शुम्भवधो नाम
दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ उवाच ॥ ४ ॥ अर्ध०
॥ १ ॥ श्लोकाः ॥ २७ ॥ एवम् ॥ ३२ ॥
एवमादितः ॥ ५७५ ॥

अथ ध्यानम् ।

बालरविद्युतिमिन्दुकिरीटां तुङ्गकुचां नयनत्रययुक्ताम् । स्मेरमुखीं वरदाङ्कुशपाशाभीतिकरीं प्रभजे भुवनेशीम् ॥ ११ ॥

अथ एकादशोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ देव्या हते तत्र महासुरेन्द्रे सेन्द्राः सुरा वह्निपुरोगमास्ताम् । कात्यायनीं तुष्टुवुरिष्ट-

लाभाद्धिकासिवक्त्राब्जविकाशितांताशाः ॥ २ ॥ देवि
प्रपन्नार्तिहरे प्रसीद प्रसीद मातर्जगतोऽखिलस्य । प्रसीद
विश्वेश्वरि पाहि विश्वं त्वमीश्वरी देवि चराचरस्य ॥
॥ ३ ॥ आधारभूता जगतस्त्वमेका महीस्वरूपेण यतः
स्थितासि। अपां स्वरूपस्थितया त्वयैतदाप्यायते कृत्स्न-
मलङ्घ्यवीर्ये ॥ ४ ॥ त्वं वैष्णवी शक्तिरनन्तवीर्या
विश्वस्य बीजं परमासि माया । सम्मोहितं देवि समस्त-

मेतत्त्वं वै प्रसन्ना भुवि मुक्तिहेतुः ॥ ५ ॥ विद्याःसम-
स्तास्तव देवि भेदाः स्त्रियः समस्ताः सकला जगत्सु ।
त्वयैकया पूरितमम्बयैतत्का ते स्तुतिः स्तव्यपरा परोक्तिः
॥ ६ ॥ सर्वभूता यदा देवी स्वर्गमुक्तिप्रदायिनी । त्वं
स्तुता स्तुतये का वा भवन्ति परमोक्तयः ॥७॥ सर्वस्य
बुद्धिरूपेण जनस्य हृदि संस्थिते ॥ स्वर्गापवर्गदे देवि
नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ८॥ कलाकाष्ठादिरूपेण परि-

णामप्रदायिनि । विश्वस्योपरतौ शक्ते नारायणि न-
मोऽस्तु ते ॥ ९ ॥ सर्वमङ्गलमङ्गल्ये शिवे सर्वार्थसा-
धिके । शरण्ये त्र्यम्बके गौरि नारायणि नमोऽस्तु ते
॥ १० ॥ सृष्टिस्थितिविनाशानां शक्तिभूते सनातनि ।
गुणाश्रये गुणमये नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ ११ ॥ शर-
णागतदीनार्तपरित्राणपरायणे । सर्वस्यार्तिहरे देवि
नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ १२ ॥ हंसयुक्तविमानस्थे

ब्रह्माणीरूपधारिणि । कौशाम्भःक्षरिके देवि नारायणि
नमोऽस्तु ते ॥१३॥ त्रिशूलचन्द्राहिधरे महावृषभवा-
हिनि। माहेश्वरीस्वरूपेण नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१४॥
मयूरकुक्कुटवृते महाशक्तिधरेऽनघे। कौमारीरूपसंस्थाने
नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१५॥ शङ्खचक्रगदाशार्ङ्गगृही-
तपरमायुधे । प्रसीद वैष्णवीरूपे नारायणि नमोऽस्तु ते
॥१६॥ गृहीतोग्रमहाचक्रे दंष्ट्रोद्धृतवसुन्धरे । वारा-

हरूपिणि शिवे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१७॥ नृसिं-
हरूपेणोग्रेण हन्तुं दैत्यान् कृतोद्यमे । त्रैलोक्यत्राण-
सहिते नारायणि नमोऽस्तु ते ॥१८॥ किरीटिनि महा-
वज्रे सहस्रनयनोज्ज्वले । वृत्रप्राणहरे चैन्द्रि नारायणि
नमोऽस्तु ते ॥ १९ ॥ शिवदूतीस्वरूपेण हतदैत्यमहा-
बले । घोररूपे महारावे नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२०॥
दंष्ट्राकरालवदने शिरोमालाविभूषणे । चामुण्डे मुण्ड-

मथने नारायणि नमोऽस्तु ते ॥ २१ ॥ लक्ष्मि लज्जे
महाविद्ये श्रद्धे पुष्टि स्वधे ध्रुवे । महारात्रि महामाये
नारायणि नमोऽस्तु ते ॥२२॥ मेधे सरस्वति वरे भूति
बाभ्रवि तामसि । नियते त्वं प्रसीदेशे नारायणि नमोऽस्तु
ते ॥२३॥ सर्वस्वरूपे सर्वेशे सर्वशक्तिसमन्विते । भये-
भ्यस्त्राहि नो देवि दुर्गे देवि नमोऽस्तु ते ॥२४॥ एतत्ते
वदनं सौम्यं लोचनत्रयभूषितम् । पातु नः सर्वभूतेभ्यः

कात्यायनि नमोऽस्तु ते ॥ २५ ॥ ज्वालाकरालमत्यु-
ग्रमशेषासुरसूदनम् । त्रिशूलं पातु नो भीतेर्भद्रकालि
नमोऽस्तु ते ॥२६॥ हिनास्ति दैत्यतेजांसि स्वनेनापूर्य
या जगत् । सा घण्टा पातु नो देवि पापेभ्यो नः सुता-
निव ॥२७॥ असुरासृग्वसापङ्कचर्चितस्ते करोज्ज्वलः ।
शुभाय खड्गो भवतु चण्डिके त्वां नता वयम् ॥२८॥
रोगानशेषानपहंसि तुष्टा रुष्टा तु कामान्सकलानभी-

श्रान् । त्वामाश्रितानां न विपन्नराणां त्वामाश्रिता ह्या-
श्रयतां प्रयान्ति ॥ २९ ॥ एतत्कृतं यत्कदनं त्वयाद्य
धर्मद्विषां देवि महासुराणाम् । रूपैरनेकैर्बहुधाऽऽत्ममूर्ति
कृत्वाऽम्बिके तत्प्रकरोति कान्या ॥ ३० ॥ विद्यासु
शास्त्रेषु विवेकदीपेष्वाद्येषु वाक्येषु च का त्वदन्या ।
ममत्वगर्तेऽतिमहान्धकारे विभ्रामयत्येतदतीव विश्वम्
॥ ३१ ॥ रक्षांसि यत्रोग्रविषाश्च नागा यत्रारयो दस्यु-

बलानि यत्र। दावानलो यत्र तथाऽब्धिमध्ये तत्र स्थि-
ता त्वं परिपासि विश्वम् ॥ ३२ ॥ विश्वेश्वरि त्वं
परिपासि विश्वं विश्वात्मिका धारयसीति विश्वम्।
विश्वेशवन्द्या भवती भवन्ति विश्वाश्रया ये त्वयि
भक्तिनम्राः ॥ ३३ ॥ देवि प्रसीद परिपालय नोऽरि-
भीतेर्नित्यं यथाऽसुरवधादधुनैव सद्यः। पापानि सर्व-
जगतां प्रशमं नयाशु उत्पातपाकजनितांश्च महोपस-

र्गान् ॥ ३४ ॥ प्रणतानां प्रसीद त्वं देवि विश्वार्ति-
हारिणि । त्रैलोक्यवासिनामीड्ये लोकानां वरदा भव
॥ ३५ ॥ देव्युवाच ॥ ३६ ॥ वरदाहं सुरगणा वरं
यन्मनसेच्छथ । तं वृणुध्वं प्रयच्छामि जगतामुपका-
रकम् ॥ ३७ ॥ देवा ऊचुः ॥ ३८ ॥ सर्वाबाधाप्रश-
मनं त्रैलोक्यस्याऽखिलेश्वरि । एवमेव त्वया कार्यमस्म-
द्वैरिविनाशनम् ॥ ३९ ॥ देव्युवाच ॥४०॥ वैवस्वतेऽ-

न्तरे प्राप्ते अष्टाविंशतिमे युगे । शुम्भो निशुम्भश्चै-
वान्यावुत्पत्स्येते महासुरौ ॥४१॥ नन्दगोपगृहे जाता
यशोदागर्भसम्भवा । ततस्तौ नाशयिष्यामि विन्ध्या-
चलनिवासिनी ॥ ४२ ॥ पुनरप्यतिरौद्रेण रूपेण
पृथिवीतले । अवतीर्य हनिष्यामि वैप्रचित्तांस्तु दानवान्
॥४३॥ भक्षयन्त्याश्च तानुग्रान्वैप्रचित्तान्महासुरान् ।
रक्ता दन्ता भविष्यन्ति दाडिमीकुसुमोपमाः ॥ ४४ ॥

ततो मां देवताः स्वर्गे मर्त्यलोके च मानवाः । स्तुवन्तो
व्याहरिष्यन्ति सततं रक्तदन्तिकाम् ॥ ४५ ॥ भूयश्च
शतवार्षिक्यामनावृष्ट्यामनम्भसि । मुनिभिः संस्तुता
भूमौ सम्भविष्याम्ययोनिजा ॥ ४६ ॥ ततः शतेन
नेत्राणां निरीक्षिष्यामि यन्मुनीन् । कीर्त्तयिष्यन्ति
मनुजाः शताक्षीमिति मां ततः ॥ ४७ ॥ ततोऽह-
मखिलं लोकमात्मदेहसमुद्भवैः ॥ भरिष्यामि सुराः

शाकैरात्मसमुद्भूतैः प्राणधारकैः ॥ ४८ ॥ शाकम्भरीति विख्यातिं तदा यास्याम्यहं भुवि । तत्रैव च वधिष्यामि दुर्गमाख्यं महासुरम् ॥ ४९ ॥ दुर्गादेवीति विख्यातं तन्मे नाम भविष्यति । पुनश्चाहं यदा भीमं रूपं कृत्वा हिमाचले ॥ ५० ॥ रक्षांसि भक्षयिष्यामि मुनीनां त्राणकारणात् । तदा मां मुनयः सर्वे स्तोष्यन्त्यानम्रमूर्तयः ॥ ५१ ॥ भीमादेवीति विख्यातं तन्मे

नाम भविष्यति । यदारुणाख्यस्त्रैलोक्ये महाबाधां
करिष्यति ॥ ५२ ॥ तदाहं भ्रामरं रूपं कृत्वाऽसंख्येय-
षट्पदम् । त्रैलोक्यस्य हितार्थाय बधिष्यामि महा-
सुरम् ॥ ५३ ॥ भ्रामरीति च मां लोकास्तदा स्तोष्यन्ति सर्व-
दा । इत्थं यदा यदा बाधा दानवोत्था भविष्यति
॥ ५४ ॥ तदा तदावतीर्याहं करिष्याम्यरिसंक्ष-
यम् ॥ ५५ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके

मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये देव्याः स्तुतिर्नामैकादशोऽध्यायः ॥११॥ उवाच ॥४॥ अर्ध ॥१॥ श्लोकाः ॥५०॥ एवम् ॥ ५५ ॥ एवमादितः ॥ ६३० ॥

अथ ध्यानम् ।

विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कन्धस्थितां भीषणां
कन्याभिः करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।

हस्तैश्चक्रगदासिखेटविशिखांश्चापं गुणं तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजे ।१२।

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

देव्युवाच ॥१॥ एभिः स्तवैश्च मां नित्यं स्तोष्य-
ते यः समाहितः । तस्याहं सकलां बाधां नाशयिष्या-
म्यसंशयम् ॥२॥ मधुकैटभनाशं च महिषासुरघातनम् ।
कीर्तयिष्यन्ति ये तद्वद्वधं शुम्भनिशुम्भयोः ॥३॥ अष्टम्यां

च चतुर्दश्यां नवम्यां चैकचेतसः । श्रोष्यन्ति चैव ये भक्त्या मम माहात्म्यमुत्तमम् ॥ ४ ॥ न तेषां दुष्कृतं किञ्चिद्दुष्कृतोत्था न चापदः । भविष्यति न दारि न चैवेष्टवियोजनम् ॥५॥ शत्रुतो न भयं तस्य दस्युतो वा न राजतः। न शस्त्रानलतोयोघात्कदाचित्सम्भविष्यति ॥ ६ ॥ तस्मान्ममैतन्माहात्म्यं पठितव्यं समाहितैः । श्रोतव्यञ्च सदा भक्त्या परं स्वस्त्ययनं हि तत् ॥७॥

उपसर्गानशेषाँस्तु महामारीसमुद्भवान् । तथा त्रिविधमु-
त्पातं माहात्म्यं शमयेन्मम ॥ ८॥ यत्रैतत्पठ्यते सम्यङ्नित्य-
मायतने मम । सदा न तद्विमोक्ष्यामि सान्निध्यं तत्र
मे स्थितम् ॥९॥ बलिप्रदाने पूजायामग्निकार्ये महोत्स-
वे । सर्वं ममैतच्चरितमुच्चार्यं श्राव्यमेव च ॥१०॥ जान-
ताऽजानता वापि बलिपूजां तथा कृताम् । प्रतीच्छिष्या-
म्यहं प्रीत्या वह्निहोमं तथा कृतम् ॥ ११ ॥ शरत्काले

महापूजा क्रियते या च वार्षिकी । तस्यां ममैतन्माहा-
त्म्यं श्रुत्वा भक्तिसमन्वितः ॥ १२ ॥ सर्वाबाधाविनि-
र्मुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । मनुष्यो मत्प्रसादेन भ-
विष्यति न संशयः ॥ १३ ॥ श्रुत्वा ममैतन्माहात्म्यं
तथा चोत्पत्तयः शुभाः । पराक्रमञ्च युद्धेषु जायते
निर्भयः पुमान् ॥१४॥ रिपवः संक्षयं यान्ति कल्याणं
चोपपद्यते । नन्दते च कुलं पुंसां माहात्म्यं मम शृण्व-

ताम् ॥ १५ ॥ शान्तिकर्मणि सर्वत्र तथा दुःस्वप्नद-
र्शने । ग्रहपीडासु चोग्रासु माहात्म्यं शृणुयान्मम ॥ १६ ॥
उपसर्गाः शमं यान्ति ग्रहपीडाश्च दारुणाः ॥ दुःस्वप्नञ्च
नृभिर्दृष्टं सुस्वप्नमुपजायते ॥ १७ ॥ बालग्रहाभिभू-
तानां बालानां शान्तिकारकम् । संघातभेदे च नृणां
मैत्रीकरणमुत्तमम् ॥ १८ ॥ दुर्वृत्तानामशेषाणां बलहा-
निकरं परम् । रक्षोभूतपिशाचानां पठनादेव नाशनम्

॥ १९ ॥ सर्वं ममैतन्माहात्म्यं मम सन्निधिकारकम् ।
पशुपुष्पार्घधूपैश्च गन्धदीपैस्तथोत्तमैः ॥२०॥ विप्राणां
भोजनैर्होमैः प्रोक्षणीयैरहर्निशम् । अन्यैश्च विविधै-
र्भोगैः प्रदानैर्वत्सरेण या ॥ २१ ॥ प्रीतिर्मे क्रियते
सास्मिन्सकृत्सुचरिते श्रुते । श्रुतं हरति पापानि तथा-
ऽऽरोग्यं प्रयच्छति ॥२२॥ रक्षां करोति भूतेभ्यो जन्मनां
कीर्तनं मम । युद्धेषु चरितं यन्मे दुष्टदैत्यनिबर्हणम्

॥ २३ ॥ तस्मिञ्जाते वैरिकृतं भयं पुंसां न जायते ।
युष्माभिः स्तुतयो याश्च याश्च ब्रह्मर्षिभिः कृताः ॥२४॥
ब्रह्मणा च कृतास्तास्तु प्रयच्छन्ति शुभां मतिम् । अरण्ये
प्रान्तरे वापि दावाग्निपरिवारितः ॥२५॥ दस्युभिर्वा-
वृतः शून्ये गृहीतो वापि शत्रुभिः । सिंहव्याघ्रानुयातो
वा वने वा वनहस्तिभिः ॥२६॥ राज्ञा क्रुद्धेन चाज्ञप्तो
बध्यो बन्धगतोऽपि वा । आघूर्णितो वा वातेन स्थितः

पोते महार्णवे ॥ २७ ॥ पतत्सु चापि शस्त्रेषु संग्रामे
भृशदारुणे । सर्वाबाधासु घोरासु वेदनाभ्यार्दितोऽपि वा
॥ २८ ॥ स्मरन्ममैतच्चरितं नरो मुच्येत सङ्कटात् ।
मम प्रभावात्सिंहाद्या दस्यवो वैरिणस्तथा ॥ २९ ॥
दूरादेव पलायन्ते स्मरतश्चरितं मम ॥ ३० ॥ ऋषि-
रुवाच ॥३१॥ इत्युक्त्वा सा भगवती चण्डिका चण्ड-
विक्रमा ॥३२॥ पश्यतामेव देवानां तत्रैवान्तरधीयत ।

तेऽपि देवा निरातङ्काः स्वाधिकारान्यथा पुरा ॥३३॥
यज्ञभागभुजः सर्वे चक्रुर्विनिहतारयः । दैत्याश्च देव्या
निहते शुम्भे देवरिपौ युधि ॥ ३४ ॥ जगद्विध्वंसके
तस्मिन् महोग्रेऽतुलविक्रमे । निशुम्भे च महावीर्ये शेषाः
पातालमाययुः ॥ ३५ ॥ एवं भगवती देवी सा नित्यापि
पुनः पुनः । सम्भूय कुरुते भूप जगतः परिपालनम्
॥३६॥ तयैतन्मोह्यते विश्वं सैव विश्वं प्रसूयते । सा

याचिता च विज्ञानं तुष्टा ऋद्धिं प्रयच्छति ॥३७॥ व्याप्तं
तयैतत्सकलं ब्रह्माण्डं मनुजेश्वर। महाकाल्या महाकाले
महामारीस्वरूपया ॥ ३८ ॥ सैव काले महामारी सैव
सृष्टिर्भवत्यजा। स्थितिं करोति भूतानां सैव काले स-
नातनी ॥ ३९ ॥ भवकाले नृणां सैव लक्ष्मीर्वृद्धिप्रदा
गृहे। सैवाभावे तथा लक्ष्मीर्विनाशायोपजायते ॥४०॥
स्तुता सम्पूजिता पुष्पैर्धूपगन्धादिभिस्तथा। ददाति

वित्तं पुत्रांश्च मतिं धर्मे गतिं शुभाम् ॥ ४१ ॥ इति श्रीमार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये फलस्तुतिर्नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ उवाच ॥२॥ अर्धं ॥ २ ॥ श्लोकाः ॥ ३७ ॥ एवम् ॥ ४१ ॥ एवमादितः ॥ ६७१ ॥

अथ ध्यानम् ।

बालार्कमण्डलाभासां चतुर्बाहुं त्रिलोचनाम् ।

पाशाङ्कुशवराम्भीतिं धारयन्तीं शिवां भजे ॥ १३ ॥

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

ऋषिरुवाच ॥ १ ॥ एतत्ते कथितं भूप देवीमाहात्म्यमुत्तमम् । एवं प्रभावा सा देवी ययेदं धार्यते जगत् ॥ २ ॥ विद्या तथैव क्रियते भगवद्विष्णुमायया । तथा त्वमेष वैश्यश्च तथैवान्ये विवेकिनः ॥ ३ ॥ मोह्यन्ते मोहिताश्चैव मोहमेष्यन्ति चापरे । तामुपैहि महाराज

शरणं परमेश्वरीम् ॥४॥ आराधिता सैव नृणां भोगस्व-
र्गापवर्गदा ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ ६ ॥ इति तस्य
वचः श्रुत्वा सुरथः सः नराधिपः ॥ प्रणिपत्य महा-
भागं तमृषिं शंसितव्रतम् । निर्विण्णोऽतिममत्वेन राज्या-
पहरणेन च ॥ ८ ॥ जगाम सद्यस्तपसे स च वैश्यो
महामुने । संदर्शनार्थमम्बाया नदीपुलिनसंस्थितः ॥
॥ ९ ॥ स च वैश्यस्तपस्तेपे देवीसूक्तं परं जपन् ।

तौ तस्मिन्पुलिने देव्याः कृत्वा मूर्तिं महीमयीम् ॥१०॥
अर्हणां चक्रतुस्तस्याः पुष्पधूपाग्नितर्पणैः । निराहारौ
यताहारौ तन्मनस्कौ समाहितौ ॥ ११ ॥ ददतुस्तौ
बलिं चैव निजगात्रासृगुक्षितम् । एवं समाराधयतोस्त्रि-
भिर्वर्षैर्यतात्मनोः ॥ १२ ॥ परितुष्टा जगद्धात्री प्रत्यक्षं
प्राह चण्डिका ॥१३॥ देव्युवाच ॥ १४ ॥ यत्प्रार्थ्यते
त्वया भूप त्वया च कुलनन्दन । मत्तस्तत्प्राप्यतां सर्वं

परितुष्टा ददामि तत् ॥ १५ ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ १६ ॥
ततो वव्रे नृपो राज्यमविभ्रंश्यन्यजन्मनि । अत्रैव च
निजं राज्यं हतशत्रुबलं बलात् ॥ १७ ॥ सोऽपि वैश्य-
स्ततो ज्ञानं वव्रे निर्विण्णमानसः । ममेत्यहमिति प्राज्ञः
सङ्गविच्युतिकारकम् ॥ १८ ॥ देव्युवाच ॥ १९ ॥
स्वल्पैरहोभिर्नृपते स्वं राज्यं प्राप्स्यते भवान् ॥ २० ॥
हत्वा रिपूनस्खलितं तव तत्र भविष्यति ॥ २१ ॥ मृतश्च

भूयः सम्प्राप्य जन्म देवाद्विवस्वतः ॥ २२ ॥ सावर्णि-
को मनुर्नाम भवान् भुवि भविष्यति ॥ २३ ॥ वैश्यवर्य
त्वया यश्च वरोऽस्मत्तोऽभिवाञ्छितः ॥ २४ ॥ तम्प्रय-
च्छामि संसिद्ध्यै तव ज्ञानं भविष्यति ॥ २५ ॥
मार्कण्डेय उवाच ॥ २६ ॥ इति दत्त्वा तयोर्देवी यथा-
भिलषितं वरम् । बभूवान्तर्हिता सद्यो भक्त्या ताभ्या-
मभिष्टुता ॥ २७ ॥ एवं देव्या वरं लब्ध्वा सुरथः

त्रियर्षभः । सूर्याज्जन्म समासाद्य सावर्णिर्भविता मनुः ॥ २८ ॥ सावर्णिर्भविता मनुः ॥ २९ ॥ पुनरपि इति दत्त्वा तयोर्देवी० इत्यादि पठेत् । क्लीं ॐ श्री मार्कण्डेयपुराणे सावर्णिके मन्वन्तरे देवीमाहात्म्ये सुरथवैश्ययोर्वरप्रदानं नाम त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥ उवाच ॥ ६ ॥ अर्ध० ॥११॥ श्लोकाः ॥१२॥ एवम् ॥२९॥ एवमादितः ॥७००॥ समस्त उवाच ॥ ५७ ॥ अर्ध० ॥ ॥ ४२ ॥ श्लोकाः ॥ ५३५ ॥ अवदानम् ॥ ६६ ॥

* अथोत्तरन्यासः *

खड्गिनी शूलिनी घोरा० हृदयाय नमः । शूलेन पाहि नो देवि० शिरसे स्वाहा । प्राच्यां रक्ष प्रतीच्यां च० शिखायै वषट् । सौम्यानि यानि रूपाणि० कवचाय हुम् । खड्गशूलगदादीनि० नेत्रत्रयाय वौषट् । सर्वस्वरूपे सर्वेशे० अस्त्राय फट् ॥ इत्युत्तरन्यासः ॥

* अथ ध्यानम् *

विद्युद्दामसमप्रभां मृगपतिस्कन्धस्थितां भीषणां
कन्याभिः करवालखेटविलसद्धस्ताभिरासेविताम् ।
हस्तैश्चक्रधरालिखेटविशिखाँश्चापं गुणां तर्जनीं
बिभ्राणामनलात्मिकां शशिधरां दुर्गां त्रिनेत्रां भजे ॥ १॥

अथ देवीसूक्तम् ।

नमो देव्यै महादेव्यै शिवायै सततं नमः । नमः
प्रकृत्यै भद्रायै नियताः प्रणताः स्म ताम् ॥ १ ॥ रौद्रायै

नमो नित्यायै गौर्यै धात्र्यै नमो नमः ॥ ज्योत्स्नायै
चेन्दुरूपिण्यै सुखायै सततं नमः ॥२॥ कल्याण्यै प्रणतां
वृद्ध्यै सिद्ध्यै कूर्म्यै नमो नमः । नैर्ऋत्यै भूभृतां
लक्ष्म्यै शर्वाण्यै ते नमो नमः ॥३॥ दुर्गायै दुर्गपारायै
सारायै सर्वकारिण्यै । ख्यात्यै तथैव कृष्णायै धूम्रायै
सततं नमः ॥४॥ अतिसौम्यातिरौद्रायै नतास्तस्यै नमो
नमः । नमो जगत्प्रतिष्ठायै देव्यै कृत्यै नमो नमः ॥५॥

या देवी सर्वभूतेषु विष्णुमायेति शब्दिता। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥६॥ या देवी सर्वभूतेषु चेतनेत्यभिधीयते। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥७॥ या देवी सर्वभूतेषु बुद्धिरूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥८॥ या देवी सर्वभूतेषु निद्रारूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥९॥ या

देवी सर्वभूतेषु क्षुधारूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१०॥ या देवी सर्वभूतेषु छायारूपेण संस्थिता ॥ नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥११॥ या देवी सर्वभूतेषु शक्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१२॥ या देवी सर्वभूतेषु तृष्णारूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१३॥ या देवी

सर्वभूतेषु क्षान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै
नमस्तस्यै नमो नमः ॥१४॥ या देवी सर्वभूतेषु जाति-
रूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो
नमः॥१५॥ या देवी सर्वभूतेषु लज्जारूपेण संस्थिता ।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥१६॥या देवी
सर्वभूतेषु शान्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै
नमस्तस्यै नमो नमः ॥१७॥ या देवी सर्वभूतेषु श्रद्धा-

रूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो
नमः॥१८॥ या देवी सर्वभूतेषु कान्तिरूपेण संस्थिता ।
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥१६॥ या
देवी सर्वभूतेषु लक्ष्मीरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२०॥ या देवी सर्वभूतेषु
वृत्तिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै
नमो नमः ॥ २१ ॥ या देवी सर्वभूतेषु स्मृतिरूपेण

संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः
॥२२॥या देवी सर्वभूतेषु दयारूपेण संस्थिता। नमस्तस्यै
नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः॥२३॥ या देवी सर्वभूतेषु
तुष्टिरूपेण संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै
नमो नमः ॥ २४ ॥ या देवी सर्वभूतेषु मातृरूपेण
संस्थिता । नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः
॥२५॥ या देवी सर्वभूतेषु भ्रान्तिरूपेण संस्थिता । नम-

स्तस्यै नमस्तस्यै नमस्तस्यै नमो नमः ॥२६॥ इन्द्रिया-
णामधिष्ठात्री भूतानां चाखिलेषु या । भूतेषु सततं
तस्यै व्याप्त्यै देव्यै नमो नमः॥२७॥ चितिरूपेण या
कृत्स्नमेतद्व्याप्य स्थिता जगत् । नमस्तस्यै नमस्तस्यै
नमस्तस्यै नमो नमः ॥२८॥ स्तुता सुरैः पूर्वमभीष्टसं-
श्रयात्तथा सुरेन्द्रेण दिनेषु सेविता। करोतु सा नः शुभ-
हेतुरीश्वरी शुभानि भद्राण्यभिहन्तु चापदः ॥२९॥या

साम्प्रतं चोद्धतदैत्यतापितैरस्माभिरीशा च सुरैर्नमस्यते । या च स्मृता तत्क्षणमेव हन्ति नः सर्वापदो भक्तिविनम्रमूर्तिभिः ॥ ३० ॥ इति देवीसूक्तं पठित्वाऽष्टोत्तरशतं नवार्णजपं कृत्वा तदुत्तरन्यासान् विधाय । गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् । सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्महेश्वरि ॥ ३१ ॥ इति देव्या वामहस्ते जपं निवेदयेत् । इति देवीसूक्तं समाप्तम् ।

अथ प्राधानिकं रहस्यं प्रारभ्यते ।

अस्य श्रीसप्तशतीरहस्यत्रयस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः । महाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वत्यो देवताः । अनुष्टुप् छन्दः । नवदुर्गा महालक्ष्मीर्बीजम् । श्रीं शक्तिः । यथोक्तफलावाप्त्यर्थं जपे विनियोगः ।

राजोवाच ।

भगवन्नवतारा मे चण्डिकायास्त्वयोदिताः । एतेषां

प्रकृतिं ब्रह्मन्प्रधानं वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥ आराध्यं यन्म-
या देव्याः स्वरूपं येन तद्द्विज । विधिना ब्रूहि सकलं
यथावत्प्रणतस्य मे ॥ २ ॥

ऋषिरुवाच ।

इदं रहस्यं परममनाख्येयं प्रचक्षते । भक्तोऽसीति न
मे किञ्चित्तवाऽवाच्यं नराधिप ॥३॥ सर्वस्याद्या महा-
लक्ष्मीस्त्रिगुणा परमेश्वरी । लक्ष्यालक्ष्यस्वरूपा सा

व्याप्य कृत्स्नं व्यवस्थिता ॥ ४ ॥ मातुलिङ्गं गदां खेटं पानपात्रञ्च बिभ्रती । नागं लिङ्गञ्च योनिञ्च बिभ्रती नृपमूर्धनि ॥ ५ ॥ तप्तकाञ्चनवर्णाभा तप्तकाञ्चनभूषणा । शून्यं तदाखिलं स्वेन पूरयामास तेजसा ॥६॥ शून्यंतदाखिलं लोकं विलोक्य परमेश्वरी । बभार रूपमपरं तमसा केवलेन हि ॥७॥ सा भिन्नाञ्जनशङ्काशा दंष्ट्राञ्चितवरानना । विशाललोचना नारी

बभूव तनुमध्यमा ॥ ८ ॥ खड्गपात्रशिरःखेटैरलंकृतचतु-
र्भुजा। कबन्धहारं शिरसा बिभ्राणा हि शिरःस्रजम्
॥९॥सा प्रोवाच महालक्ष्मीं तामसी प्रमदोत्तमा। नाम
कर्म च मे मातर्देहि तुभ्यं नमो नमः ॥१०॥ तां प्रोवाच
महालक्ष्मीस्तामसीं प्रमदोत्तमाम्। ददामि तव नामा-
नि यानि कर्माणि तानि च॥११॥ महामाया महाकाली
महामारी क्षुधा तृषा। निद्रा तृष्णा चैकवीरा कालरा-

त्रिर्दुरत्यया ॥१२॥ इमानि तव नामानि प्रतिपाद्यानि कर्मभिः। एभिः कर्माणि ते ज्ञात्वा योऽधीते सोऽश्नुते सुखम् ॥ १३ ॥ तामित्युक्त्वा महालक्ष्मीः स्वरूपमपरं नृप। सत्त्वाख्येनातिशुद्धेन गुणेनेन्दुप्रभं दधौ ॥१४॥ अक्षमालाङ्कुशधरा वीणापुस्तकधारिणी। सा बभूव वारा नारी नामान्यस्यै च सा ददौ ॥१५॥ महाविद्या महावाणी भारती वाक् सरस्वती। आर्या ब्राह्मी काम-

धेनुर्वेदगर्भा च धीश्वरी ॥१६॥ अथोवाच महालक्ष्मी-
र्महाकालीं सरस्वतीम् । युवां जनयतां देव्यौ मिथुने
स्वानुरूपतः ॥ १७ ॥ इत्युक्त्वा ते महालक्ष्मीः
ससर्ज मिथुनं स्वयम् । हिरण्यगर्भौ रुचिरौ
स्त्रीपुंसौ कमलासनौ ॥ १८॥ ब्रह्मन्विधे विरिञ्चेति
धातरित्याह तं नरम् । श्रीपद्मे कमले लक्ष्मीत्याह
माता स्त्रियञ्च ताम् ॥ १९ ॥ महाकाली भारती

च मिथुने सृजतः सह । एतयोरपि रूपाणि नामानि च वदामि ते ॥ २० ॥ नीलकण्ठं रक्त-बाहुं श्वेताङ्गं चन्द्रशेखरम् । जनयामास पुरुषं महा-काली सितां स्त्रियम् ॥२१॥स रुद्रः शङ्करः स्थाणुः क-पर्दी च त्रिलोचनः । त्रयी विद्या कामधेनुः सा स्त्री भा-षाक्षरा स्वरा॥२२॥सरस्वती स्त्रियं गौरीं कृष्णञ्च पुरुषं नृप । जनयामास नामानि तयोरपि वदामि ते ॥२३॥

विष्णुः कृष्णो हृषीकेशो वासुदेवो जनार्दनः । उमा गौरी सती चण्डी सुन्दरी शुभगा शुभा ॥२४॥ एवं युवतयः सद्यः पुरुषत्वं प्रपेदिरे । चक्षुष्मन्तो नु पश्यन्ति नेतरेऽतद्विदो जनाः ॥२५॥ ब्रह्मणे प्रददौ पत्नीं महालक्ष्मीर्नृप त्रयीम् । रुद्राय गौरीं वरदां वासुदेवाय च श्रियम् ॥२६॥ स्वरया सह सम्भूय विरिञ्चोऽण्डमजीजनत् । बिभेद भगवान् रुद्रस्तद्गौर्या सह वीर्यवान् ॥२७॥

अराडमध्ये प्रधानादि कार्यजातमभून्नृप । महाभूतात्मकं सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमम् ॥ २८ ॥ पुपोष पालयामास तल्लक्ष्म्या सह केशवः । महालक्ष्मीर्महाराज सर्वसत्त्वमयीश्वरी ॥२९॥ निराकारा च साकारा सैव नानाभिधानभृत् । नामान्तरैर्निरूप्यैषा नाम्ना नान्येन केनचित् ॥ ३० ॥

इति प्राधानिकरहस्यं समाप्तम् ॥

अथ वैकृतिकरहस्यम् ।

ऋषिरुवाच ।

त्रिगुणा तामसी देवी सात्त्विकी या त्वयोदिता। सा सर्वा चण्डिका दुर्गा भद्रा भगवतीर्यते ॥१॥ योगनिद्रा हरेरुक्ता महाकाली तमोगुणा । मधुकैटभनाशार्थं यां तुष्टावाम्बुजासनः ॥ २ ॥ दशवक्त्रा दशभुजा दशपादाञ्जनप्रभा । विशालया राजमाना त्रिंशल्लोचन-

मालया ॥३॥ स्फुरद्दशनदंष्ट्रा सा भीमरूपापि भूमिप ।
रूपसौभाग्यकान्तीनां सा प्रतिष्ठा महाश्रियाम् ॥ ४ ॥
खड्गबाणगदाशूलशङ्खचक्रभुशुण्डिभृत् । परिघं कार्मुकं
शीर्षं निश्च्योतद्रुधिरं दधौ ॥५॥ एषा सा वैष्णवी मा-
या महाकाली दुरत्यया । आराधिता वशी कुर्यात्पूजा-
कर्तुश्चराचरम् ॥ ६ ॥ सर्वदेवशरीरेभ्यो याऽऽविर्भूताऽ-
मितप्रभा । त्रिगुणा सा महालक्ष्मीः साक्षान्महिषमर्दि-

नी ॥७॥ श्वेतानना नीलभुजा सुश्वेतस्तनमण्डला ।
रक्तमध्या रक्तपादा नीलजंघोरुरुन्मदा ॥ ८ ॥ सुचित्र-
जघना चित्रमाल्याम्बरविभूषणा । चित्रानुलेपना का-
न्तिरूपसौभाग्यशालिनी ॥ ९ ॥ अष्टादशभुजा पूज्या
सा सहस्रभुजा सती । आयुधान्यत्र वक्ष्यन्ते दक्षि-
णाधःकरक्रमात् ॥१०॥ अक्षमाला च कमलं बाणोऽ-
सिः कुलिशं गदा । चक्रं त्रिशूलं परशुः शङ्खो घण्टा च

पाशकः ॥११॥ शक्तिर्दण्डश्चर्म चापं पानपात्रं कमण्डलुः । अलङ्कृतभुजामेभिरायुधैः कमलासनाम् ॥१२॥ सर्वदेवमयीमीशां महालक्ष्मीमिमां नृप । पूजयेत्सर्वलोकानां स देवानां प्रभुर्भवेत् ॥१३॥ गौरीदेहात्समुद्भूता या सत्त्वैकगुणाश्रया । साक्षात्सरस्वती प्रोक्ता शुम्भासुरनिबर्हिणी ॥१४॥ दधौ चाष्टभुजा बाणान् मुशलं शूलचक्रभृत् । शङ्खं घण्टां लाङ्गलञ्च कार्मुकं

वसुधाधिप ॥ १५ ॥ एषा सम्पूजिता भक्त्या सर्वज्ञत्वं प्रयच्छति । निशुम्भमथिनी देवी शुम्भासुरनिबर्हिणी ॥१६॥इत्युक्तानि स्वरूपाणि मूर्तीनां तव पार्थिव। उपासनं जगन्मातुः पृथगासां निशामय ॥१७॥ महालक्ष्मीर्यदा पूज्या महाकाली सरस्वती । दक्षिणोत्तरयोः पूज्ये पृष्ठतो मिथुनत्रयम् ॥१८॥विरञ्चिः स्वरया मध्ये रुद्रो गौर्या च दक्षिणे । वामे लक्ष्म्या हृषीकेशः पुरतो

देवतात्रयम् ॥१९॥ अष्टादशभुजा मध्ये वामे चाऽस्या दशानना । दक्षिणेऽष्टभुजा लक्ष्मीर्महतीति समर्चयेत् ॥२०॥ पूर्वादिदलतः पूज्या असिताङ्गादिभैरवाः । अ-ष्टादशभुजा चैषा यदा पूज्या नराधिप ॥ २१ ॥ दशा-नना चाष्टभुजा दक्षिणोत्तरयोस्तदा । दशानना यदा पूज्या दक्षिणोत्तरयोस्तदा ॥२२॥ कालमृत्यू च सम्पू-ज्यौ सर्वारिष्टप्रशान्तये । यदाचाष्टभुजा पूज्या शुम्भा-

सुरनिबर्हिणी ॥ २३ ॥ नवास्याः शक्तयः पूज्यास्तदा रुद्रविनायकौ । नमो देव्या इति स्तोत्रैर्महालक्ष्मीं समर्चयेत् ॥ २४ ॥ अवतारत्रयार्चायां स्तोत्रमन्त्रास्तदाश्रयाः । अष्टादशभुजा चैषा पूज्या महिषमर्दिनी ॥ २५ ॥ महालक्ष्मीर्महाकाली सैव प्रोक्ता सरस्वती । ईश्वरी पुण्यपापानां सर्वलोकमहेश्वरी ॥ २६ ॥ महिषान्तकरी येन पूजिता स जगत्प्रभुः । पूजयेज्जगतां धात्रीं

चण्डिकां भक्तवत्सलाम् ॥२७॥ अर्घ्यादिभिरलङ्कारैर्गन्धपुष्पैस्तथोत्तमैः । धूपैर्दीपैश्च नैवेद्यैर्नानाभक्ष्यसमन्वितैः ॥ २८ ॥ रुधिराक्तेन बलिना मांसेन सुरया नृप । बलिमांसादिपूजेयं विप्रवर्ज्या मयेरिता ॥ २९ ॥ तेषां किल सुरामांसैर्नोक्ता पूजा नृप क्वचित् । प्रणामाचमनीयैश्च चन्दनेन सुगन्धिना ॥३०॥ सकर्पूरैश्च ताम्बूलैर्भक्तिभावसमन्वितैः । वामभागेऽग्रतो देव्या-

श्छिन्नशीर्षं महासुरम् ॥ ३१ ॥ पूजयेन्महिषं येन प्राप्तं सायुज्यमीशया । दक्षिणे पुरतः सिंहं समग्रं धर्ममीश्वरम् ॥ ३२ ॥ वाहनं पूजयेद्देव्या धृतं येन चराचरम् । ततः कृताञ्जलिर्भूत्वा स्तुवीत चरितैरिमैः ॥ ३३ ॥ एकेन वा मध्यमेन नैकेनेतरयोरिह । चरितार्धं तु न जपेज्जपञ्छिद्रमवाप्नुयात ॥ ३४ ॥ स्तोत्रमन्त्रैः स्तुवीतेमां यदि वा जगदम्बिकाम् । प्रदक्षिणानमस्कारान्कृत्वा मूर्ध्नि

कृताञ्जलिः ॥ ३५ ॥ क्षमापयेज्जगद्धात्रीं मुहुर्मुहुरत-
न्द्रितः । प्रतिश्लोकञ्च जुहुयात्पायसं तिलसार्पिषा॥३६॥
जुहुयात्स्तोत्रमन्त्रैर्वा चण्डिकायै शुभं हविः । भूयो नाम-
पदैर्देवीं पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३७ ॥ प्रयतः प्राञ्जलिः
प्रह्वः प्राणानारोप्य चात्मनि । सुचिरं भावयेद्देवीं चण्डि-
कां तन्मयो भवेत् ॥३८॥ एवं यः पूजयेद्भक्त्या प्रत्य-
हं परमेश्वरीम् । भुक्त्वा भोगान्यथाकामं देवीसायुज्य-

माप्नुयात् ॥३९॥ यो न पूजयते नित्यं चण्डिकां भक्तवत्सलाम् । भस्मीकृत्याऽस्य पुण्यानि निर्दहेत्परमेश्वरी ॥४०॥ तस्मात्पूजय भूपाल सर्वलोकमहेश्वरीम् । यथोक्तेन विधानेन चण्डिकां सुखमाप्स्यसि ॥ ४१ ॥

* इति वैकृतिकरहस्यं समाप्तम् *

अथ मूर्त्तिरहस्यं प्रारभ्यते ।

* ऋषिरुवाच *

नन्दा भगवती नाम या भविष्यति नन्दजा ।
स्तुता सम्पूजिता भक्त्या वशीकुर्याज्जगत्त्रयम् ॥१॥
कनकोत्तमकान्तिः सा सुकान्तिः कनकाम्बरा । देवी

कनकवर्णाभा कनकोत्तमभूषणा ॥ २ ॥ कमलाङ्कुशपा-
शाब्जैरलङ्कृतचतुर्भुजा । इन्दिरा कमला लक्ष्मीः सा
श्रीरुक्माम्बुजासना ॥३॥ या रक्तदन्तिका नाम देवी
प्रोक्ता मयाऽनघ । तस्याः स्वरूपं वक्ष्यामि शृणु सर्व-
भयापहम् ॥४॥ यच्छ्रुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नाऽत्र
संशयः । रक्ताम्बरा रक्त वर्णा रक्तसर्वाङ्गभूषणा ॥५॥
रक्तायुधा रक्तनेत्रा रक्तकेशातिभीषणा । रक्ततीक्ष्ण-

नखा रक्तरसना रक्तदन्तिका ॥६॥ पतिं नारीवानुरक्ता देवी भक्तं भजेज्जनम् । वसुधेव विशाला सा सुमेरु-युगलस्तनी ॥ ७ ॥ दीर्घौ लम्बावतिस्थूलौ तावतीव मनोहरौ । कर्कशावतिकान्तौ तौ सर्वानन्दपयोनिधी ॥ ८ ॥ भक्तान्सम्पादयेद्देवीं सर्वकामदुघौ स्तनौ । खड्गपात्रशिरःखेटैरलङ्कृतचतुर्भुजा ॥ ९ ॥ आख्याता रक्तचामुण्डा देवी योगेश्वरीति च । अनया व्याप्तम-

खिलं जगत्स्थावरजङ्गमम् ॥१०॥ इमां यः पूजयेद्भक्त्या स व्याप्नोति चराचरम् । भुक्त्वा भोगान्यथाकामं देवी सायुज्यमाप्नुयात्॥११॥अधीते य इमं नित्यं रक्त-दन्त्या वपुःस्तवम् । तं सा परिचरेद्देवी पतिं प्रियमि-वाङ्गना॥१२॥शाकम्भरी नीलवर्णा नीलोत्पलविलोच-ना । गम्भीरनाभिस्त्रिवलीविभूषिततनूदरी ॥ १३ ॥ सुकर्कशसमोत्तुङ्गवृत्तपीनघनस्तनी । मुष्टिं शिलीमु-

स्वापूर्णां कमलं कमलायला ॥१४॥ पुष्पपल्लवमूलादि-
फलाढ्यं शाकसञ्चयम् । काम्यानन्तरसंयुक्तं क्षुत्तृ-
ण्मृत्युजरापहम् ॥ १५ ॥ कार्मुकञ्च स्फुरत्कान्ति
बिभर्त्ति परमेश्वरी । शाकम्भरी शताक्षी सा सैव दुर्गा
प्रकीर्तिता ॥१६॥उमा गौरी सती चण्डी कालिका सा
च पार्वती । शाकम्भरीं स्तुवन्ध्यायञ्जपन् सम्पूजय-
न्नमन्॥१७॥अक्षय्यमश्नुते शीघ्रमन्नपानामृतं जलम्।

भीमापि नीलवर्णा सा दंष्ट्रादशनभासुरा ॥ १८ ॥
विशाललोचना नारी वृत्तपीनपयोधरा । चन्द्रहासं च
डमरुं पानपात्रञ्च बिभ्रती ॥१९॥ एकवीरा कालरात्रिः
सैवोक्ता कामदा स्तुता । तेजोमण्डलदुर्धर्षा भ्रामरी
चित्रकान्तिभृत् ॥२०॥ चित्रभ्रमरसङ्काशा महामारीति
गीयते । इत्येता मूर्तयो देव्या व्याख्याता वसुधाधिप
॥२१॥ जगन्मातुश्चण्डिकायाः कीर्तिताः कामधेनवः ।

इदं रहस्यं परमं न वाच्यं कस्यचित्त्वया ॥२२॥ व्याख्यानं दिव्यमूर्तीनामधीष्वावहितः स्वयम् । एतस्यास्त्वं प्रसादेन सर्वमान्यो भविष्यसि ॥२३॥ सर्वरूपमयी देवी सर्वं देवीमयं जगत । अतोऽहं विश्वरूपां त्वां नमामि परमेश्वरि ॥२४॥ इति मूर्त्तिरहस्यं समाप्तम् ॥

अथ श्रीमद्भगवत्या नीराजनम् ।

ॐ जय देवि जय देवि जय कृष्णे माये जय निरवधिच्छाये रन्तुं रमणासुशीले त्रिगुणीकृतकाये । षट्कोणोपरि शक्तित्रयचक्रं दत्तं तदुपरि नागदली-कृतनूपुरमपि दत्तम्, एवं सप्तावरणातपरिपूरितयन्त्रं

हृदये मनसा निहितं द्वाविंशतिमन्त्रं जय देवि जय देवि० ॥ १ ॥ सजलघनच्छविकाये पितृकरकृतसदने घोराननपरिभूषितरिपुभयकृतरदने शवकररचितानीवीशवयुगताटङ्के मुण्डसुमालसुशोभितशिवशवपर्यङ्के जय देवि जय देवि० ॥ २ ॥ सद्यश्छिन्नशिरावरे खड्गाभयवरदे मुक्तकचावलिरुचिरे ब्रह्मादिकवरदे विपरीतरतिसक्ते दूरीकृतवसने महिषादिकपरिभवत्यारक्तीकृत-

वरदे जय देवि जय देवि० ॥ ३ ॥ पात्रासादनबल्यालिप-
रिपूजासकलैर्ब्रह्मादिभिरपि विबुधैरभिपूजितसुफलैः ।
त्वच्चरणाद्वयभक्तिं ज्योषड्किल मातः ईहे किञ्चिन्नान्यं
मानसधृतशातः जय देवि जय देवि० ॥ ४ ॥

॥ इति श्रीशङ्कराचार्यविरचितं भगवत्या
नीराजनं समाप्तम् ॥

अथ सरस्वती-कवचं-प्रारभ्यते ।

* ब्रह्मोवाच *

शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि कवचं सर्वकामदम् । श्रुति-सारं श्रुतिमुखं श्रुत्युक्तं श्रुतिपूजितम् ॥ १ ॥ उक्तं कृष्णेन गोलोके मह्यं वृन्दावने वने । रासेश्वरेण विभुना

रासने रासमण्डले॥२॥ अतीव गोपनीयञ्च कल्पवृक्ष-समं परम्। अश्रुताद्भुतमन्त्राणां समूहैश्च समन्वितम्॥३॥यद्धृत्वा पठनाद् ब्रह्मन् बुद्धिमांश्च बृहस्पतिः। यद्धृत्वा भगवाँच्छुक्रः सर्वदैत्येषु पूजितः ॥४॥ पठनाद्धारणाद्वाग्मी कवीन्द्रो वाल्मिको मुनिः ॥५॥ स्वायम्भुवो मनुश्चैव यद्धृत्वा सर्वपूजितः। कणादो गौतमः कण्वः पाणिनिः शाकटायनः ॥६॥ ग्रन्थं चकार यद्

धृत्वा दत्तः कात्यायनः स्वयम् ॥७॥ धृत्वा वेदविभागं च
पुराणान्यखिलानि च । चकार लीलामात्रेण कृष्णद्वैपा-
यनः स्वयम् ॥८॥ शातातपश्च संवर्त्तो वसिष्ठश्च परा-
शरः । यद्धृत्वा पठनाद्ग्रन्थं याज्ञवल्क्यश्चकार सः ॥९॥
ऋष्यशृङ्गो भरद्वाजश्चास्तीको देवलस्तथा । जैगीष-
व्योऽथ जाबालिर्यद्धृत्वा सर्वपूजितः ॥१०॥ कवचस्या-
स्य विप्रेन्द्र ऋषिरेष प्रजापतिः । स्वयं बृहस्पतिश्छन्दो

देवो रासेश्वरः प्रभुः॥ ११॥सर्वतत्त्वपरिज्ञाने सर्वार्थसा-
धनेषु च । कवितासु च सर्वासु विनियोगः प्रकीर्तितः
॥१२॥ॐ ह्रीं सरस्वत्यै स्वाहा शिरो मे पातु सर्वतः ।
ॐ श्रीं वाग्देवतायै स्वाहा भालं मे सर्वदाऽवतु॥ १३॥ ॐ
सरस्वत्यै स्वाहेति श्रोत्रं पातु निरन्तरम् । ॐ श्रीं ह्रीं
भारत्यै स्वाहा नेत्रयुग्मं सदाऽवतु ॥ १४॥ ॐ वाग्वादिन्यै
स्वाहा नासां मे सर्वतोऽवतु । ॐ ह्रीं विद्याधिष्ठातृदेव्यै

स्वाहा ओष्ठे सदाऽवतु ॥१५॥ ॐ श्रीं ह्रीं ब्राह्म्यै स्वा-
हेति दन्तपङ्क्तीः सदाऽवतु। ॐ ऐमित्येकाक्षरो मन्त्रो मम
कण्ठं सदाऽवतु ॥१६॥ ॐ श्रीं ह्रीं पातु मे ग्रीवां स्कन्धं मे
श्रीः सदाऽवतु। ॐ श्रीं विद्याधिष्ठातृदेव्यै स्वाहा वक्षः सदाऽ-
वतु ॥१७॥ ॐ ह्रीं विद्यास्वरूपायै स्वाहा मे पातु नाभि-
काम् ।ॐ ह्रीं ह्रीं वाण्यै स्वाहेति मम पृष्ठं सदाऽवतु॥१८॥
ॐ सर्ववर्णात्मिकायै पादयुग्मं सदाऽवतु । ॐ रागाधि-

ष्ठ तृदेव्यै सर्वाङ्गं मे सदाऽवतु ॥ १९ ॥ ॐ सर्वकण्ठवासिन्यै स्वाहा प्राच्यां सदाऽवतु । ॐ ह्रीं जिह्वाग्रवासिन्यै स्वाहाऽग्निदिशि रक्षतु ॥ २० ॥ ॐ ऐं ह्रीं श्रीसरस्वत्यै बुधजनन्यै स्वाहा । सततं मन्त्रबीजोऽयं दक्षिणे मां सदाऽवतु ॥ २१ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं त्र्यक्षरो मन्त्रो नैर्ऋत्ये मां सदाऽवतु । कविजिह्वाग्रवासिन्यै स्वाहा मां वारुणेऽवतु ॥ २२ ॥ ॐ सदाम्बिकायै स्वाहा वायव्यं मां सदाऽवतु ।

ॐ ह्रीं गद्यपद्यवासिन्यै स्वाहा मामुत्तरेऽवतु ॥२३॥ ॐ ह्रीं सर्वशास्त्रवासिन्य स्वाहैशान्यां सदाऽवतु । ॐ सर्वपूजितायै स्वाहा चोर्ध्वं सदाऽवतु ॥२४॥ ऐं ह्रीं पुस्तकवासिन्यै स्वाहाऽधो मां सदाऽवतु । ॐ ग्रन्थबीजरूपायै स्वाहा मां सर्वतोऽवतु ॥२५॥ इति ते कथितं विप्र सर्वमन्त्रौघविग्रहम् । इदं विश्वजयं नाम कवचं ब्रह्मरूपिणम् ॥२६॥

पुरा श्रुतं धर्मवक्त्रात्पर्वते गन्धमादने । तव स्नेहान्मया-
ऽऽख्यातं प्रवक्तव्यं न कस्यचित् ॥ २७ ॥ गुरुमभ्यर्च्य विधिव-
द्वस्त्रालङ्कारचन्दनैः । प्रणम्य दण्डवद्भूमौ कवचं धारयेत्
सुधीः ॥ २८ ॥ पञ्चलक्षजपेनैव सिद्धं तु कवचं भवेत् । यदि
स्यात् सिद्धकवचो बृहस्पतिसमो भवेत् ॥ २९ ॥ महावाग्मी
कवीन्द्रश्च त्रैलोक्यविजयी भवेत् । शक्नोति सर्वं जेतुं स

कवचस्य प्रसादतः ॥३०॥ इति ते कण्वशाखोक्तं कथितं कवचं मुने। स्तोत्रपूजाविधानं च ध्यानं च वन्दनं तथा॥३१॥

इति ब्र० वै० प्र० ख० नारायणनारदसंवादे सरस्वतीकवचं समाप्तम्।

देव्यपराधक्षमापनस्तोत्रम् ।

श्रीगणेशाय नमः । न मन्त्रं नो यन्त्रं तदपि च न जाने स्तुतिमहो न चाह्वानं ध्यानं तदपि च न जाने स्तुतिकथाः । न जाने मुद्रास्ते तदपि च न जाने विलपनं परं जाने मातस्त्वदनुसरणं क्लेशहरणम् ॥१॥ विधेरज्ञानेन द्रविणविरहेणालसतया विधेयाशक्यत्वात्तव

चरणयोर्या च्युतिरभूत । तदेतत्क्षन्तव्यं जननि सकलोद्धारिणि शिवे कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥२॥ पृथिव्यां पुत्रास्ते जननि बहवः सन्ति सरलाः परं तेषां मध्ये विरलतरलोऽहं तव सुतः । मदीयोऽयं त्यागः समुचितमिदं नो तव शिवे कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥ ३ ॥ जगन्मातर्मातस्तव चरणसेवा न रचिता न वा दत्तं देवि द्रवि-

णमपि भूयस्तव मया। तथापि त्वं स्नेहं मयि निरुपमं यत्प्रकुरुषे कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति ॥४॥ परित्यक्ता देवाः कति न तव सेवावशतया मया पञ्चाशीतेरधिकमपनीते तु वयसि । इदानीमप्यन्तस्तव यदि न मातः सकरुणां निरालम्बो लम्बोदरजननि कं यामि शरणम् ॥५॥ श्वपाको जल्पाको भवति मधुपाकोपमगिरा निरातङ्को रङ्को विहरति चिरं कोटि-

कनकैः । तवापर्णे कर्णे विशति मनुवर्णे फलमिदं जनः को जानीते जननि जपनीयं जपविधौ ॥ ६ ॥ चिता-भस्मालेपो गरलमशनं दिक्पटधरो जटाधारी कण्ठे भुजगपतिहारी पशुपतिः । कपाली भूतेशो भजति जगदीशैकपदवीं भवानि त्वत्पाणिग्रहणपरिपाटीफ-लमिदम् ॥ ७ ॥ न मोक्षस्याऽकांक्षा न च विभव-वाञ्छापि च न मे न विज्ञानापेक्षा शशिमुखि सुखे-

च्छापि न पुनः । अतस्त्वां संयाचे जननि जननं यातु मम वै मृडानी रुद्राणी शिव शिव भवानीति जपतः ॥८॥ नाराधितासि विधिना विविधोपचारैः किं रूक्षचिन्तनपरैर्न कृतं वचोभिः । श्यामे त्वमेव यदि किंचन मय्यनाथे धत्से कृपामुचितमम्ब परं तवैव ॥९॥ आपत्सु मग्नः स्मरणं त्वदीयं करोमि दुर्गे करुणार्णवेशि । नैतच्छठत्वं मम भावयेथाः क्षुधातृषार्ता जननीं

स्मरन्ति ॥ १० ॥ जगदम्ब विचित्रमत्र किं परिपूर्णा करुणाऽस्ति चेन्मयि । अपराधपरम्परावृतं नहि माता समुपेक्षते सुतम् ॥ ११ ॥ मत्समः पातकी नास्ति पापघ्नी त्वत्समा न हि । एवं ज्ञात्वा महादेवि यथा-योग्यं तथा कुरु ॥ १२ ॥

इति देव्यपराधक्षमापनस्तोत्रं सम्पूर्णम् ।

श्रीगणेशाय नमः ।

अथ शापमोचन-प्रारम्भः ।

ॐ चण्डीशापमोचनमन्त्रस्य वसिष्ठनारद-सामवेदाधिपतिब्रह्माण ऋषयः । सर्वैश्वर्यकारिणी श्री-दुर्गा देवता । चरितत्रयं बीजम् । ह्रीं शक्तिरूपिणी शक्तिः ।

कल्पितकार्यसिद्धये जपे विनियोगः। ॐ रें रेतःस्वरूपायै मधुकैटभमर्दिन्यै ब्रह्मशापाविमुक्ता भव। ॐ श्रीं बुद्धिरूपिरायै सैन्यनाशिन्यै ब्रह्मशापाविमुक्ता भव। ॐ रं रक्तरूपिरायै महिषासुरमर्दिन्यैं ब्रह्म०। ॐ क्षुं क्षुधारूपिरायै देववन्दिन्यै ब्रह्म०। ॐ छां छायारूपिरायै दूतसंवादिन्यै ब्रह्म०। ॐ श्रीं शक्तिरूपिरायै धूम्रलोचनघातिन्यै ब्रह्म०। ॐ तृं तृषारूपिरायै

चण्डमुण्डवकारिण्यै ब्रह्म० । ॐ चां चांतिरूपिण्यै रक्तबीजवधकारिण्यै ब्रह्म० । ॐ लं लज्जारूपिण्यै शुम्भवधकारिण्यै ब्रह्म० । ॐ शां शांतिरूपिण्यै देवस्तुत्यै ब्रह्म० । ॐ श्रीं श्रद्धारूपिण्यै फलदात्र्यै ब्रह्म० । ॐ कां कांतिरूपिण्यै राजवरदात्र्यै ब्रह्म० । मां मातृरूपिण्यै अर्गलसाहेतायै ब्रह्म० । ॐ ह्रीं श्रीं हूं दुर्गायै सर्वैश्वर्यकारिण्यै ब्रह्म० । ॐ क्लीं ह्रीं ॐ नमः

शिवायै आनन्दकवचरूपिरायै ब्रह्म० । ॐ काल्यै कालि ह्रीं फट् स्वाहायै ऋग्वेदरूपिरायै ब्रह्म० । एवं मन्त्रं न जानाति चराडीपाठं करोति यः । आत्मनश्चैव दातॄणां त्तयं कुर्यान्न संशयः ॥

इति शापमोचनं समाप्तम् ।

दुर्गामूल मोटा अक्षर बड़ी ग्लेज सांची १)	दुर्गा मूल मोटा अक्षर मध्यम ग्लेज सांची ।=)
दुर्गा मूल मोटा अक्षर बड़ी ग्लेज जिल्द १)	दुर्गामूल मोटा अक्षर ३२ पे० ग्लेज सांची ।=)
दुर्गामूलमोटाअक्षर मध्यम ग्लेज जिल्द ॥=)	दुर्गामूल मोटा अक्षर ३२पे० ग्लेज जिल्द ॥=)
दुर्गा मूल भा० टीका ग्लेज जिल्द मोटाअक्षर २)	गोपालसहस्रनाम मूल गुटका जिल्द ।-)
दुर्गा मूल मोटा अक्षर सांची ॥।)	

दुर्गा मूलमोटाअक्षर ६४ पे०	
गुटका मूल	।=)
गणपति पूजा	=)
गोदान विधि	-)
गङ्गालहरी मूल	-)
गङ्गालहरी भा० टीका	=)
गोपाल सहस्रनाम मूल	=)
विष्णुसहस्रनाम गुटका	
जिल्द	॥)
विष्णुसहस्रनाम	
गुटका सादा	=)॥
विष्णुसहस्रनाम भा० टी०	॥)
गजेन्द्रमोक्ष भा० टी०	।=)
चर्पटपञ्जरी मूल	)॥
चर्पटपञ्जरी भा० टी०	)॥

पुस्तक मिलने का पता–

भार्गव पुस्तकालय,

गायघाट, बनारस सिटी।

बाबू कैलासनाथ [illegible] मुद्रित

... भार्गवभूषणप्रेस, बनारससिटी में मुद्रित

पुस्तक मिलने का पता—

भार्गव पुस्तकालय बनारस सिटी

* इति *

दुर्गा सप्तशती

* समाप्त *

